

Галина Сапун

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ
4 КЛАС
РОЗРОБКИ УРОКІВ

До підручника
Сапун Г. «Українська мова та читання. 4 клас»

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2021

УДК 371.32

С 19

Редактори:

Літературний редактор

Дизайнер обкладинки

Сапун Г.

С 19 Українська мова та читання. 4 клас. Розробки уроків /
Г. Сапун. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. — 160 с.
ISBN 978-966-07-2202-6

Видання містить орієнтовне календарно-тематичне планування та методичні рекомендації щодо проведення інтегрованих уроків української мови та читання у 4 класі (за підручником Г. Сапун).

Для вчителів початкових класів.

УДК 371.32

ISBN 978-966-07-2202-6

© Сапун Г., 2021

Орієнтовне календарно-тематичне планування

Частина 1 (I семестр)

№ з/п	Тема уроку
1.	Літо, до побачення! Здрастуй, рідна школо! <i>Олена Пчілка</i> «Як швидко літо проминуло!». Повторення вивченого в 3 класі. Алфавіт. Розташування 10-12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери у слові.
2.	Звуки і букви. Вимова і написання слів з подовженими приголосними звуками. <i>За Людмилою Кибалкою</i> «Мрія Марії». Прогнозування орієнтовного змісту за заголовком.
3.	<i>За Олегом Буценом</i> «Неприємна пригода». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.
4.	Правила вимови і написання слів з апострофом.
5.	Слово. Значення слова. Словосполучення з прямим і переносним значенням. Вимова і написання слова <i>восени</i> .
6.	Лексичне значення слова. Омоніми. <i>Юлія Хандожинська</i> «Батьківщина».
7.	<i>Борис Комар</i> «Уперте теля». Прогнозування змісту твору за заголовком. Читання за особами.
8.	<i>Борис Комар</i> «Уперте теля». Складання плану тексту.
9.	Синоніми. Антоніми. Робота зі словниками. Розігрування діалогу за поданими репліками. Вимова і написання слів <i>праворуч, ліворуч, увечері, вранці</i> .
10.	Розвиток мовлення. Твір за ілюстрацією «Краса осіннього парку».
11.	Україна — це ми. <i>Ліна Костенко</i> «Усе моє, все зветься Україна». Визначення головної думки вірша. Будова слова. Спільнокореневі слова. Корінь слова. Префікс. Суфікс. Словотворчі вправи.
12.	<i>Наталя Гуркіна</i> «Про Софію Київську». Зіставлення прочитаного з власним життєвим досвідом. Віртуальна екскурсія. Вимова і написання слова <i>держава</i> .
13.	Правила вимови і написання слів з ненаголошеними голосними [e], [u]. <i>Ната Гончаренко</i> «Краса землі моєї». Словесне малювання.
14.	<i>Віктор Васильчук</i> «Казка про Калинку». Переказ від імені персонажа. Поділ тексту на частини, добір заголовків до них.
15.	Слова зі сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (<i>просьба, боротьба, нігті, кігті</i>).
16.	Слова з префіксами. Префікси <i>роз-, без-, з-, с-</i> . <i>Григорій Фалькович</i> «Примостився міст до міста». Складання діалогу «Я розмовляю з мостом».
17.	<i>За Наталією Клецовою</i> «Наша любов». Складання іншої кінцівки оповідання. Проект «Вишиванка». Вимова і написання слова <i>творчість</i> .
18.	Слова з префіксами <i>пре-</i> і <i>при-</i> . Мовне дослідження.
19.	Слова зі співзвучними префіксами і прийменниками. <i>Володимир Коломієць</i> «Солодка земля». Визначення настрою вірша.
20.	Розвиток мовлення. Переказ легенди «Три сторожі» за опорними словосполученнями.
21.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
22.	<i>За Євгеном Білоусовим</i> «Великий літописець». Визначення теми тексту. Вибірковий переказ.
23.	<i>За Євгеном Білоусовим</i> «Великий літописець». Складання усної розповіді «Як виготовляли рукописні книги».
24.	Світ казковий, світ прекрасний. <i>За Марією Солтис-Смирновою</i> «Спортивні товариші». Іменник. Ознаки іменника як частини мови. Вимова і написання слів <i>трамвай, тролейбус</i> .
25.	Побутові казки. <i>Українська народна казка</i> «Всім бідам біда». Зіставлення ілюстрації та змісту казки. Створення коміксів до казки.
26.	Іменники-синоніми та іменники-антоніми. Робота зі словниками. Вимова і написання слова <i>океан</i> .
27.	Рід та число іменників. <i>Василь Сухомлинський</i> «Де ночує водяна лілея?». Читання казки за особами. Складання продовження казки. Інсценізація.
28.	Відмінювання іменників. Відмінки. Початкова форма іменників (називний відмінок однини). Мовне дослідження.

29.	<i>Індійська народна казка «Казка про жадібного ювеліра».</i> Театралізація казки. Вимова і написання слова <i>справедливість</i> .
30.	Розвиток мовлення. Написання відгуку «Моя улюблена казка» за поданим планом і зразком.
31.	<i>Марися Рудська «Чому полярні ведмеді не їдять пінгвінів».</i> Складання продовження казки. Відмінювання іменників за зразком.
32.	<i>Брати Грїмм «Королева бджіл»</i> (аудіоказка). Визначення особливостей казок.
33.	Розрізнення відмінків іменників. Мовне дослідження «Визначення відмінків іменників».
34.	<i>Марина Павленко «Вушка з абсолютним слухом».</i> Театралізація казки. Складання висловлювання про власне ставлення до прочитаного.
35.	Розрізнення давального і місцевого відмінків однини іменників жіночого роду. Мовне дослідження.
36.	Чергування приголосних [г], [к], [х] та [з'], [ц'], [с'] перед закінченням <i>-і</i> в давальному і місцевому відмінках однини.
37.	<i>Яків Жарко «Півник».</i> Визначення емоційного стану персонажів казки. Складання запитань персонажам.
38.	Чергування голосних [і] та [о], [е] у коренях іменників чоловічого та жіночого роду. Мовне дослідження.
39.	Розвиток мовлення. Складання казки за серією малюнків та опорними словами.
40.	Резервний урок.
41.	Легенди. Міфи. Легенда «Роса». Переказ тексту. Закінчення іменників жіночого роду в родовому відмінку однини. Мовне дослідження.
42.	<i>Легенда «Як виникли Карпати».</i> Поділ легенди на частини. Переказ тексту. Складання порівняльної таблиці «Легенда — казка».
43.	Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. Мовне дослідження. Робота з орфографічним словником. Вимова і написання слова <i>футбол</i> . Складання діалогу.
44.	Паралельні форми іменників чоловічого роду — назв істот у давальному й місцевому відмінках однини.
45.	<i>Легенда «Чому пес живе коло людини».</i> Складання запитань за змістом легенди. Робота з фразеологізмами. Створення коміксів.
46.	Закінчення іменників чоловічого та жіночого роду в орудному відмінку однини. Мовне дослідження. Складання усних повідомлень за допомогою схем.
47.	Закінчення іменників жіночого роду з основою на м'який приголосний в орудному відмінку однини. Складання усного повідомлення за допомогою схеми.
48.	Поняття про міф. Міф «Як Бог створив чоловіка». Відмінювання іменників у множині.
49.	<i>Міф «Нитка Аріадни».</i> Робота з фразеологізмами. Складання есе із заголовком-фразеологізмом.
50.	Розвиток мовлення. Відтворення деформованого тексту. <i>Легенда «Татарське зілля».</i>
51.	<i>Легенда «Чому Дощ іде, коли косять».</i> Складання запитань за змістом легенди. Закінчення іменників у родовому відмінку множини. Написання слів <i>взимку, влітку</i> .
52.	Закінчення іменників у місцевому відмінку множини. Узагальнення вивченого за темою «Іменник».
53.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
54.	Байки. Гумористичні твори. Леонід Глібов «Коник-стрибунець». Читання байки за особами. Визначення головної думки байки. Створення коміксів.
55.	Прикметник. Ознаки прикметника як частини мови. Написання слова <i>спільнота</i> .
56.	Зв'язок прикметників з іменниками. Написання слова <i>наполегливість</i> .
57.	Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Роль прикметників у художніх текстах. <i>Ольга Науменко «Яка хата, такий тин, який тато, такий син».</i> Визначення ставлення авторки до описаних подій.
58.	Змінювання прикметників за родами та числами. Складання есе «Хліб — це святиня» (за серією малюнків).
59.	Змінювання прикметників разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями. Мовне дослідження.

60.	Розвиток мовлення. Твір-опис за картиною Івана Марчука «Місячна ніч».
61.	<i>Євген Бандуренко</i> «Чого не тоне пароплав». Інсценізація за змістом вірша. Прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах.
62.	Визначення граматичної форми прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний.
63.	<i>Михайло Слабошпицький</i> «Що ж буде з Костиком?». Передбачення змісту твору за заголовком.
64.	<i>Михайло Слабошпицький</i> «Що ж буде з Костиком?». Зіставлення змісту та ілюстрацій. Переказ твору від імені персонажа.
65.	Зачарувала все зима. <i>Сергій Гордієнко</i> «Зима-художниця». Репродукція картини Сергія Шишка «Парк узимку». Правопис прикметників на <i>-ський, -цький, -зький</i> .
66.	<i>Анатолій Камінчук</i> «Усі дерева в інеї». Словесне малювання. Уживання знака м'якшення перед закінченням прикметників.
67.	<i>Леся Українка</i> «Мамо, іде вже зима». Словесне малювання. Інсценізація вірша.
68.	Утворення форм ступенів порівняння прикметників. Написання слова <i>температура</i> .
69.	Відмінювання прикметників у множині.
70.	Розвиток мовлення. Детальний переказ тексту <i>Зінаїди Грієвої</i> «Як звірята Наталочці допомогли».
71.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
72.	Числівник. Ознаки числівника як частини мови.
73.	Слухання колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю». Складання різдвяно-новорічного календарика. Уживання правильних форм числівників на позначення часу протягом доби. Написання слова <i>мільйон</i> .
74.	<i>Євген Шморгул</i> «Друге тепло». Детальний переказ оповідання. Вимова і написання числівників.
75.	Складання числових лічилок. Вимова і написання числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100 у формі родового відмінка. Мовне дослідження.
76.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
77.	Розвиток мовлення. Складання новорічно-різдвяних привітань.
78-80.	Резервні уроки.

Частина 2 (II семестр)

№з/п	Тема уроку
1.	Книги — безцінний скарб. <i>Олександр Афонін</i> «Книжковий світ — то особливий світ». Займенник. Основні ознаки займенників як частини мови.
2.	<i>Ганна Черінь</i> «Пригоди української книжки». Обмін думками «Як я обираю книжку для читання».
3.	Особові займенники. Складання діалогу «Пам'ятники книгам».
4.	<i>Любов Відута</i> «Я у мріїх побувала...». Добір заголовка до вірша. Відмінювання особових займенників першої та другої особи.
5.	Відмінювання особових займенників третьої особи.
6.	<i>Лідія Повх</i> «У бібліотеці». Обмін думками «Які книжки (паперові чи електронні) цікавіше читати?». Діалог «Аудіокнига — це економія часу».
7.	<i>За Мариною КірносOVOЮ</i> «Книжка». Складання плану тексту. Театралізація уривків.
8.	Написання займенників з прийменниками.
9.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
10.	Цікавинки звідусіль. Розвиток мовлення. Складання реклами.
11.	<i>За Григорієм Єлизаветіним</i> «Як торгували в давнину?» Дієслово. Основні ознаки дієслова як частини мови.
12.	<i>Леонід Талалай</i> «Ми підемо до лісу...». Добір заголовка до вірша. Дієслова-синоніми та дієслова-антоніми.
13.	<i>За Лесею Москаленко</i> «З життя рукавичок». Складання опису «Екорукавички». Роль дієслів у текстах. Написання слова <i>гардероб</i> .

14.	<i>За Віктором Калашиниковим «Як оживають малюнки».</i> Складання сценарію мультфільму.
15.	Неозначена форма дієслова.
16.	Змінювання дієслів за часами.
17.	<i>За матеріалами інтернет-джерел «Навіщо бобри будують дамби?».</i> Визначення типу тексту. Змінювання дієслів за числами.
18.	Змінювання дієслів теперішнього часу за особами й числами.
19.	Любити природу — цінувати життя. <i>За Наталією Дев'ятко «Павук».</i> Характеристика персонажа. Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.
20.	Розвиток мовлення. Творчий переказ тексту за колективно складеним планом. <i>За Миколою Вінграновським «Волохань».</i>
21.	Змінювання дієслів майбутнього часу за особами й числами.
22.	Правопис особових закінчень дієслів у теперішньому і майбутньому часі (з використанням алгоритму з опорою на третю особу множини).
23.	<i>Марія Солтис-Смирнова «Як ставок чистили».</i> Порівняння творів, різних за жанрами, схожих за тематикою.
24.	<i>Василь Вітка «Галка».</i> Визначення головної думки вірша. Змінювання дієслів минулого часу за числами і родами (в однині).
25.	Вимова і написання дієслів на <i>-ся (-сь)</i> .
26.	<i>Микола Яненко «Спасибі вам, дельфіни!».</i> Складання плану тексту. Складання «хмари слів» на морську тематику за змістом тексту.
27.	Вживання у власному мовленні дієслів у правильних граматичних формах. Написання слова <i>дисципліна</i> .
28.	<i>За Наталією Гуркіною «Метелики».</i> Визначення реального та казкового в тексті. Складання іншої кінцівки твору.
29.	<i>Не</i> з дієсловами. Узагальнення вивченого про дієслово.
30.	Світ дитинства у прозі та поезії. Розвиток мовлення. Обґрунтування вибору заголовка тексту. <i>Анатолій Григорук «Куди вітрець, туди й розумець».</i>
31.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
32.	Резервний урок.
33.	<i>Іван Андрусак «Добре знати іноземні мови».</i> Прислівник. Прислівник як частина мови. Написання слів <i>вперед, попереду</i> .
34.	<i>Тетяна Винник «Буває».</i> Добір інших заголовків до твору. Обґрунтування своєї думки. Прислівники-синоніми та прислівники-антоніми. Написання слів <i>назад, ззаду</i> .
35.	<i>За Всеволодом Нестайком «Незнайомець»</i> (уривок з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків»).
36.	<i>За Всеволодом Нестайком «Незнайомець»</i> (уривок з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків»). Визначення емоційного стану головного персонажа.
37.	Доречне вживання прислівників. Написання слів <i>щодня, щотижня, щогодини</i> .
38.	<i>Марина Павленко «Найда»</i> (уривок із книжки «Миколчині історії»). Переказування твору від імені персонажа.
39.	Дослідження будови прислівників.
40.	Розвиток мовлення. <i>За Василем Сухомлинським «Що посієш, те й пожнеш».</i> Складання плану оповідання. Власна оцінка вчинків персонажа прочитаного тексту.
41.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
42.	Резервний урок.
43.	Стань успішним! <i>Ліна Костенко. «Бузиновий цар».</i> Словесне малювання.
44.	<i>Бруно Ферреро «Дуб і Троянда».</i> Визначення головної думки твору. Речення. Види речень за метою висловлювання та інтонацією.
45.	Головні та другорядні члени речення. Граматична основа речення. Підмет і присудок як головні члени речення.
46.	Зв'язок слів у реченні.
47.	<i>За матеріалами інтернет-джерел «Як український емігрант добився успіху».</i> Проєкт

	«Наші славні земляки». Написання слова <i>кілометр</i> .
48.	Однорідні члени речення.
49.	Розвиток мовлення. Складання есе «Я хочу бути успішною людиною». Написання слова <i>урівноваженість</i> .
50.	<i>За матеріалами інтернет-джерел «Ігри Нескорених».</i> Написання слова <i>оптимізм</i> .
51.	Розділові знаки в реченнях з однорідними членами.
52-53.	<i>За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні».</i> Інсценізація уривків п'єси.
54.	<i>За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні».</i> Визначення головної думки п'єси.
55.	Узагальнення вивченого про речення.
56.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
57.	Резервний урок.
58.	Розвиток мовлення. <i>Крилата (Любов Пікас) «У кожного свій талант».</i> Написання твору з обґрунтуванням своєї думки.
59.	Земля стрічає квітами весну. <i>Микола Лисич «Квітень».</i> <i>Тетяна Яблонська «На лісовій галявині»</i> (репродукція).
60.	Текст. Повторення вивченого про текст. <i>Олександр Копиленко «Сади цвітуть!».</i>
61.	<i>За Яремою Гояном «Великдень».</i> Роль слів у побудові тексту.
62.	<i>Василь Сухомлинський «Шпак прилетів».</i> Поділ тексту на частини. План.
63.	<i>Анатолій Григоруk «Сопілонька з калиноньки, ясенове денце».</i> Вибірковий переказ тексту.
64.	<i>За Володимиром Бондаренком «Сезон тиші».</i> Ознаки науково-популярних текстів.
65.	<i>За Володимиром Бондаренком «Сезон тиші».</i> Складання тексту-міркування на основі прочитаного твору. Написання слів <i>по-перше, по-друге, по-третє</i> .
66.	Сім'я для нас дорожча над усе. <i>За Мариною та Сергієм Дяченками «Летючий капелюх».</i> Визначення реальних і фантастичних подій у тексті.
67.	<i>За Мариною та Сергієм Дяченками «Летючий капелюх».</i> Словесний опис фантастичних персонажів. Складання запитань для інтерв'ю з фантастичними істотами.
68.	Розрізнення художніх і науково-популярних текстів.
69.	Розвиток мовлення. <i>Лев Квітко «Бабусині руки».</i> Опис зовнішності людини. Написання слова <i>портрет</i> .
70.	<i>За матеріалами інтернет-джерел «День матері».</i> Особливості тексту-есе.
71.	<i>Віра Правоторова «З дідусем у зорельоті».</i> Узагальнення вивченого про текст.
72.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
73.	Резервний урок.
74.	<i>За Ігорем Росоховатським «Універсальні ліки».</i> Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.
75.	<i>За Ігорем Росоховатським «Універсальні ліки».</i> Вибірковий переказ.
76.	Повторення вивченого в 1-4 класах. Частини мови.
77.	<i>За матеріалами інтернет-джерел «День вишиванки».</i> Проєкт «День вишиванки».
78.	ДІАГНОСТИЧНА РОБОТА.
79.	<i>Микола Сингаївський «Що сказало сонце?».</i> Узагальнення вивченого за рік.
80-85.	Резервні уроки.

Повторення вивченого в 3 класі Літо, до побачення! Здрастуй, рідна школо!

Урок 1. Літо, до побачення! Здрастуй, рідна школо! Олена Пчілка «Як швидко літо проминуло!».
Повторення вивченого в 3 класі. Алфавіт. Розташування 10–12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери у слові.

Мета. Ознайомити учнів з новим підручником «Українська мова та читання». Розширити уявлення школярів про мову як найважливіший засіб спілкування між людьми, головну ознаку нації і держави, про її суспільне значення. Закріпити знання учнів про алфавіт, співвідношення між звуками мови та їх буквеним позначенням на письмі. Виховувати повагу до рідної мови та увагу до мовленого слова.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу до роботи на уроці.

1. Ознайомлення з підручником.

— Діти, у четвертому класі ви продовжуватимете вивчати українську мову, працюючи з двома частинами підручника: з частиною 1 — у першому семестрі і з частиною 2 — у другому.

— Прочитайте, як називається підручник, прізвище авторки. Розгляньте малюнок на обкладинці. Як ви гадаєте, чи можна за малюнком упізнати, що це Україна? Що саме допомагає у цьому?

— Чому підручник називається «Українська мова та читання»?

— Розкажіть, що ви бачите на форті.

Учитель / учителька ознайомлює школярів з умовними позначеннями на с. 2, зі змістом, разом пригадують текст Державного Гімну України.

2. Мотиваційне звернення до учнів.

Самостійне читання мотиваційного звернення (с. 3).

II. Основна частина уроку.

1. Робота над віршем Олени Пчілки «Як швидко літо проминуло!».

Самостійне читання вірша (мовчки, а потім уголос).

Учитель / учителька цікавиться, який настрій учнів після читання вірша.

Виконання вправи 1 (2) за вимогами підручника.

Вправа 1 (3). Робота в парах.

— Визначте, якими частинами мови є слова-рими.

— У якій строфі тільки одна пара рим? (У третій.) Доберіть свої рими до слів *на городі, на грядці*.

2. Повторення вивченого про звуки і букви.

- Робота з підручником.

Вправа 2 (1).

Слова, у яких є м'які приголосні звуки: *як, літо, прийшла, осіння, літечко*.

Чотирискладові слова: *проминуло, осіння, полинуло*.

Вправа 2 (2).

- Повторення алфавіту. (Учитель / учителька проєктує алфавіт на екран.)

— Назвіть усі літери.

— Ви пам'ятаєте, що означає слово *алфавіт*? А близькі за значенням слова? (*Азбука, абетка*.)

Пригадайте, як утворилися ці слова.

Вправа 3 (1).

Перевірка: *календар, ластівка, минулий, орбіта, сорока, цвіркун, чорношів, шанувати*. З підкреслених літер утворилося слово *канікули*.

Вправа 3 (2, 3).

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

2. Домашнє завдання.

Вправа 4 на с. 5. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 2. Звуки і букви. Вимова і написання слів з подовженими приголосними звуками. За Людмилою Кибалкою «Мрія Марії». Прогнозування орієнтовного змісту за заголовком.

Мета. Повторити назви відомих літературних жанрів та їх основні ознаки. Удосконалити читацькі навички (читання в особах). Повторити правило написання слів з подовженими приголосними звуками. Закріплювати вміння розташовувати слова в абетковій послідовності. Розвивати діалогічне мовлення, критичне мислення. Виховувати естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в парах. Учні почергово зачитують складені запитання й відшукують відповіді на них у вірші Олени Пчілки «Як швидко літо проминуло!».

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

- Гра «Зайве слово».

Учні читають з екрана групи слів, визначають «зайві» слова в кожній групі.

Мрія, мрійливий, мріяти, Марія, замріялася.

Яблуня, сад, слива, груша, вишня, черешня.

Зима, весна, літо, вересень, осінь.

- Робота в групах. Вправа «Сторітелінг».

Скласти міністорію, використовуючи «зайві» слова.

3. Оголошення теми та завдань уроку.

4. Робота над оповіданням Людмили Кибалки «Мрія Марії».

- Робота над заголовком.

Вправа 5 (1).

Учні висловлюються щодо реальності чи вигадки описаних подій.

- «Щоденні 5» (Читаю для себе).

— Чи справдилися ваші передбачення?

Вправа 5 (2, 3).

— Чий діалог найцікавіший? Яка пара учнів найартистичніше спілкувалася?

5. Повторення вивченого про написання слів з подовженими приголосними звуками.

- Вправа 6.

Учні виконують завдання за вимогами підручника.

- Вправа «Броунівський рух».

Учні обирають для роботи картки різних кольорів. Самостійно виконують завдання за вказаний учителем час. Відтак групуються за кольорами карток, звіряють виконання завдань.

Зелена картка. Утворити від поданих слів споріднені так, щоб у них були м'які подовжені приголосні звуки. Записати їх за алфавітом.

Осінь, промінь, колос, вуглинка, прилад, волосина.

Синя картка. Поділити на склади для переносу подані слова.

Навчання, уміння, старання, знання, бажання, узлісся, багаття.

Помаранчева картка. Утворити та записати словосполучення, доповнивши словами з подовженими приголосними.

Шкільне ..., сонячне ..., абрикосове ..., соняшникове ..., усміхнене ...

III. Заключна частина.

1. Рефлексія. Вправа «Сходінки успіху».

2. Домашнє завдання.

Вправа 7 на с. 6. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 3. За Олегом Буценом «Неприємна пригода». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.

Мета. Ознайомити школярів із твором Олега Буценка «Неприємна пригода». Навчати визначати реальні та казкові події, ділити текст на логічні частини та добирати влучні заголовки до них. Розширювати знання учнів про тваринний світ України. Виховувати бережне ставлення до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Назвіть лікарські рослини, у назвах яких звуків більше, ніж букв. (*М'ята, конвалія.*)
- Як по-різному перенести з рядка в рядок слова *вільха, шипшина*?
- Для чого заготовляють лікарські рослини?

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Відгадування загадки.

Хто таку тварину знає:	хто знайшов її хвоста,
губить хвіст, коли втікає,	бо секрет для себе має —
не шукає й не пита,	хвіст швиденько відростає. (<i>Ящірка</i>)

Леонід Кулиш-Зіньків

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Що вам відомо про ящірок?
- Попрацюйте в групах. Складіть сенкан «Ящірка».

3. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані назви видів діяльності, які чекають на вас під час уроку. Поміркуйте, у якій послідовності нам потрібно працювати.

Учні читають етапи уроку, розміщують їх послідовно.

(4) Добір заголовків до частин.	(1) Самостійне читання тексту.
(2) Обговорення змісту.	(3) Поділ тексту на частини.
(5) Переказ за планом.	(6) Складання продовження твору.

4. Опрацювання твору Олега Буценка «Неприємна пригода».

- «Щоденні 5» (Читаю для когось). Вправа 8, завдання 1, с. 7–9.
- Яка тема тексту?
- Із ким трапилася неприємна пригода?

- Аналіз змісту прочитаного.

Виконання завдання 2, поданого після тексту.

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Де відбувалися описані події?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, їжак знайшов ящірчиного хвоста?

Пояснююче. Чи можемо назвати їжача наполегливим?

Творче. Якою ви уявляєте безхвосту ящірку?

Оціночне. Чи правильно вчинив хлопчик, що ловив ящірку?

Практичне. Що ви могли б порадити дітям, які перебувають у лісі?

- Вправа 8 (3). Поділ тексту на частини. Добір заголовків.
- Вправа 9. Робота в групах.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Які завдання вам було цікаво виконувати?

2. Домашнє завдання.

Вправа 10 на с. 10. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 4. Правила вимови і написання слів з апострофом.

Мета. Повторити вивчене про апостроф, правила переносу з рядка в рядок слів з апострофом. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати спостережливість, допитливість, комунікативні уміння. Виховувати бажання пізнавати тваринний світ.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Організація класу.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів.

- Робота в парах.

— Прочитайте слова, спроектовані на екран. Запишіть їх за абеткою.

хом'як	в'юн	сім'я
пам'ятник	під'їзд	слов'ї
черв'як	об'єкт	м'ясо

— Що спільного у всіх словах?

2. Повторення вивченого про апостроф.

- Вправа 11.

Учні самостійно упівголоса читають вірш Іванни Блажкевич «Пес та індик».

— Який у вас настрій після читання вірша?

— Чому, на вашу думку, індик вважав себе королем на подвір'ї?

— Назвіть слова з апострофом.

- Повторення правила написання слів з апострофом.

— Перечитайте слова, які ви записували за абеткою. Чи всі вони стосуються цього правила? (*Ні, слово під'їзд написано за іншим правилом — апостроф після префіксів.*)

- Вправа 12 (1).

Учні записують утворені з поданих слів словосполучення. Варто звернути увагу на те, що слово *добра* можна поєднати зі словами *сім'я* та *пам'ять*.

- Вправа 12 (2, 3).
- Тренувальні вправи.

3. Закріплення матеріалу.

Учитель / учителька проєктує на екран порівняння з пропущеними словами. Учні записують їх, доповнюючи потрібними словами з довідки.

Вертиться, як ... в ополонці. ..., як риба об лід. Аж у ... похололо. Общипати

Потрібний, як собаці ... нога. Учепився, як

Слова для довідки: п'ятах, в'юн, пір'я, реп'ях, б'ється, п'ята.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

— Поділити на склади для переносу слова з апострофом.

- Вибірковий диктант.

— Записати слова з апострофом.

Рум'яний, повітря, бур'ян, лялька, рюкзак, грядка, пір'їна, м'який.

— Побудувати звукові моделі двох слів (на вибір).

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Що вам на уроці вдалося найкраще?

— За що ви можете похвалити себе?

— За що ви можете похвалити однокласників?

2. Домашнє завдання.

Вправа 13 (с. 11). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 5. Слово. Значення слова. Словосполучення з прямим і переносним значенням. Вимова і написання слова *восени*.

Мета. Закріпити поняття учнів про пряме і переносне значення слів, навчати виявляти в текстах ці слова, доречно вживати їх у мовленні. Збагачувати словниковий запас школярів. Вчити доводити свою думку. Розвивати спостережливість, увагу, старанність, фонетичний слух.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Як можна перенести з рядка в рядок слова *п'ятниця, тиждень*?
- У якому фразеологізмі всі слова з апострофом?
- Виконайте завдання на вибір:
 - запишіть слова з апострофом за абеткою;
 - запишіть п'ять прикметників з апострофом.

2. Мотивація навчальної діяльності.

- Відгадування загадки.

Жовте листячко летить,	Сонце вже не припікає.
під ногами шелестить.	Коли, діти, це буває? (<i>Восени</i>)

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Які ознаки осені згадані? Назвіть інші ознаки.
 - Робота в групах. Складання асоціативної павутинки «Восени».

3. Робота над віршем Богдана Чалого.

- Вправа 14 (1, 2). «Щоденні 5» (Читаю для себе).

Учні самостійно читають вірш, визначають свій настрій після читання.

- Вправа 14 (завдання 3).

Складання і записування запитань. Діти визначають, чиє запитання найцікавіше, з яким словом було найважче скласти запитання.

4. Повторення вивченого про слова у прямому та переносному значенні.

- Вправа 15.

Словосполучення в переносному значенні: *сонечко притомилось, літо облетіло, осінь пропливає*.

- Вправа 16 (1).

Учні виписують словосполучення *солодкі слова, солодкі сни, холодний погляд, важкі хмари, важкі задачі*. Доводять, що сполучення виписано правильно.

- Вправа 16 (2).

Учні обирають одне із завдань. Можна заслухати кілька коментарів, чому саме таке завдання вибрано (за складністю, цікавіше, є зразок виконання тощо).

- Вправа 16 (3, 4).

Після відгадування загадки діти називають ознаки осені, виконують завдання на вибір.

5. Закріплення вивченого.

- Розподільний диктант.

— Записати в лівий стовпчик слова у прямому значенні, правий — у переносному.

Сумує мати, сумує ліс, гостре слово, весела дівчина, срібна тарілка, ліс рук, гострий ніж, ведмежа послуга, співає хор, срібне волосся, співає вітер, свіжа думка.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

Учні висловлюються про повторене на уроці, оцінюють свої досягнення.

2. Домашнє завдання.

Вправа 17 (с. 12). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 6. Лексичне значення слова. Омоніми. Юлія Хандожинська «Батьківщина».

Мета. Закріпити знання учнів про однозначні та багатозначні слова. Ознайомити з поняттям «омоніми». Навчати визначати в текстах багатозначні слова, омоніми, доречно вживати їх у мовленні. Збагачувати словниковий запас школярів; вчити доводити свою думку. Ознайомити з віршем Юлії Хандожинської «Батьківщина». Розвивати спостережливість, увагу, старанність, фонетичний слух. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Відгадай задумане слово».

— Це слово означає орган нюху людини, тварин. (*Ніс.*)

— Це слово означає літальний орган птахів. (*Крило.*)

— Це слово означає вертикальну міцну частину будівлі. (*Стіна.*)

— Попрацюйте в парах. Складіть словосполучення з відгаданими словами.

Кілька пар учнів зачитують словосполучення, доходять висновку, що відгадані слова багатозначні.

3. Повторення вивченого про значення слів в українській мові.

- Робота в групах. Вправа 18.

За поданими схемами учні пригадують, якими за значенням бувають слова (однозначні та багатозначні, синоніми, антоніми). Складають і записують речення зі словами, поданими у схемах.

4. Ознайомлення з поняттям «омоніми».

- Вправа 19.

Після читання речень доходять висновку, що виділені слова однакові за звучанням, але різні за значенням.

- Ознайомлення з правилом.

5. Читання вірша Юлії Хандожинської «Батьківщина» (вправа 20).

— Доведіть, що твір Юлії Хандожинської — вірш.

— Які почуття у вас після прочитання вірша?

— Назвіть парами слова, що римуються.

— Яка головна думка вірша? (*Людина щаслива, коли живе на рідній землі.*)

— Який інший заголовок можна дібрати? Обґрунтуйте свою думку.

6. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 21.

Словосполучення в переносному значенні: *сміється колосок, чужа земля, чужа стежка.*

Значення слова *земля*: Земля (планета); земляна поверхня, по якій ходять; суша (на відміну від водяного простору); ґрунт, на якому вирощують рослини.

- Метод «Прес».

— Запишіть під диктування пари словосполучень. Підкресліть омоніми.

Ніс книжку — морквяний ніс.

Пара учнів — водяна пара.

Вулканічна лава — дубова лава.

Вівсянка співає — гаряча вівсянка.

— Доведіть, що підкреслені слова — омоніми. Висловлюйтеся за зразком:

Я вважаю, що ..., тому що

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

— Що цікавого про значення слів ви дізналися на уроці?

— Назвіть слова-омоніми.

2. Домашнє завдання.

Вправа 22 (с. 14). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 7. Борис Комар «Уперте теля». Прогнозування змісту твору за заголовком. Читання за особами.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Бориса Комара «Уперте теля». Вчити прогнозувати зміст твору за заголовком, ілюстраціями. Формувати читацькі навички. Розвивати вміння виділяти у творі репліки персонажів, передавати інтонаціями характер дійових осіб.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які значення має слово *підручник*? (1. Книга, за якою вивчають учбовий предмет; посібник.

2. Підставка, опора для різального інструмента на токарному станку. 3. Посібник у зрадницькій, підступній і т. ін. справах.)

— У якому значенні ви найчастіше вживаєте це слово?

— Запишіть слова під диктування.

Книга, підставка, спільник, штатив, посібник, співучасник.

— Визначте, синонімами до якого значення слова *підручник* є кожне із записаних слів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані групи слів. Визначте «зайве» слово в кожному рядку.

Авторка, художник, оповідання, дизайнерка, казкар, поетеса.

Корабель, човен, катер, яхта, ракета, баржа.

Ведмежа, зайчєня, телятко, оленятко, вовчєня.

- Вправа «Сторітелінг».

— Попрацюйте в парах. Складіть мініісторію, використовуючи «зайві» слова.

— Сьогодні ми ознайомимось з твором Бориса Комара «Уперте теля».

3. Робота з підручником (с. 14–17).

- Вправа 23 (1).

— Прочитайте заголовок твору. Що означає слово *уперте*? Доберіть до нього синоніми. (*Наполегливе, непокірне, невгамовне, неслухняне...*)

— Розгляньте малюнок на с. 15. Хто, на вашу думку, може бути персонажем тексту? У яку пору року відбувалися події?

- Робота в групах. «Щоденні 5» (Читаю для когось).

Учні почергово читають частину тексту (с. 16–17) по одному абзацу.

— Який за жанром твір ви читали? (*Оповідання*.) Доведіть, що це оповідання.

— Чиї передбачення стосовно змісту, персонажів, часу дії були найточнішими?

- Вправа 23 (2).

— Яке захоплення було у хлопчика?

— Який домашній обов'язок був у Сергійка?

- Читання за особами.

— З якою інтонацією треба читати слова мами? (*Докірливо*.) А слова Сергійка? (*Незадоволено, адже йому треба було залишити улюблену справу*.)

— Попрацюйте в парах. Прочитайте за особами розмову мами й сина (с. 14).

— Чи доречно буде читати за особами розмову Сергійка з телятком? (*Ні, адже телятко не «розмовляє»*.)

- Робота в групах. Театралізація уривка оповідання.

- Вправа 23 (3).

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

2. Домашнє завдання.

Прочитати наступну частину оповідання (с. 16–17).

Урок 8. Борис Комар «Уперте теля». Складання плану тексту.

Мета. Продовжити роботу над оповіданням Бориса Комара «Уперте теля». Вчити оцінювати вчинки персонажів, складати план тексту. Розвивати вміння виділяти головне. Виховувати почуття відповідальності за доручену справу.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Про що йдеться у другій частині оповідання?
- Чи вдалося Сергійкові впоратися з телятком?
- Чи вважаєте ви Сергійка маминим помічником?

2. Робота над оповіданням (с. 16–17).

- Вибіркове читання.

- Як Сергійко доганяв телятко?
- Як бичок опинився під повіткою?
- Чому образився Сергійко?
- Як мама поводитися з телятком?
- Прочитайте всі питальні речення.

- Вправа 23 (4).

- Вправа 23 (5).

Орієнтовний план оповідання.

1. Мамине нагадування.
2. Сергійко хоче перепнути бичка.
3. Гонитва за телятком.
4. Мама допомогла бичкові.

- Складання характеристики головного персонажа.

— Попрацюйте в парах. Прочитайте слова (спроєктовані на екран). Виберіть серед них ті, які ви використали б для характеристики Сергійка.

хитрий	чуйний	байдужий
безтурботний	допитливий	сміливий
терплячий	нахабний	затятий

- Складання висловлювання.

— Прочитайте, яку пораду дала мама синові.

— Сергійко — ваш ровесник. Складіть кілька порад для хлопчика та «відправте» йому sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Ровесники	Сергійко	sms	Порада

Зразки повідомлень: *Пам'ятай, що свої обов'язки треба виконувати. Спробуй потоваришувати з бичком. Скористайся маминими порадами...*

- Визначення головної думки оповідання.

— Які висновки для себе ви зробили після читання оповідання?

— Яка головна думка твору? (Відповідально виконуй свої обов'язки.)

III. Заключна частина.**1. Рефлексія.****2. Домашнє завдання.**

Вправа 24. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 9. Синоніми. Антоніми. Робота зі словниками. Розігрування діалогу за поданими репліками. Вимова і написання слів *праворуч, ліворуч, увечері, вранці*.

Мета. Розширити знання учнів про синоніми, антоніми. Удосконалювати навички роботи зі словниками. Розвивати діалогічне мовлення, уміння взаємодіяти в парі, групі. Виховувати почуття колективізму.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які заголовки ви можете запропонувати до оповідання Бориса Комара?

- Творчий диктант.

— Запишіть найбільш вдалі сполучення слів, які мають переносне значення.

Золоті ... (ноги, руки, вуха).

Щедрий ... (капельюх, урожай, трактор).

Розбити ... (серце, намет, рюкзак).

Дзвінкий ... (кухлик, голос, чобіт).

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	
<i>1</i>	н	о	м	а	<i>Код 1.</i> 2в, 2а, 1а, 1б, 1а, 2б, 1в, 2а.
<i>2</i>	и	і	с	т	<i>Код 2.</i> 1г, 1а, 2г, 1б, 1а, 2б, 1в, 2а.

Учні розшифровують слова *синоніми, антоніми*.

- Вправа «Сенкан».

— Попрацюйте в парах. Складіть один із сенканів (на вибір).

— Сьогодні ми повторимо вивчене про синоніми та антоніми.

3. Робота з підручником (с. 18–19).

- Розвиток діалогічного мовлення. Вправа 25.
- Повторення теоретичних відомостей про синоніми та антоніми.
- «Щоденні 5» (Збагачую свій словниковий запас).

— Прочитайте пари словникових слів. Це антоніми чи синоніми? Доведіть свою думку.

— Складіть речення з кожною парою слів.

- Вправа 26.
- Вправа 27 (1).
- Вправа 27 (2).

Слова, до яких можна дібрати антоніми: *друг (ворог), зима (літо), останній (перший), високий (низький), м'який (твердий)*.

- Вправа 27 (3).

— Прочитайте слова у стовпчиках. У якому з них є слова-синоніми? (У *першому*.) На що вони вказують? (На *спосіб пересування*.)

Учні складають і записують речення: *Пришкандибав вайлуватий ведмідь. Пристрибав прудкий зайчик. Прилетів строкатий дятел. Причалапав колючий їжачок.*

4. Узагальнення вивченого.

— Яку роль у нашому мовленні відіграють антоніми, синоніми?

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

2. Домашнє завдання.

Вправа 28 на с. 19. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 10. Розвиток мовлення. Твір за ілюстрацією «Краса осіннього парку».

Мета. Вчити учнів послідовно висловлювати свої думки, добирати влучні слова, порівняння, ознаки. Розвивати увагу, уяву, спостережливість, логічне мислення. Допомогти відчувати яскравість осінніх барв. Виховувати почуття любові до природи, естетичне сприйняття навколишнього світу.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які прислів'я ви записали? Назвіть парами слова-антоніми.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Послухайте уривок з вірша Наталі Забіли.

Подивись: на видноколі мов змінилися ліси. Хто це їх у жовтий колір так барвисто прикрасив? Ось край річки жовті клени і берези золоті.	Лиш ялиночки зелені залишилися в самоті. І пишаються дерева золотим своїм вбранням: — Це якийсь маляр, напевне, догодити хоче нам.
--	---

Джерело: Наталя Забіла. Велика збірка творів. Вірші. — Харків : «Школа», 2005. — 244 с.

— Який у вас настрій після слухання вірша?

— Сьогодні на уроці розвитку мовлення ми вчитимемося спостерігати за красою осіннього парку.

3. Підготовка до сприймання нового матеріалу.

— Пригадайте свою останню екскурсію в природу. Ми мандрували осіннім парком, милувалися золотими шатами дерев, блакитним небом, не дуже щедрим, але ще яскравим сонечком. Частину осінньої краси ми принесли в клас. Розгляньте букети осіннього листя.

— Розкажіть, які листочки. На що схожі, коли летять? (*Золотий листопад, ніби сльози, ніби парашути, золотисте, червонясте, схожі на яскравих метеликів, пурхають, линуть, миготять, майорять, золоті метелики з дерева летять, наче полум'я горить, падають, як зорі, злітають, кружляють*).

4. Робота з підручником.

- Вправа 29.

Після читання тексту та розгляду ілюстрації на с. 19 учні висловлюються щодо свого емоційного стану. Називають образні вислови, які сподобалися.

— Пригадайте, з яких частин складається текст. Визначте ці частини у тексті вправи.

— Доберіть заголовки до тексту.

- Вправа 30.

Учні обирають, який текст хотіли б скласти (опис чи розповідь), обґрунтовують свій вибір.

- Вправа 31.

Складання плану тексту.

Зразки планів.

Для опису:

1. Прихід осені.
2. Свято осінніх кольорів.
3. Казковий парк.

Для розповіді:

1. Яка пора року настала?
2. Які зміни відбулися в природі?
3. Чи подобається тобі ця пора року?

- Самостійне написання твору.
- Взаємна перевірка написаного.

III. Заключна частина.

1. Рефлексія.

2. Домашнє завдання.

Вправа 32 на с. 20. Інструктаж щодо виконання вправи.

Україна — це ми

Урок 11. Ліна Костенко «Усе моє, все зветься Україна». Визначення головної думки вірша. Будова слова. Спільнокореневі слова. Корінь слова. Префікс. Суфікс. Словотворчі вправи.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Ліни Костенко «Усе моє, все зветься Україна». Вчити виразно декламувати поезію. Повторити відомості про будову слова, алгоритм розбору слів за будовою. Збагачувати словниковий запас школярів; вчити доводити свою думку. Розвивати спостережливість, увагу, старанність, фонетичний слух. Виховувати любов до України.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

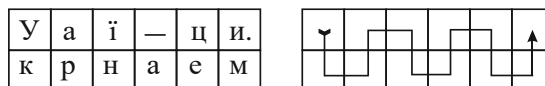
1. Перевірка домашнього завдання.

- Які прислів'я, приказки ви записали?
- Виконайте завдання на вибір:
 - побудуйте звукову модель слова *осінь*;
 - доберіть і запишіть кілька споріднених слів до слова *осінь*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».

На екран спроектовано лабіринт. Учні читають вислів «Україна — це ми».

— Чи погоджуєтеся ви з цим висловом?

— Так називається новий розділ, який ми починаємо вивчати. Про що, на вашу думку, йтиметься у творах розділу? Про що ви хотіли б прочитати, дізнатися?

3. Робота над віршем Ліни Костенко «Усе моє, все зветься Україна» (с. 20–21).

- Вправа 33 (1). Самостійне читання вірша.
- Від чийого імені написано вірш? Що викликає захоплення автора?
 - Повторне читання вірша вголос.
- Зверніть увагу, якими словами автор описує своє захоплення Україною.
 - Вправа 33 (2). Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання.
- Про що написала поетеса? Як авторка описує захоплення красою України? Прочитайте.
- Які картини постали у вашій уяві після читання вірша?
 - Вправа 33 (3). Робота в парах.
 - Визначення головної думки вірша.
- Яка головна думка вірша? (*Уславлення краси рідної країни.*)

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 34 (1).
- Які спільнокореневі слова ви дібрали? Доведіть одне одному, що це спільнокореневі слова. Назвіть корені слів. (*Див-, дорог-, крас-*.)
 - Вправа 34 (2, 3).
- Пригадайте послідовність розбору слова за будовою. Виконайте самостійно завдання на вибір.
 - Вправа «Перевіряю себе».

Учитель / учителька проектує на екран групи слів, пропонує перегрупувати їх так, щоб у кожній групі були слова однакової будови.

1. Береза, підберезник, березовий.
2. Вербиченька, верба, вербові.
3. Осика, підосичник, осиковий.
4. Кленовий, клен, кленочок.
5. Ліщина, ліщиновий, ліщинка.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 35 на с. 21. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 12. Наталя Гуркіна «Про Софію Київську». Зіставлення прочитаного з власним життєвим досвідом. Віртуальна екскурсія. Вимова і написання слова *держава*.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Наталі Гуркіної «Про Софію Київську». Розширювати знання школярів про історичне минуле нашої країни. Вчити працювати з медіапродуктами, порівнювати прочитане та побачене. Розвивати пізнавальні інтереси. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- У якій колонці найбільше слів? (У всіх колонках по чотири слова.)
- Які закінчення у всіх словах? (Нульові.)
- Прочитайте одне одному складені речення.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Прекрасне, горде й величаве Князів-русинів вічна слава
стоїть на березі Дніпра. у назві міста ожива. (*Київ*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Виконання завдань на вибір.

- Дібрати і записати спільнокореневі слова до слова *Київ*.
- Скласти кластер зі словом *Київ*.

— Сьогодні ми прочитаємо оповідання Наталі Гуркіної «Про Софію Київську», здійснимо віртуальну екскурсію. Порівняємо зміст оповідання та побачене під час екскурсії.

3. Робота над оповіданням Наталі Гуркіної «Про Софію Київську» (с. 21–22).

- Вправа 36 (1).

Учні самостійно читають текст, визначають, що їм було відомо раніше, про що дізналися вперше.

- Вправа 36 (2).

— Прочитайте опис храму.

— Чи хотіли б ви побувати у цьому храмі?

- Вправа 36 (3).

Після перегляду відео учні в групах порівнюють побачене і прочитане. Обмінюються враженнями про свій емоційний стан.

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 37 (1).

Після запису запитань працюють у парах: один зачитує запитання, інший відповідає. Потім обмінюються ролями.

— Чиє запитання було найцікавішим?

- «Щоденні 5» (Збагачую свій словниковий запас). Вправа «Сходинки».

— Заповніть вільні клітинки так, щоб утворилися спільнокореневі слова.

Що?	д			ж			а				
Який?		е			а		н		й		
Що?			р			в	н		с		ь

— Запишіть назви державних символів.

— Доберіть прикметники до іменника *держава*. (*Міцна, велика, могутня, розвинута, європейська, правова, морська, українська...*)

- Вправа 37 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 38 на с. 23. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 13. Правила вимови і написання слів з ненаголошеними голосними [е], [и]. Ната Гончаренко «Краса землі моєї». Словесне малювання.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Нати Гончаренко «Краса землі моєї». Пригадати правила вимови і написання слів з ненаголошеними голосними [е], [и]. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати спостережливість, допитливість, акторські здібності, комунікативні вміння. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Поясніть орфограми.
- Виконайте завдання на вибір:
 - запишіть п'ять слів з апострофом за абеткою;
 - складіть і запишіть речення зі словом *держава*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані групи слів. Поміркуйте, для складання якого тексту їх можна використати. (Ці слова можна використати для опису, наприклад, місцевості, країни...)

ліси	безмежні	подорожувати
гори	мальовничі	милуватися
ріки	привабливі	вивчати

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Нати Гончаренко «Краса землі моєї».

3. Робота над віршем «Краса землі моєї» (с. 23).

- Вправа 39 (1).
- Учні самостійно читають вірш.
- Які емоції у вас після читання вірша?
 - Зіставте текст вірша та малюнок на с. 23. Які рядки ви підписали б під малюнком?

- Вправа 39 (2).
- Мереживо* — сітчаста тканина з візерунками; нею оздоблюють білизну, одяг, предмети домашнього вжитку.

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 40.

Слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в коренях: *землі, тихесеньких, мереживо, пшениченька, схиляє, лебедик, верба, синіє*.

— До яких слів можна дібрати перевірні? (*Землі* — *зёмлі*, *тихесеньких* — *ті́хо*, *схиляє* — *схил*, *лебедик* — *лѐбідь*, *верба* — *вѐрби*, *синіє* — *сіній*.)

— Зі словами, написання яких треба перевіряти за словником, складіть речення.

- Вправа 41 (1, 2).

Прочитавши, учні доходять висновку, що це словникові слова, які вивчали в попередніх класах. Для їх запису можна скористатися орфографічним словником.

- Вправа 41 (3). Розвиток мовлення.

Коментуючи послідовність виконання завдання варто наголосити, що пропозиції мають буди конкретними, реальними.

- Взаємоперевірка.

Учні обмінюються зошитами, ознайомлюються з пропозиціями однокласників, висловлюють свою думку щодо актуальності, послідовності аргументації.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 42 на с. 24. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 14. Віктор Васильчук «Казка про Калинку». Переказування від імені персонажа. Поділ тексту на частини, добір заголовків до них.

Мета. Ознайомити учнів із твором Віктора Васильчука «Казка про Калинку». Розширити відомості про народні символи України. Вчити розмірковувати, визначати головне, переказувати текст від імені персонажа. Розвивати комунікативні здібності. Виховувати любов до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Що, на вашу думку, означає любити Україну?

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні на уроці ми ознайомимося з твором Віктора Васильчука «Казка про Калинку». Вам вже багато відомо про калину, ви читали чимало творів різних жанрів про цю рослину.

3. Мотивація навчальної діяльності.

— Попрацюйте в групах, заповніть дві колонки таблиці. Упишіть, що вам відомо про калину, про що ще хотіли б дізнатися.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався / дізналася

У колонці «Знаю» учні можуть записати, що калина — рослина, кущ, народний символ, лікарська рослина тощо. У колонці «Хочу дізнатися» можуть вказати, чому рослина має таку назву.

4. Робота над оповіданням (с. 24–26).

- Вправа 43 (1). «Щоденні 5» (Читаю для когось).

Учні працюють у групах. Читають по черговому текст по одному абзацу.

— Який за жанром твір ви прочитали? (*Це оповідання, у якому є казка.*)

— Які нові слова трапилися вам у тексті? З'ясуйте значення цих слів.

- Вправа 43 (2).

— Розкажіть, як змінювалися емоції Аллочки у різних частинах твору.

— А які емоції переживали ви під час читання?

— Розгляньте ілюстрацію на с. 25. Зачитайте речення, які можна підписати під нею.

- Вправа 43 (3).

— Назвіть персонажів оповідання. (*Аллочка, дядя Вітя.*)

— Які персонажі діють у казці, розказаній дядею Вітею? (*Калинка, Дракон.*)

— Уявіть себе одним із персонажів твору. Перекажіть зміст від імені обраного персонажа. Починайте переказувати так:

- *Від імені Аллочки.* Якось я зустрілася з дядею Вітею. Хотіла розпитати його про дендропарк.
- *Від імені дяді Віті.* Одного дня до мене завітала Аллочка. Вона була такою загадковою. Дівчинка попросила, щоб я розповів їй про дендропарк.

- Вправа 44 (1).

Робота в парах. Читання розмови Аллочки і дяді Віті за особами.

- Вправа 44 (2).

Унікальний — особливий, рідкісний, неповторний.

- Вправа 44 (3).

Орієнтовний план.

1. Допитлива Аллочка.
2. Дядя Вітя розказує казку.
3. Кущ, який від ста хвороб лікує.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 45 (с. 27). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 15. Слова зі сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (*просьба, боротьба, нігті, кігті*).

Мета. Удосконалити навички правильної вимови слів із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції. Збагачувати словниковий запас школярів. Вчити доводити свою думку. Розвивати спостережливість, уважність, старанність, фонетичний слух. Виховувати любов до рідної мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Відгадайте загадки.

На городі в холодку сидить м'яч на ланцюжку. Утекти б на моріжок, — не пускає ланцюжок. (<i>Гарбуз</i>)	«Ква-ква-ква» — вона виводить, позира булькатим очком. Як журавлика угледить — прикидається листочком. (<i>Жабка</i>)
--	--

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Вимовте чітко слова-відгадки. Поділіть слова на склади. Яким звуком закінчується другий склад у слові *гарбуз*? Яким звуком закінчується перший склад у слові *жабка*? Як треба вимовляти дзвінки приголосні звуки в кінці складу й слова?

— На сьогоднішньому уроці пригадаємо, як правильно вимовляти та писати слова зі сумнівними приголосними.

2. Орфографічні вправи.

- Вправа 46 (1).

— Прочитайте пари слів. Чітко вимовляйте звуки, позначені виділеними буквами. Чи змінилося значення слів зі зміною букви?

— Чи можна перевірити правилом написання слів? Назвіть перевірні слова.

- Вправа 46 (2).

Робота в парах. Учні перечитують слова, визначають, які букви пропущено.

3. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа 47 (1).

Учні пригадують, що слова *вокзал, рюкзак, Великдень* неможливо перевірити правилом.

- Вправа 47 (2).

Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи потрібно шанобливо ставитися до хліба?	Ні, ...
Висновок		

- Вправа 47 (3).

Записування слів подяки хліборобам, трактористам, пекарям тощо.

- Вправа 47 (4).

Правильно виконане завдання: *блuzка, відгадка, вудка, коробка, мережка, приказка, рибка, стежка, ягідка*.

— Розберіть за будовою два слова (на вибір).

Записування прислів'їв під диктування.

Були б пиріжки, будуть і друзки. Близький сусід кращий від далекого брата.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 48 (с. 28). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 16. Слова з префіксами. Префікси *роз-, без-, з-, с-*. Григорій Фалькович «Примостився міст до міста». Складання діалогу «Я розмовляю з мостом».

Мета. Ознайомити учнів з віршем Григорія Фальковича «Примостився міст до міста». Повторити відомості про будову слова, словотворчу роль префіксів, уміння писати слова з префіксами *роз-, без-, з-, с-*. Збагачувати словниковий запас. Розвивати фонетичний слух, діалогічне мовлення, мислення, спостережливість, уміння ставити запитання. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Чому, на вашу думку, важливо робити ранкову зарядку?
- Які букви ви вставили у слова *грядка, зарядка, доріжка, пробіжка*? Чому?
- Розберіть за будовою слово *пробіжка*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані групи слів. Чи можемо назвати слова кожної групи спільнокореневими? Доведіть свою думку.

Міст, місток, місто, місцевий, місточок, містечко, містяни, примоститися.

Літак, літачок, літо, літальний, літечко, літній, літати, політ.

Хвиля, хвилина, хвилювання, хвильки, хвилюватися, хвилинка.

— Сьогодні ми пригадаємо відомості про будову слова, правила написання слів з префіксами. А допоможе нам у цьому вірш Григорія Фальковича «Примостився міст до міста».

3. Робота над віршем Григорія Фальковича «Примостився міст до міста» (с. 28–29).

- Вправа 49 (1).

Учні самостійно упівголоса перечитують вірш, визначають, що він складається з двох речень.

— Який у вас настрій після читання вірша?

- Вправа 49 (2).

— Зіставте текст вірша та ілюстрації до нього. Якими словами ви підписали б малюнки?

- Вправа 49 (3, 4).

- Вправа 49 (5). Розвиток діалогічного мовлення. Робота в парах.

— «Поговоріть» з мостом. Дізнайтеся, коли він збудований, які радісні події він бачив тощо.

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 50 (1).

Дієслова з префіксами: *примостився, доторкались, внав, відпочити, прислухаються, розмовля.*

— Яка роль префіксів? (За допомогою префіксів творять нові слова.)

- Вправа 50 (2).

- Розподільний диктант.

Стерти, зчистити, спекти, сховати, схотіти, збігати, зробити, спитати, зшити, схвалити, зрушити, здати, схопити, стиснути, сколювати, сповзати, схованка.

- Вправа 50 (3). Робота в групах.

- Вправа 50 (4).

- Вправа 51.

- Записування прислів'їв, у яких є слова з префіксами.

До першого грому земля не розмерзається. Без клинка не розкоlesh пенька. Кінь на чотирьох і той спотикається. Сонця в мішок не сховаєш.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 52 (с. 30). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 17. За Наталією Клевцовою «Наша любов». Складання іншої кінцівки оповідання. Проект «Вишиванка». Вимова і написання слова *творчість*.

Мета. Ознайомити учнів із твором Наталії Клевцової «Наша любов». Формувати вміння аналізувати зміст твору, оцінювати вчинки персонажів. Розвивати творчу уяву, увагу, мовлення. Виховувати бажання дізнаватися про традиції українців, гордість за родинні реліквії.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	Код 1. 3б, 1а, 3а, 1а, 1в, 2а, 2в, 1б.
1	е	о	ж	т	с	Код 2. 2г, 3г, 1г, 1а, 3а.
2	и	к	в	б	г	Код 3. 3в, 2а, 1г, 2б, 2а.
3	р	м	н	і	л	Код 4. 2г, 1б, 3г, 2б, 2а.

Учні розшифровують слова *мереживо*, *бісер*, *нитки*, *голки*.

— До якої тематичної групи належать розшифровані слова? (*Рукоділля*.)

— Які види рукоділля вам знайомі? Чи займається рукоділлям хтось у вашій родині?

— Попрацюйте в групах. Заповніть дві колонки таблиці «Знаю — Хочу дізнатися — Дізнався / дізналася».

<i>Знаю про рукоділля</i>	<i>Хочу дізнатися</i>	<i>Дізнався / дізналася</i>

— Читаючи оповідання «Наша любов», зверніть увагу на роздуми персонажів.

2. Робота над оповіданням «Наша любов» (с. 30–31).

- Вправа 53 (1).
- Учні самостійно читають текст, визначають його тему.
- Вправа 53 (2).
- Вправа «Так — ні».

Твердження

Даринка з мамою купили вишиванку.

Мама з дочкою купили білосніжну сорочку.

Нитки та бісер купили в магазині «Мережка».

З інтернету дізналися про значення квітів.

Колоски — символ щасливого добробуту.

- Вправа 54.
- Вправа 55.

— Які значення має слово *творчість*? (1. *Діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей*. 2. *Те, що створено внаслідок такої діяльності, сукупність створеного кимось*. 3. *Здатність творити*.)

— Складіть асоціативну павутинку «Творчість».

Учні можуть дібрати слова *музика*, *танець*, *театр*, *оберіг*, *вишиванка*, *ткацтво*, *гончарство*, *різьблення*, *ікебана* тощо.

Споріднені слова: *творчість*, *творчий*, *творчо*, *творити*, *створений*, *творіння*.

- Гра «Слова у слові заховались».

Учні утворюють слова з букв слова *творчість*: *вір*, *річ*, *рів*, *рот*, *сто*, *торт*, *чорт*, *твір*, *тісто*...

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 56 (с. 31). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 18. Слова з префіксами *пре-* і *при-*. Мовне дослідження.

Мета. Повторити й поглибити знання учнів про префікси як значущі частини слова. Удосконалювати навички правопису слів з префіксами *пре-*, *при-*. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Доповнення речення.
- Прочитайте на екрані речення. Зверніть увагу на слова з пропущеними буквами.
 Андрійко ..бачив синичку і хотів ..фотографувати її.
 Але пташка ..летіла з гілки, ..ховалася у гущавині.
- Які частини слів треба вставити? (*Префікси.*)
- Пригадайте правила написання префіксів. Запишіть речення.
 - Вправа «Так — ні».

Твердження

Слова складаються з основи і закінчення.
 Закінчення — незмінна частина слова.
 Частина слова, яка стоїть перед коренем, — префікс.
 За допомогою префіксів утворюють нові слова.
 Префікс служить для зв'язку слів у реченні.

Так	Ні

3. Робота з підручником (с. 31–33).

- Вправа 57 (1).
- Вправа 57 (2). Мовне дослідження.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 58 (1).
- Вправа 58 (2).

Учні можуть скласти речення, наприклад, за першою ілюстрацією: *Дід і баба не натішаються прегарним синочком. Телесик приплив до бережка. Матінка принесла Івасикові сніданок. Презлюча змія пішла до коваля. Гусеня принесло Івасика на подвір'я.*

Аналогічно складають по кілька речень за змістом казок «Котигорошко» та «Солом'яний бичок».

4. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Заміни іншим словом».
- Наблизився автомобіль (*приїхав*). Наблизився заєць (*пристрибав*).
- Наблизився човен (*приплив*). Наблизилося колесо (*прикотилося*).
- Який префікс, *пре-* чи *при-*, ви написали у словах? Чому?
- Якою частиною мови є ці слова?
 - Вправа «Заміни іншим словом» (продовження).
 - Дуже мудрий дідусь (*премудрий*). Дуже висока сосна (*превисока*).
 - Дуже цінна порада бабусі (*прецінна*). Дуже чудовий настрій (*пречудовий*).
- Який префікс, *пре-* чи *при-*, ви написали у словах? Чому?
- Якою частиною мови є ці слова?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 59 (с. 33). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 19. Слова зі співзвучними префіксами і прийменниками. Володимир Коломієць «Солодка земля». Визначення настрою вірша.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Володимира Коломієця «Солодка земля». Навчати виразно читати поетичні твори. Формувати орфографічні навички, вміння розрізняти префікси та прийменники. Розвивати мовлення, мислення, спостережливість, уміння порівнювати і зіставляти, робити висновки. Виховувати патріотичні почуття.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Визначте, до якої частини мови належать записані слова з префіксом *пре-*. Доведіть.
- Розберіть за будовою два слова (на вибір).
- Як можна перенести з рядка в рядок слова з префіксом *при-*?
- Утворіть слова з іншими префіксами від слова *пригнати*. (*Відігнати, загнати, нагнати, зігнати, вигнати, перегнати*.)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте назви літературних жанрів, розгадавши анаграми. (*Віри, стаття, казка, легенда, оповідання, байка*.)

швір	ккааз	віопонняда
тгяста	генледа	кайба

— Пригадайте, який твір називають віршем.

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Володимира Коломієця. Прочитайте його назву. У якому значенні (прямому чи переносному) вжито слово *солодка*?

3. Опрацювання вірша Володимира Коломієця «Солодка земля» (с. 33).

- Вправа 60 (1).
- Які емоції у вас викликав вірш?

- Вправа 60 (2).
- Вправа 60 (3).

Учні висловлюються за зразком:

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою поета.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

- Вправа 60 (4).
- Вправа 60 (5).
- Вправа 61 (1).

Слова з префіксами: *побіжить, зрости, піднось, пречудову*.

Орфограми у першій строфі: *босоніж, стежка, левадою, в городи, жить*.

- Вправа 61 (2).
- Порівняння префіксів і прийменників.

<i>Префікси</i>		<i>Прийменники</i>	
<i>Відмінне</i>	<i>Спільне</i>	<i>Відмінне</i>	
Частина слова	Однакові за звучанням	Частина мови	
Пишемо разом		Пишемо окремо	
Служить для творення нових слів		Служить для зв'язку слів у реченні	
Між префіксом і коренем неможливо вставити слово		Між прийменником та іменником можна вставити прикметник.	

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 62 (с. 34). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 20. Розвиток мовлення. Переказ легенди «Три сторожі» за опорними словосполученнями.

Мета. Ознайомити учнів з народною легендою «Три сторожі». Вчити складати план тексту, будувати за ним та опорними словами переказ. Розвивати усне та писемне мовлення. Збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати бажання ознайомлюватися з історичним минулим, зокрема через читання легенд.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

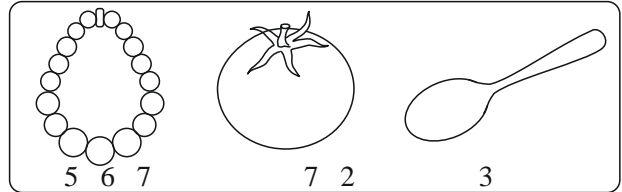
- Вправа «Квест».

Учні записують слова *намисто, помідор, ложка*, підкреслюють зазначені букви, відгадують слово *сторож*.

— Яке значення має слово *сторож*?

— Доберіть синоніми до цього слова. (*Вартовий, наглядач, охоронець, дозорець.*)

— Сьогодні ми ознайомимося з українською народною легендою «Три сторожі». Напишемо переказ легенди за колективно складеним планом та опорними словами.

2. Первинне сприймання тексту.

- Вправа 63 (1).

Учні сканують QR-код, поданий у підручнику, слухають легенду.

- Вправа 63 (2).

Після відповідей на запитання, поданих у вправі, можна запропонувати виконати тестові завдання, щоб переконатися, що учні розуміють прослуханий текст.

1. Коли відбувалися описані події?

- коли землю населяли дикі тварини;
- коли землю ніхто не ділив, не міряв, а людей ніхто не рахував;
- коли вся земля була поділена між королями та царями.

2. Що трапилося після наступу ворогів на українську землю?

- все зелене стало червоним;
- всі тварини зібралися в одному лісі;
- всі птахи полетіли в ірїй.

3. Що забирали нападники з української землі?

- родючий ґрунт;
- урожай пшениці та жита;
- золото та самоцвіти.

4. Яке речення висловлює головну думку легенди?

- Хто із злом прийде, той у землю нашу і вросте.
- Упали діти та старі на землю та й заголосили.
- Україна має трьох сторожів.

- Складання плану легенди.

- Неоціненна краса України.
- Заздрість ворогів.
- Земля захищає свої багатства.
- Сторожі України.

- Вправа 64.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 65 (с. 35). Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 21. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 22. За Євгеном Білоусовим «Великий літописець». Визначення теми тексту. Вибірковий переказ.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Євгена Білоусова «Великий літописець». Удосконалювати вміння визначати тему тексту, виділяти в тексті головне. Розвивати творчу уяву. Збагачувати мовлення школярів. Виховувати патріотичні почуття, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	
<i>1</i>	н	і	е	я	ь	<i>Код 1.</i> 2а, 1б, 3а, 2б, 2в, 3б, 3г.
<i>2</i>	л	о	п	ц	ю	<i>Код 2.</i> 2а, 1б, 3а, 2б, 2в, 3б, 3г, 3в, 1а, 1а, 1г.
<i>3</i>	т	и	а	с	з	<i>Код 3.</i> 2а, 1б, 3а, 2б, 2в, 3б, 3г, 1в, 2г, 1г.

Учні розшифровують слова *літопис*, *літописання*, *літописець*.

- Чим схожі розшифровані слова? З яких слів утворилося кожне слово?
- Складіть речення з розшифрованими словами.
- Чи знаєте ви, кого називають великим літописцем землі нашої? Сьогодні ви ознайомитеся з оповіданням Євгена Білоусова «Великий літописець».

2. Робота над оповіданням (с. 35–37).

- Робота над заголовком.
- Прочитайте заголовок. Чи можете за заголовком визначити, коли відбувалися описані події?
- Підготовка до самостійного читання тексту.

Учитель / учителька проєктує на екран слова, учні читають їх, з'ясовують значення.

монастир	чернець	преподобний
покликання	сиром'ятний	премудрощі
покришки	пергамент	застібки

- Первинне сприймання твору. Робота в групах.

Учні читають твір почергово по одному абзацу, відзначають малозрозумілі слова.

- Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.
- Про які часи йдеться в оповіданні?
- Куди прийшов Нестор?
- Прочитайте, чим займалися люди в Києво-Печерському монастирі.
- Що стало справою життя Нестора?
- Прочитайте в особах розмову Нестора з учнями.
- Як Нестор карав тих, хто погано виконував доручену справу?
- Чому і старці, й однолітки любили та поважали Нестора?

- Підготовка до вибіркового переказу.

Учні ще раз перечитують текст, готуються переказати один із епізодів.

- Нестор навчає ченців виготовляти книги.
- Книга — справа життя літописця.
- Визначення головної думки твору.
- Чи зацікавила вас розповідь?
- З якою метою автор розказав про літописця Нестора?
- Яка головна думка оповідання?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 66 (2) на с. 38. Інструктаж щодо виконання завдання.

Урок 23. За Євгеном Білоусовим «Великий літописець». Складання усної розповіді «Як виготовляли рукописні книги».

Мета. Продовжити роботу над оповіданням Євгена Білоусова «Великий літописець». Удосконалювати вміння висловлювати свою позицію щодо поставленого питання. Розвивати творчу уяву. Збагачувати мовлення школярів. Виховувати патріотичні почуття, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Робота в групах.

Учні відповідають на запитання, запропоновані в завданні.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Робота в парах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібно було писати літопис?	Ні, ...
Висновок		

— Сьогодні ми продовжимо роботу над оповіданням Євгена Білоусова «Великий літописець».

3. Робота над оповіданням.

- Самостійне читання оповідання.
- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Нестор писав картини?

Пояснююче. Чому літописець багато уваги приділяв роботі з учнями?

Творче. Яким ви уявляєте літописця Нестора?

Оціночне. Чи правильно чинив Нестор, що хвалив писців за роботу?

Практичне. Що ви порадили б дітям, які хочуть більше дізнатися про літописця Нестора?

- Вправа 66 (3).
- Складання розповіді «Як виготовляли рукописні книги».

— На чому писали книги в часи Нестора?

— Чому книги переписували від руки?

— Чи будь-хто міг переписувати книгу?

— Якими якостями повинні були володіти писці?

— Складіть послідовність виготовлення рукописної книги (план).

— Розкажіть одні одним, як створювалися книги колись, використовуючи свій план.

— Розкажіть, що вам відомо про створення сучасних книг.

- Порівняння процесу виготовлення книги.

Виготовлення рукописних книг		Виготовлення сучасних книг	
Відмінне	Спільне	Відмінне	
Писали від руки	Обкладинка	Комп'ютерний набір	
Писали на пергаменті	Сторінки	Використовують різний папір	
Використовували чорнило, пісок		Друк на спеціальних верстатах	
Рядки розлінували під лінійку			

— Як ушановують пам'ять про літописця Нестора? (Щорічно 9 листопада відзначають День української писемності та мови. Є пам'ятники в Києві, Борисполі, Вишгороді.)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 67 (с. 38). Інструктаж щодо виконання завдання.

Іменник

Світ казковий, світ прекрасний

Урок 24. За Марією Солтис-Смирноюю «Спортивні товариші». Ознаки іменника як частини мови. Вимова і написання слів *трамвай, тролейбус*.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Марії Солтис-Смирноюю «Спортивні товариші». Вчити визначати емоційний стан персонажів. Повторити вивчене про іменник, його основні ознаки. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати мовлення. Виховувати почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Про здоров'я піклуватись, щоб поставити рекорд,
гартуватись, тренуватись, допоможе дітям ... (*спорт*).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібно всім займатися спортом?	Ні, ...
Висновок		

— Сьогодні ми ознайомимося з казкою Марії Солтис-Смирноюю «Спортивні товариші». Казка допоможе нам пригадати вивчене у попередніх класах про іменник.

2. Робота над казкою Марії Солтис-Смирноюю «Спортивні товариші» (с. 38–40).

- Робота над заголовком.

— Прочитайте заголовок казки. Якими ви уявляєте спортивних товаришів? (*М'яч і ворота. Ракетка і волян. Шахи і дошка...*)

- Первинне ознайомлення з текстом. «Щоденні 5» (Читаю для когось).

Учні працюють у групах. Читають казку почергово по одному абзацу.

— Назвіть персонажів казки.

- Вправа 68 (2).

— Як змінювався емоційний стан Скейта? Підтверджуйте свої думки рядками казки.

— Який інший заголовок можете дібрати до цієї казки?

3. Повторення вивченого про іменник.

- Вправа 69 (1).
- Вправа 69 (2).

Учні пригадують за схемою відомості про іменник, наводять приклади.

- Вправа 70.
- Словникова робота. Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код 1. 1а, 1б, 2а, 3а, 3б, 2а, 2б. Код 2. 1а, 1б, 1в, 2в, 1г, 2б, 3в, 3г, 2г.
1	т	р	о	е	
2	а	й	л	с	
3	м	в	б	у	

Учні розшифровують слова *трамвай, тролейбус*.

— До якої тематичної групи належать розшифровані слова?

— Складіть сенкан з одним зі слів (на вибір).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 71 (с. 40). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 25. Побутові казки. Українська народна казка «Всім бідам біда». Зіставлення ілюстрації та змісту казки. Створення коміксів до казки.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям «побутова казка», українською народною казкою «Всім бідам біда». Вчити оцінювати вчинки персонажів. Розвивати спостережливість, увагу, уяву, вміння порівнювати. Виховувати почуття справедливості, відповідальності.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Діти, очевидно, кожен із вас дасть відповіді на такі запитання:

- Які твори належать до усної народної творчості?
- Чи любите ви читати казки?
- Як називають казки, написані одним автором?
- Як називають казки, які передаються з покоління в покоління, з уст в уста?

— На сьогоднішньому уроці ми ознайомимося з різновидами казок. Прочитаємо українську народну казку «Всім бідам біда».

2. Робота з підручником (с. 40–43).

- Вправа 72.

Після ознайомлення із визначенням жанру заповнюють кластер за зразком, поданим у підручнику.

Пригадують назви різних видів казок, прізвиська казкарів.

- Первинне сприймання української народної казки «Всім бідам біда».

Робота в групах. Почергове читання казки по одному абзацу.

— Чи сподобалося вам, як закінчилася казка?

— Хто персонажі казки?

- Вправа 73 (2).
- Читання казки за особами.
- Вправа 74 (1).

— Прочитайте уривок, який проілюстровано на с. 42.

— Які інші ілюстрації ви зробили б до цієї казки?

- Поділ казки на частини. Добір заголовків до частин.
 1. Веселий майстер.
 2. Дивне запитання володаря.
 3. Розмова Горщиків'яза з найстарішим чиновником.
 4. Розмова з другим міністром.
 5. Жадібність третього міністра.
 6. Нерозумна голова — найгірша біда.

- Вправа 74 (2).

Учні працюють у групах. Виконують завдання на вибір (складають розповідь про міністра Горщиків'яза або малюють комікси до казки).

- Визначення головної думки казки.

— Як ви оцінюєте вчинки Горщиків'яза?

Учні висловлюються за зразком:

Я схвалюю / засуджую вчинки Горщиків'яза.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

— Яка головна думка казки? (*Дуже важко жити з людьми, які не розуміють інших.*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 75 (с. 43). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 26. Іменники-синоніми та іменники-антоніми. Робота зі словниками. Вимова і написання слова *океан*.

Мета. Актуалізувати знання учнів про іменники-синоніми та іменники-антоніми, багатозначні іменники. Розвивати вміння добирати найвлучніші слова з ряду запропонованих. Удосконалювати навички роботи зі словниками. Виховувати бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Найрозумніший».
- Яку частину мови називають іменником?
- Які питання ставимо до назв істот? До назв неістот?
- За чим змінюються іменники?
- До яких родів можуть належати іменники?
- Вправа 76 (с. 44).

Учні визначають, що всі іменники можна розділити на чотири групи синонімів.

— Сьогодні ми помандруємо в країну іменників-синонімів та іменників-антонімів.

2. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 77 (1).
- Вправа 77 (2).

Океан — 1) водна оболонка, що охоплює земну кулю безперервним шаром води й омиває з усіх боків суходіл; 2) у старогрецькій міфології — бог водної стихії, син Урана і Геї; 3) переносне значення: безмежне, неосйяне.

- Складання асоціативної павутинки «Океан».

Учні можуть дібрати слова *острів, айсберг, простір, безмежжя, відпочинок, акула, кит...*

- Вправа 77 (3).

У прямому значенні вжито словосполучення *чотири океани, Тихий океан, глибокий океан*.

Добір синонімів до слова.

Океан (безмежні простори) — безмежжя, безмежність, безбережжя, безбережність, безконечність, безкрайність, безкраїсть, безмір, безмір'я, безмірність, неоглядність, неозорість, неосйяність.

- «Щоденні 5» (Збагачую свій словниковий запас).

— Доберіть прикметники до іменника *океан*.

Океан (який?) безмежний, синій, багатий, глибокий.

— Утворіть словосполучення іменника *океан* з дієсловами.

Океан (що робить?) видніється, зачаровує, шумить, штормить, годує.

Вправа «Сенкан».

Іменник. Океан.

Прикметники. Глибокий, безмежний.

Дієслова. Шумить, штормить, годує.

Речення. Я захоплююся величиною океану.

Висновок. Неосйяність.

- Вправа 77 (4).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 78 (с. 44–45). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 27. Рід та число іменників. Василь Сухомлинський «Де ночує водяна лілея?». Читання казки за особами. Складання продовження казки. Інсценізація.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Василя Сухомлинського «Де ночує водяна лілея?». Удосконалювати вміння визначати репліки персонажів, читати за особами. Розвивати увагу, спостережливість, уяву, мовлення, вміння комунікувати в групі. Виховувати зацікавлення мовними явищами.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які іменники з орфограмами ви підкреслили? (*Бережку, хвилинку, озеро.*)
- Доберіть спільнокореневі слова до слова *хвилинка*.
- Доберіть синоніми до слова *будинок*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте назви емоцій. (*Радість, сум, здивування, злість, хвилювання, цікавість, обурення...*)
- Які емоції ви хотіли б відчуті на уроці?
- Сьогодні на уроці ми ознайомимося з казкою Василя Сухомлинського, яка допоможе нам пригадати вивчене про число та рід іменників.

3. Робота над казкою Василя Сухомлинського (с. 45).

- Вправа 79 (1).
- Прочитайте заголовок. Чи знаєте ви відповідь на це запитання?
- Прочитайте самостійно казку. Запам'ятайте персонажів.
- Які емоції ви відчували під час читання казки?
 - Вправа 79 (2).
- Які рядки викликали у вас хвилювання?
- За кого ви хвилювалися?
- Чому лілея попросила метелика пошукати собі інше місце для ночівлі?
 - Вправа 80 (1).
- Попрацюйте в малих групах. Прочитайте казку за особами.
- Визначте головну думку казки. (*Справжні друзі думають одне про одного завжди.*)
 - Вправа 80 (2).

4. Вивчення граматичного матеріалу.

- Вправа 81 (1).

Учні виписують іменники в однині, визначають рід: *став (ч. р.), квітка (ж. р.), лілея (ж. р.), вода (ж. р.), сонце (с. р.), метелик (ч. р.), вечір (ч. р.), постіль (ж. р.), берег (ч. р.)*.

— Які слова допомагають визначити рід іменників? (*Чоловічий рід — він, мій. Жіночий рід — вона, моя. Середній рід — воно, моє.*)

- Розподільний диктант.

— Послухайте прислів'я. Запишіть іменники в однині у три стовпчики за родами.

Для доброго друга випряжу коня з плуга. Дружба народжується в біді, а гартується в труді. Дерево міцне корінням, людина — друзями. Дружба та братство — дорожче багатства.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

- Яка тема об'єднує всі прислів'я?
- Підкресліть спільнокореневі слова. Позначте корінь.
 - Вправа 81 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 82 (с. 46). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 28. Відмінювання іменників. Відмінки. Початкова форма іменників (називний відмінок однини). Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити школярів із поняттям відмінювання як зміною форми слова за питаннями, з назвами відмінків і питаннями до них. Вчити відмінювати іменники в однині та множині. Розвивати увагу, вміння аналізувати, критичне мислення. Виховувати пізнавальні інтереси, чуття мови, ціннісне ставлення до краси довкілля.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Розсіпаночка».

— Прочитайте групи слів. Складіть речення, змінюючи, за потреби, форму іменників. (*Уздовж паркової алеї ростуть дуби. На цьому дубі багато жолудів.*)

Алея, уздовж, паркової, дуб, ростуть. Жолудь, багато, на цьому, дуб.

— Як змінилися іменники? (*У них змінилися закінчення.*)

— Сьогодні ми проведемо мовне дослідження «Відмінювання іменників», матеріалом для якого буде вірш Марії Чепурної «Родина».

2. Робота над віршем Марії Чепурної «Родина» (с. 46).

- Вправа 83 (1). Самостійне читання вірша учнями.

— Які емоції виникли у вас після читання вірша?

— Де виріс дуб?

— Як авторка описує дерево?

- Вправа 83 (2).

— Чому вірш має такий заголовок?

3. Вивчення нового матеріалу. Мовне дослідження.

- Вправа 84.

Учні записують:

Побратався (*із чим?*) із дубами; не зламали (*чого?*) дуба; ставало (*у чого?*) у дуба.

- Вправа 85.

- Ознайомлення з правилом.

- Вправа 86 (1).

Називний питає: *хто ти? що ти?*

Хоче він про наслідки роботи і про тебе чути лиш похвали, щоб тебе як приклад називали.

Родовий доскіпує свого —

хоче знати він: *кого? чого?*

І про тебе знати, якого роду,

що немає роду переводу.

Все **давальний** дасть — не жаль йому,

але хоче знати: *кому? чому?*

Знати про тебе, гошого на вроду,

що даєш і ти своєму народу?

У **знахідного** свої потреби:

він — *кого?* і *що?* — питає в тебе.

І кого всі ми за друзів маєм,

і що друзі роблять нам навзаєм?

А **орудний** хоче знати: *ким? чим?*

У труді орудуй разом з ним.

Хоче знати: що здатний ти утнути?

Чим ти сильний? Ким ти хочеш бути?

А **місцевий** — де? В якому місці?

Хоче знати — у селі чи в місті?

Кличний закликає всіх навколо:

гей, Іване, Петре чи Миколо,

ви не будьте сонні та байдужі —

у житті нема нічого згірш...

Дмитро Білоус

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210524110455/https://www.ar25.org/article/ce-zh-yak-virsh.html>

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 87 (с. 47). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 29. Індійська народна казка «Казка про жадібного ювеліра». Театралізація казки. Вимова і написання слова *справедливість*.

Мета. Ознайомити учнів з індійською народною казкою «Казка про жадібного ювеліра». Вчити оцінювати вчинки персонажів, ставити запитання за змістом тексту. Розширювати словниковий запас школярів. Розвивати мовлення, акторські здібності. Закріплювати вміння відмінювати іменники. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання читати казки народів світу.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Попрацюйте в парах. Перевірте одне одного, як запам'ятали назви відмінків та питання до них.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Складання прислів'їв за кольоровими підказками.

Скупий	льоду	та шкода	одно їв би.
Скупий,	складає,	не випросиш	кинути.
Тяжко	якби міг,	а щедрий	у куми.
Посеред зими	нести,	то двічі	споживає.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

— Чим схожі прислів'я?

— Доберіть синоніми до слова *скупий*. (*Жадібний, скнара, загребущий...*)

— Доберіть антонім до слова *скупий*. (*Щедрий.*)

— Кого називають жадібним, скупим? Як ви ставитеся до жадібних людей?

— Індійська народна «Казка про жадібного ювеліра» допоможе нам зрозуміти, як треба ставитися до скнар.

3. Робота над казкою (с. 48).

За тлумачним словником діти з'ясовують значення слова *ювелір*. (*Майстер, що виготовляє прикраси, вироби з коштовних металів і каміння; торговець ювелірними виробами.*)

- «Щоденні 5» (Читаю для себе).

Учні самостійно читають казку.

— Назвіть персонажів казки.

- Вправа 88 (2).

— Яке речення є головною думкою казки? (*Жадібність ніколи не приведе до добра.*)

— Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

Учні висловлюються за зразком:

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що жадібність не доведе до добра.

Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже,

4. Робота над граматичним матеріалом.

- Вправа 89.
- Збагачення словникового запасу.

— Попрацюйте в парах. Складіть асоціативну павутинку «Справедливість».

Учні можуть дібрати слова *гра, обов'язки, школа, друзі, родина, держава* тощо.

— Які слова «заховалися» у слові *справедливість*? (*Рис, рід, сад, віра, ліра, сіль, сила, діра, сіль, рись, слива, вість, справи, правдивість...*)

5. Робота в групах.

Вправа 90. Театралізація казки.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 91 (с. 49). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 30. Розвиток мовлення. Написання відгуку «Моя улюблена казка» за поданим планом і зразком.

Мета. Вчити учнів складати розповідь з обґрунтуванням власної думки, будувати діалог. Розвивати уміння розповідати, висловлювати й доводити власну думку в письмовій формі. Виховувати інтерес до пізнання нового, читання дитячої літератури.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте назви літературних жанрів.
- Твори яких жанрів вам подобається читати?
- Чи є у вас улюблені казки?
- Сьогодні ми складатимемо відгук про улюблену казку.

3. Робота з підручником (с. 49–50).

- Вправа 92. Робота в парах.

Учні складають діалог, використовуючи опорні репліки.

- Запишіть назви казок, які ви згадували в діалогах.
- Які з цих казок авторські?
- Хто записав назви казок народів світу?

- Вправа 93 (1).

Самостійне ознайомлення з планом складання відгуку.

- Чи всі пункти плану вам зрозумілі?

- Вправа 93 (2).

- Ознайомтеся з відгуком про улюблену казку, написаним вашою ровесницею.
- Яку казку полюбила авторка відгуку?
- Чому саме ця казка запам'яталася дівчинці?
- Зверніть увагу, як дівчинка передала зміст казки. Зачитайте цей уривок відгуку.
- Чи вдумливо читала казку Надійка? Які речення підтверджують цю думку?
- Які висновки для себе зробила авторка?

- Повторення відомостей про будову тексту.

- Пригадайте, з яких частин складається текст.
- Про що ви розкажете в зачині?
- Як напишете назву казки?
- Про що розповісте в основній частині?
- Чи потрібно детально переказувати зміст казки?
- Чим ви завершите свій відгук?
- Як уникати повторів у тексті?

- Вправа 93 (3).

Учні самостійно записують відгук про улюблену казку.

Учитель / учителька надає індивідуальну допомогу учням з низьким рівнем засвоєння знань.

Після завершення роботи кілька учнів зачитують свої відгуки. Колективно визначають вдалі словосполучення, порівняння, речення. Визначають недоліки (слова, які можна замінити синонімами, спростити речення тощо).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 94 (с. 50). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 31. Марися Рудська «Чому полярні ведмеді не їдять пінгвінів». Складання продовження казки. Відмінювання іменників за зразком.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Марисі Рудської «Чому полярні ведмеді не їдять пінгвінів». Вчити визначати головну думку казки. Формувати вміння відмінювати іменники за зразком Розвивати увагу, уяву, мовлення, вміння комунікувати. Виховувати почуття відповідальності, дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Назвіть іменники, які ви підкреслили.
- Іван Франко назвав знання дивними перлами. А які порівняння можете дібрати ви?
- Назвіть синоніми до слова *труд*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадок.

Невеличкий, сніжно-білий,
що його в небесну шир
люди радісно пускають
сповіщати всіх про мир.
Кожен цього птаха знає,
його назву відгадає. (*Голуб*)

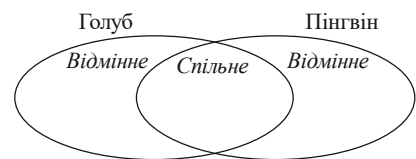
Десь живе поміж снігами
птах із лапами-ногами.
Гордо носить чорний фрак,
та не полетить ніяк.
Перевальцем між крижин
ходить дивний птах — ... (*пінгвін*).

Ганна Осадко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Круги Ейлера-Венна.

— Попрацюйте в парах. Порівняйте голуба та пінгвіна.
— Сьогодні ми ознайомимося з авторською казкою «Чому полярні ведмеді не їдять пінгвінів».

3. Робота над казкою Марисі Рудської «Чому полярні ведмеді не їдять пінгвінів» (с. 51).

- Робота над заголовком.
- Прочитайте заголовок казки. Чи могли б відповісти на таке запитання?
 - «Щоденні 5» (Читаю для себе).
- Які емоції ви відчуваєте після читання казки?
 - Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться в казці?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, голуби потоваришували з полярним ведмедем?

Пояснююче. Чи можемо назвати полярного ведмеда відповідальним?

Творче. Якою ви уявляєте зустріч полярного ведмеда з пінгвінами?

Оціночне. Чи правильно вчинив ведмідь, що два місяці висиджував пінгвіначі яйця?

Практичне. Що ви порадили б голубам зі служби всиновлення птахів?

- Вправа 95 (2).
- Вправа 96.

4. Виконання граматичних завдань.

- Вправа 97 (1, 2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 97 (3).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 98 (с. 52). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 32. Брати Грїм «Королева бджїл» (аудїоказка). Визначення особливостей казок.

Мета. Ознайомити учнїв з казкою братїв Грїм «Королева бджїл». Вчити визначати особливостї казок (зачин, повтори, перетворення тощо). Збагачувати словниковий запас школярїв. Розвивати увагу, творчу уяву, мовлення. Виховувати читацькї інтереси, бажання ознайомлюватися з дитячою класичною лїтературою.

Перебїг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

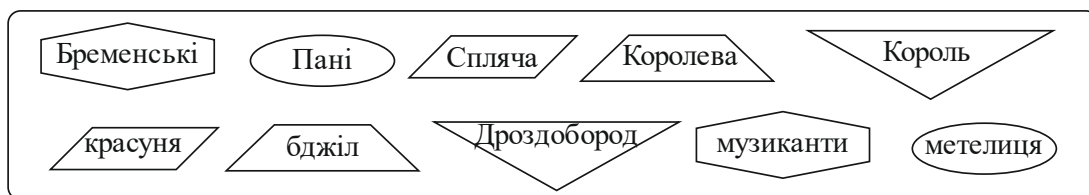
II. Основна частина.

1. Перевїрка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної дїяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Фїгури збираємо, назви казок складаємо».

На екран спроектовано зображення геометричних фїгур із записаними на них словами. Учні утворюють назви казок: «Бременськї музиканти», «Панї Метелиця», «Спляча красуня», «Королева бджїл», «Король Дроздобород».

— Які з цих казок ви читали? Які фїльми, мультфїльми з такими назвами бачили?

— А чи знаєте ви, хто автор цих казок?

— Якоб і Вїльгельм Грїм — всесвітньо вїдомї казкарї. Кожен у Нїмеччинї знає про цих братїв. Дїти сприймають їх як своїх близьких і добрих знайомих. Те, що зробили митцї для своєї країни, не дало засохнути живильному джерелу народної мудростї нїмецького народу й об'єднало його задля збереження національних святинь. Якоб і Вїльгельм Грїм народилися в невеличкому нїмецькому мїстечку Ганау й усе життя були нерозлучними. Їхнї казки зібранї у збїрку «Домашнї і родиннї казки».

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210226073409/http://rozvyvajko.com.ua/kazky/braty-hrimm/>

— Сьогодні ви ознайомитеся з казкою братїв Грїм «Королева бджїл».

3. Робота з пїдручником (с. 52–53).

- Вправа 99 (1).

Учні сканують QR-код, слухають казку.

— Чи сподобалася вам казка?

- Вправа 99 (2).
- Вправа 100 (1).
- Вправа 100 (2).

Учні ще раз слухають казку, записують, якї особливостї казок використали автори.

Троє братїв (двоє розумних, третїй Дурник).

Три перешкоди на шляху (мурашник, озеро, бджолине дупло).

Розумнї брати мали намір зашкодити мурашкам, качкам, бджолам, Дурник шкодував усїх.

Дверї зачиненї на три замки.

Брати тричі гукали чоловїчка.

На таблицї було записано три завдання.

Чарївнї перетворення (брати не зїбрали перлин і перетворилися на камїнь).

Три заснулї королївни.

Дурник одружився, згодом став королем.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 101 (с. 53). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 33. Розрізнення відмінків іменників. Мовне дослідження «Визначення відмінків іменників».

Мета. Закріпити знання учнів про відмінювання іменників. Ознайомити зі способами визначення відмінків іменників. Виховувати читацькі інтереси, бажання ознайомлюватися з дитячою класичною літературою.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа-гра «Найрозумніший».
- Що називають відмінюванням іменників?
- Скільки відмінків є в українській мові?
- Форма якого відмінка є початковою формою іменника?
- Іменники в якому відмінку переважно є підметами в реченнях?
- Запис прислів'їв під диктування.

Дружба родиться в біді, а гартується в труді. У гурті й пісня в лад іде.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

- Підкресліть іменники. Поставте до них запитання. Спробуйте визначити відмінки іменників.
- У яких іменниках важко визначити відмінок? Чому?
- Сьогодні ми вчитимемося розрізняти відмінки іменників, які мають однакові закінчення.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 102.
- Вправа 103. Мовне дослідження.

— Деякі відмінки мають однакові запитання. Тому для визначення відмінка можна користуватися допоміжними або підставляти обидва запитання з пари.

Відмінок	Допоміжне слово	Питання
Називний (Н.)	є	хто? що?
Родовий (Р.)	немає	кого? чого?
Давальний (Д.)	даю	кому? чому?
Знахідний (Зн.)	знайшов / знайшла	кого? що?
Орудний (Ор.)	орудую	ким? чим?
Місцевий (М.)	стою	на кому? на чому?

4. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Вправа 104 (1).

Визначення відмінків виділених іменників.

Песик — Н. в.

Киця — Н. в.

(У) куточку — М. в.

Пісеньку — З. в.

- Вправа 104 (2).
- Вправа 104 (3).
- Запис скоромовки. Визначення відмінків іменників в однині.

Лис у небі зоряниці рахував на рахівниці (*Володимир Верховень*).

Джерело: Еники, беники, їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 105 (с. 54-55). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 34. Марина Павленко «Вушка з абсолютним слухом». Театралізація казки. Складання висловлювання про власне ставлення до прочитаного.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Марини Павленко «Вушка з абсолютним слухом». Формувати в учнів уміння визначати в тексті описи. Розвивати увагу, спостережливість, критичне мислення. Виховувати почуття дружби, взаємодопомоги.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Пробіжить через дорогу і тремтить від страху свого. Сяде спинкою на хвіст і морквину ласо їсть. (Заєць)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Що вам відомо про зайців?

— Попрацюйте в парах. Прочитайте на екрані фразеологізми. Обговоріть, коли доречно їх уживати.

Ганятися за двома зайцями.	Як куцою до зайця.
Убити двох зайців.	Величається, як заєць хвостом.
Боязкий, як заєць.	Вуха, як у зайця.

Джерело: Фразеологічний словник / Уклад.: Т. В. Зеркальна. — Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. — 320 с.

— Українська дитяча письменниця Марина Павленко написала казку «Вушка з абсолютним слухом». Сьогодні ми ознайомимося з казкою, театралізуємо її.

2. Робота над казкою Марини Павленко «Вушка з абсолютним слухом» (с. 55–56).

- Робота із заголовком.

За глумачним словником учні визначають, що слово *абсолютний* означає *цілковитий, повний, необмежений*. Вислів *абсолютний слух* уживають, як правило, стосовно людей, які здатні точно визначати висоту звуків.

- «Щоденні 5» (Читаю для когось).

Учні працюють у групах. Читають по чергово текст казки по одному абзацу.

— Де відбувалися описані події?

- Вправа 106 (2).
- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

3. Розвиток мовлення.

Вправа 107.

Учні виписують з казки прислів'я *Добре братство миліше, ніж багатство*. Складають висловлювання про власне ставлення до прочитаного за зразком, поданим у підручнику.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 108 (с. 57). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 35. Розрізнення давального і місцевого відмінків однини іменників жіночого роду. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів зі способами розрізнення давального і місцевого відмінків іменників жіночого роду. Розвивати увагу, спостережливість, уміння порівнювати, творчу уяву, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні по черзі висловлюються, чи вважають себе справжнім другом / подругою.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Провідмій мене».

На екрані подано іменники *вишня, картина, море, квартира, будинок, галявина, відро, ілюстрація*. Учням треба провідмійти два іменники жіночого роду.

— У яких відмінках іменники мають однакові закінчення?

— Сьогодні ми удосконалимо вміння розрізняти відмінки іменників.

3. Сприймання та усвідомлення нового матеріалу.

- Вправа 109.

— У яких відмінках ужито записані іменники?

- Вправа 110. Мовне дослідження.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 111 (1).
- Розподільний диктант.

Записати в лівий стовпчик словосполучення з іменниками в давальному відмінку, у правий — у місцевому відмінку.

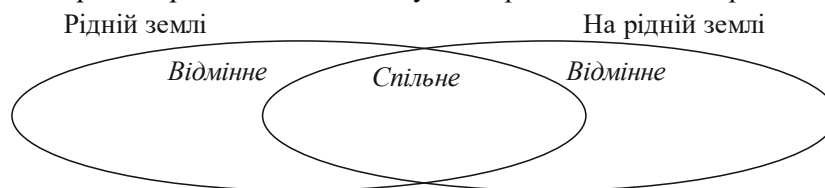
Подарували Олені. Плаття на Олені. Годинник на руці. Налила кішці.

Форма на продавчині. Цвіт на калині. Вручили дівчині.

4. Закріплення знань у процесі практичної діяльності.

- Круги Ейлера-Венна.

— Попрацюйте в парах. Порівняйте словосполучення *рідній землі* — *на рідній землі*.

- Вправа 111 (2).
- Записування речень під диктування.

На березі вже пожовкли листочки, а на тополі ще багато зелених.

Дідусь подарував Ларисі стрічки, а її сестрі — віночок.

Бабуся дала козі сіно. У школі провели конкурс малюнків.

— Підкресліть іменники жіночого роду. Визначте відмінки.

- Виконання завдань на картках.

Записати словосполучення у формі давального та місцевого відмінків.

Весела пісня

Допитлива дівчинка

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 112 (с. 58). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 36. Чергування приголосних [г], [к], [х] та [з'], [ц'], [с'] перед закінченням *-і* в давальному і місцевому відмінках однини.

Мета. Ознайомити учнів із чергуванням приголосних [г], [к], [х] на [з'], [ц'], [с'] перед закінченням *-і* в іменниках різних родів. Формувати вміння й навички застосування правила для пояснення правопису іменників у давальному та місцевому відмінках однини. Розвивати увагу, спостережливість. Виховувати старанність.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань.

— Утворіть словосполучення. Позначте закінчення іменників, визначте відмінок.

Пливти на (*човен*) — ...

Захоплюватися (*спорт*) — ...

Жити у (*селище*) — ...

Стояти біля (*вікно*) — ...

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні на уроці ми проведемо дослідження про зміну приголосних перед закінченням *-і* в іменниках різних родів.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 113.
- Ознайомлення із правилом.

— У яких відмінках змінюються кінцеві приголосні основи перед закінченням *-і*?

— Прочитайте на екрані слова. У кожній групі знайдіть іменники, у яких зі зміною форми слова відбуваються зміни кінцевого приголосного основи.

Фабрика, площа, перемога, галявина, рука.

Нога, ваза, квітка, око, небо, урок, подушка.

Ніж, бік, пиріг, оса, стіл, поличка, диван, ящірка.

4. Узагальнення та систематизація знань.

- Вправа 114 (1).
- Вправа 114 (2).
- Вибірковий диктант.

— Запишіть іменники, у яких можуть чергуватися приголосні перед закінченням *-і*.

Біла грядка — чорні зернятка.

Посіяла по порядку — та й маю загадку.

Хто зернятка знає, той відгадає. (*Букви*)

Тамара Коломієць

Хтось у лузі біля річки погубив барвисті стрічки.

Дощик вгледів, підібрав, небеса підперезав. (*Веселка*)

Леся Вознюк

Дозріва на гілочці, ласують ним білочки,

люблять хлопчики й дівчатка ті хрумкі смачні зернятка. (*Горіх*)

Марія Пономаренко

У річці купався, у хмарці ховався,

від блискавки-грому полинув додому.

На землю спустився — на сто крапель розбився. (*Дощ*)

Володимир Верховень

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 115 (с. 60). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 37. Яків Жарко «Півник». Визначення емоційного стану персонажів казки. Складання запитань персонажам.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Якова Жарка «Півник». Вчити визначати головну думку твору, формулювати запитання за змістом. Розвивати творчу уяву, мовлення. Виховувати бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

І пастух він, і співак,
вранці розбудить мастак.

Цей будильник в гарнім пір'ї —
командир всього подвір'я. (Півень)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Як по-іншому названо півня в загадці?

- Вправа 116.

Учні пригадують назви українських народних казок, у яких персонажем є півень: «Котик і півник», «Колосок», «Півник та курочка» тощо.

— Якими рисами характеру наділяє народ півника? (*Хазяйновитий, впевнений, довірливий, відповідальний...*)

— Сьогодні ми ознайомимося з авторською віршованою казкою «Півник».

3. Робота над казкою Якова Жарка «Півник» (с. 61).

- Вправа 117 (1). «Щоденні 5» (Читаю для себе).

— Прочитайте самостійно казку. Заповніть картку за зразком.

Назва твору
Автор / авторка
Мене найбільше вразило
Запитання за змістом твору: 1.
2.

- Вправа 117 (2).
- «Щоденні 5» (Збагачую свій словниковий запас).

— Установіть відповідність між фразеологізмами та їх тлумаченнями.

До перших півнів	●	●	триматися гордовито, хоробро.
Уставати з півнями	●	●	до півночі.
Ходити півнем	●	●	здійснити підпал.
Пустити червоного півня	●	●	дуже рано прокидатися.

Джерело: Фразеологічний словник / Уклад.: Т. В. Зеркальна. — Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. — 320 с.

- Вправа 118.

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 119 (1).

Учні виконують завдання, перевіряють виконання.

Змахнув (*чим?*) крильцями — мн., Ор. в.

Жила (*у чому?*) у нірці — одн., ж. р., М. в.

Сидить (*на чому?*) на гіллячці — одн., ж. р., М. в.

Повернувся (*хто?*) півник — одн., ч. р., Н. в.

- Вправа 119 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 120 (с. 62). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 38. Чергування голосних [i] та [o], [e] в коренях іменників чоловічого та жіночого роду. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів із чергуванням голосних звуків у коренях в окремих іменниках жіночого та чоловічого роду. Удосконалювати вміння визначати відмінки іменників. Розвивати мовлення, творчу уяву. Виховувати бажання вивчати українську мову.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Записування прислів'я під диктування.

Осінь багата снопами, а зима пирогами.

— Випишіть іменники. Визначте число, відмінок.

— Іменник, ужитий в однині, запишіть у родовому відмінку. (*Осінь — осені.*)

— Іменники, ужиті в множині, запишіть у початковій формі. (*Снопами — сніп; пирогами — пиріг.*)

— Що ви помітили?

— Чи знайомі ви з поняттям чергування голосних звуків у коренях слів?

— Сьогодні ви дізнаєтеся, у іменниках якого роду та в яких відмінках відбувається чергування голосних звуків у коренях.

3. Робота над вивченням нового матеріалу. Мовне дослідження.

- Вправа 121.
- Вправа 122.
- Ознайомлення з правилом.

Коли *i* кінчає слово, *e* чи *o* завжди готові
i в основі замінити та за нього послужити.

Піч — *в печі, до печі, річ*, а сказано *до речі*.

Коли *i* в кінці немає, змін ніяких не буває:

річ, і ніч, і річчю, й ніччю, сіль, і піч, і сіллю, й піччю.

Щоб відмінно виконати завдання, ти згадай про чергування:

як поріг — то *на порозі*, ну, а *ріг* — пиши *на розі*.

Ольга Хаперська

Джерело: https://web.archive.org/web/20181017223927/http://haperskaya.at.ua/publ/dlja_uchniv/vivchaemo_ridnu_movu/virshovani_pravila_pri_vivchenni_ukrajinskoji_movi_ch_17-1-0-66

— В іменниках якого роду відбувається чергування голосних у коренях?

- Вправа 123.

4. Узагальнення й систематизація отриманих знань.

- Творчий диктант.

— Запишіть слова в родовому відмінку однини.

Юність, річ, сіль, лебідь, лід, джміль, рік.

— Складіть із трьох слів (на вибір) речення так, щоб іменники були в родовому відмінку однини.

- Вправа «Закінчи речення».
- Змінювання закінчень іменників за питаннями називається... (*відмінюванням*).
- В українській мові всього відмінків... (*сім*).
- Щоб визначити відмінок іменника, потрібно... (*поставити запитання*).
- Початковою формою іменника є... (*форма називного відмінка однини*).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 124 (с. 63). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 39. Розвиток мовлення. Складання казки за серією малюнків та опорними словами.

Мета. Вчити учнів складати казку за серією малюнків та опорними словами, будувати речення і текст. Формувати вміння чітко та послідовно висловлювати свої думки. Розвивати творчу уяву, усне та писемне мовлення. Збагачувати словниковий запас. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Вправа «Кошик запитань».
 - Що таке казка?
 - Які казки ви знаєте?
 - Як починаються казки? (*Жили-були... Одного разу... Давним-давно...*)
- Відгадування загадки.

По травичці бігають	У матусі під крилом
і пшоном обідають.	засинають тихим сном. (<i>Курчата</i>)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Курчата будуть головними персонажами нашого уроку. Ми станемо казкарями. Складатимемо казку за серією малюнків та опорними словами про курчат.

3. Робота над темою уроку.

- Вправа 125 (с. 64).
 - Учні розглядають малюнки. Відповідають на запитання другого завдання вправи.
 - Чи можна увести в казку інших персонажів? Яких саме? (*Півника, інших курчат, каченя...*)
 - Якщо вам потрібно було б скласти план казки, зі скількох пунктів доречно його будувати? (*З чотирьох, за кількістю малюнків.*)

Орієнтовний план.

1. Знахідка.
2. Курчатко вирішує, що зробити з колоском.
3. Порада квочки.
4. Щедрий урожай.

- Вправа 126 (1, 2).

Учні ознайомлюються з опорними словосполученнями, добирають заголовок.

— Чи всі словосполучення вам зрозумілі?

- Повторення відомостей про текст.
 - З яких частин складається текст?
 - Як треба записувати кожен частину?
 - Про що важливо пам'ятати, щоб уникати повторів слів у послідовних реченнях?
 - Як називають розмову двох персонажів? (*Діалог.*)
 - Як записують репліки? (*Кожну репліку пишуть у новому рядку, перед нею ставлять тире.*)

- Вправа 126 (3).

Учні самостійно записують казку.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 127 (с. 64). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 40. Резервний урок.

Легенди, міфи

Урок 41. Легенда «Роса». Переказ тексту. Закінчення іменників жіночого роду в родовому відмінку однини. Мовне дослідження.

Мета. Розширити знання учнів про поняття «легенда», ознайомити з народною легендою «Роса». Вчити переказувати текст легенди. Провести мовне дослідження «Закінчення іменників жіночого роду в родовому відмінку однини». Збагачувати словник учнів. Розвивати мовлення, увагу, мислення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

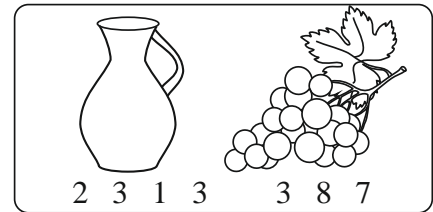
- Вправа «Квест».

Учні називають указані літери у словах *гличик*, *виноград*, утворюють слово *легенда*.

— Пригадайте, що вам відомо про легенди. Які легенди доводилося читати?

— Складіть сенкан «Легенда».

— Сьогодні ми ознайомимося з легендою «Роса». А ще проведемо мовне дослідження, дізнаємося, як правильно писати закінчення іменників жіночого роду в родовому відмінку однини.

3. Робота над легендою «Роса» (с. 65–66).

- Вправа 128.

— Про що можна дізнатися з легенд?

- Вправа 129 (1). Первинне ознайомлення з легендою.

Учні самостійно читають легенду, відзначають малозрозумілі слова. Після читання з'ясовують значення цих слів.

- Вправа 129 (2).

— Перечитайте кожен абзац легенди. Доберіть до них заголовки.

- Вправа 129 (3).

Учні працюють у групах. Почергово переказують зміст легенди.

4. Робота над граматичним матеріалом.

- Вправа 130 (1).

- Вправа 130 (2). Мовне дослідження.

— На що треба звертати увагу, коли сумніваєтеся, яку букву треба писати в закінченнях іменників жіночого роду в родовому відмінку однини? (*На кінцевий приголосний основи.*)

- Вправа 130 (3).

- Вправа 130 (4).

- «Щоденні 5» (Збагачую свій словниковий запас).

— З'єднайте і запишіть частини прислів'їв, уставляючи пропущені закінчення. Поясніть, як ви розумієте ці прислів'я.

Грудка рідної земл__ ●	● і ворона мила.
З рідної сторон__ ●	● стежка утоптана.
Нема гіршої дол__, ●	● дорожча за золото.
До доброї крини ●	● як жити в неволі.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 131 (с. 67). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 42. Легенда «Як виникли Карпати». Поділ легенди на частини. Переказ тексту. Складання порівняльної таблиці «Легенда — казка».

Мета. Формувати в учнів уявлення про чергування голосних у коренях слів. Виробляти вміння впізнавати корені, у яких є змінені звуки. Виховувати інтерес до мовних явищ, любов до рідної мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які власні іменники є у вірші? (*Харко, Харків.*)
- У якому відмінку ви змінили найбільше іменників? (*В орудному: снагою, перламутром, лицарем.*)
- До чого закликає автор вірша? (*Бути мудрим і сміливим.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.
- Які інші прислів'я про мову, слово ви знаєте?

За вершинами — вершина,	Наче велетнів полки
неприступна ця місцина.	тут застигли на віки. (<i>Гори</i>)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Які гори є на території нашої держави?
- Чи доводилося вам чути або читати легенди про виникнення гір?
 - Робота з таблицею «Знаю — Хочу дізнатися — Дізнався / дізналася».

— Попрацюйте в групах, заповніть дві колонки таблиці. Упишіть, що вам відомо про Карпати, про що ще хотіли б дізнатися.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався / дізналася

У колонці «Знаю» учні можуть записати, що Карпати — гори, розміщені на заході країни, протягуються і в інших країнах (Словаччина, Польща, Чехія, Угорщина, Румунія, Сербія, Австрія). Говерла — найвища вершина тощо. У колонці «Хочу дізнатися» можуть вказати, як утворилася назва, які легенди є про походження гір...

— Сьогодні ми ознайомимося з легендою «Як виникли Карпати».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Первинне ознайомлення з легендою (с. 67–70).
- Учні працюють у групах. Почергово читають текст легенди по одному абзацу.
- Назвіть персонажів легенди.
 - Вправа 132 (2).
 - Вправа 132 (3).
 - Складання висловлювання.
 - Складіть привітання Карпові та «відправте» йому sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Учні / учениці	Карпо	sms	Привітання

Зразки повідомлень: *Вітаю! Ти зумів перемогти Силуна. Карпе, ти справжній герой...*

- Вправа 133.
- Орієнтовні заголовки до частин.
1. Володар долини Силун.	3. Непроста розмова Силуна та Карпа.
2. Карпо на службі в Силуна.	4. На землі постали гора за горою.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 134 (с. 71). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 43. Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. Мовне дослідження. Робота з орфографічним словником. Вимова і написання слова *футбол*. Складання діалогу.

Мета. Ознайомити учнів із правописом іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. Формувати вміння і навички користуватися орфографічним словником. Збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати інтерес до мовних явищ, любов до рідної мови, повагу до людей різних професій.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 135 (1).

Робота в групах. Після відгадування загадки учні виконують завдання на вибір.

- Виписати з тлумачного словника значення слова *футбол*.
- Дібрати і записати споріднені слова зі словом *футбол*.
- Скласти сенкан «Футбол».
- Вправа-гра «Найрозумніший».

— Попрацюйте в парах. Розкажіть одне одному все про слово *футбол*: кількість складів, звуків, букв, частина мови, число, рід.

— Запишіть іменник *футбол* у родовому відмінку однини. Позначте закінчення. Чи впевнені ви, що правильно написали закінчення у слові?

— Сьогодні ми проведемо мовне дослідження «Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 135 (2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 136 (1).

Після запису слів учні доходять висновку, що назви професій утворювали за допомогою суфіксів *-ар, -яр*.

4. Закріплення вивченого матеріалу у процесі практичної діяльності.

- Вправа «Доповни речення».

— Прочитайте на екрані речення. Запишіть їх, розкриваючи дужки. За потреби скористайтеся орфографічним словником. Визначте відмінок уписаних іменників.

Дмитрик прочитав біографію відомого (*казкар*) Шарля Перро. Зіна звернулася за порадою до шкільного (*бібліотекар*). Неля з Маринкою розглядали (*комар*) під мікроскопом. Тренер замінив (*воротар*) у другому таймі.

- Вправа 136 (2).

— Запишіть спільнокореневі іменники до слів — назв професій.

- Вправа 136 (3). Робота в групах.
- Вправа «З'єдналочка» (з'єднати іменник із закінченням у родовому відмінку).

край	•		
столяр	•	•	-а
перукар	•	•	-я
дуб	•	•	-у
океан	•	•	-ю
ліс	•		

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 137 (с. 72). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 44. Паралельні форми іменників чоловічого роду — назв істот у давальному й місцевому відмінках однини.

Мета. Ознайомити учнів з особливостями відмінювання іменників чоловічого роду в давальному та місцевому відмінках однини. Формувати вміння й навички доцільно використовувати у мовленні знання про правопис цих іменників у давальному та місцевому відмінках. Збагачувати словниковий запас школярів. Виховувати любов до рідного слова, почуття дружби.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які іменники чоловічого роду є у поданих прислів'ях? (*Труд, плід, ніт, гриб.*)

— Які речення ви склали?

— Розгадайте анаграми. Запишіть розгадані іменники в родовому відмінку. (*Фермер, кобзар, інженер, байкар, буквар, столяр.*)

мерфер

женерін

варбук

заркоб

карбай

лярсто

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні на уроці ми дізнаємося мовний секрет, яким, на жаль, не всі вміють користуватися. Знання цього секрету робить наше мовлення різноманітнішим, милозвучнішим. А допоможе нам вірш Ірини Жиленко «Давайте дружити».

3. Вивчення нового матеріалу *Робота з підручником (с. 72–74).*

- Вправа 138 (1, 2).

— Який у вас настрій після слухання вірша?

— Які картини постали у вашій уяві?

— З якою інтонацією треба читати репліки персонажів?

— Яка головна думка вірша?

- Вправа 139 (1, 2).
- Ознайомлення з правилом на с. 73.
- Вправа 139 (3).
- Ознайомлення з правилом на с. 74.
- Вправа 139 (4).

4. Узагальнення і систематизація знань учнів у процесі практичної діяльності.

— Прочитайте на екрані речення. Запишіть, змінюючи форму іменників. Визначте відмінок змінних іменників.

У рідному *краї* нам весело жити. На *дах* сидить голуб. У глибокому *яр* дзюрчить джерельце. Тато купив *син* портфель. Олесь допоміг *дідусь* перейти вулицю. Володя несе сіно *кінь*.

- Тестові завдання.

— Визначте групу іменників, що правильно вжиті у давальному відмінку однини.

а) Директором, другом; б) директореві, другу; в) директорові, другові.

— Визначте групу іменників, що правильно вжиті у місцевому відмінку однини.

а) Хлопцем, батьком; б) на хлопцеві, на батькові; в) на хлопці, на батьку.

— Визначте групу іменників чоловічого роду, що правильно вжиті у давальному відмінку однини.

а) актору, героєві; б) акторці, героїні; в) акторці, герою.

— Визначте групу іменників чоловічого роду, що правильно вжиті у місцевому відмінку однини.

а) на сусідці, на кухарці; б) на сусідові, на кухареві; в) на сусідці, на кухарю.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 140 (с. 74). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 45. Легенда «Чому пес живе коло людини». Складання запитань за змістом легенди. Робота з фразеологізмами. Створення коміксів.

Мета. Ознайомити учнів з легендою «Чому пес живе коло людини». Вчити складати запитання за змістом тексту, переказувати зміст прочитаного. Збагачувати мовлення учнів фразеологізмами. Розвивати пам'ять, увагу, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси, почуття відповідальності за приручених тварин.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Угадайте, що за звір
сторожує хату й двір.

Він людині — вірний друг,
рятівник, шукач, пастух. (*Собака, пес*)

Володимир Верховень

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чому автор загадки називає собаку рятівником, шукачем, пастухом? Чи погоджуєтеся ви з цим твердженням?

Учні висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що собаки — рятівники, шукачі, пастухи.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

— А чи задумувалися ви над тим, чому саме собак називають вірними друзями людини?

— Легенда, з якою сьогодні ознайомимося, допоможе вам це зрозуміти.

3. Робота над легендою «Чому пес живе коло людини» (с. 74–75).

- Робота в парах. Первинне ознайомлення з легендою.

Учні читають легенду почергово по одному абзацу.

— Як жилося псові в лісі?

- Вправа 141 (2).

— Прочитайте в особах розмову пса та вовка; пса та ведмедя; пса та лева.

— Які особливості характеру проявив пес?

- Вправа 141 (3).
- Складання плану легенди.

Орієнтовно план може бути таким:

- Порада лісових звірят.
- Вовк боїться ведмедя.
- Лев сильніший, ніж ведмідь.
- Пес пристав на службу до людини.

- Переказування легенди за складеним планом.

Учні працюють у парах. Переказують одні одним легенду.

- Вправа 142.
- Складання висловлювання.

— Складіть кілька порад для дітей, які хочуть мати собаку, надішліть їм sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Учні 4 класу	Діти, які мріють про собаку	sms	Порада

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 143 (с. 75). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 46. Закінчення іменників чоловічого та жіночого роду в орудному відмінку однини. Мовне дослідження. Складання усних повідомлень за допомогою схем.

Мета. Ознайомити учнів з вимовою і правописом іменників жіночого роду на *-а, -я* в орудному відмінку однини. Формувати правильні правописні вміння і навички. Збагачувати словниковий запас. Розвивати пізнавальну самостійність, мовлення школярів. Виховувати культуру писемного мовлення.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Що означає слово *колисанка*?

— Допишіть словосполучення, змінюючи слово *колисанка*.

Слухали _____. Виписав з _____. Задумалася над _____. Почули в _____.

— Сьогодні на уроці ми будемо працювати над правописом закінчень іменників жіночого та чоловічого роду в орудному відмінку однини. Спробуємо зрозуміти і запам'ятати особливості закінчень таких іменників, щоб завжди писати грамотно.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 76–78).

- Вправа 144 (1).

Після читання народної колисанки визначають жартівливі рядки.

- Вправа 144 (2).
- Вправа 145.
- Ознайомлення з правилом.
- Творче списування.

На екран спроектовані речення. Учні записують їх, змінюючи форму іменників у дужках.

Надійчин дідусь працює (*сторож*). За (*гай*) в'ється річечка. Доріжки перед школою покриті (*асфальт*). Всі дерева вкрилися (*іній*). На річку Роман пішов з (*товариш*).

- Вправа 146.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 147.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа гра «Редактор».

На екран спроектовано аркуш із завданням, яке виконав четвертокласник. Прочитати слова, записати їх правильно.

мовою	музикою	скрипкою
пшеницею	черешнею	яблунькою
душою	тишою	вежею
кашею	водою	їжею

- Словниковий творчий диктант.

— Запишіть слова в орудному відмінку однини.

Звір, буквар, рій, Україна, книга, вуж, межа, історія, чай, Марія, день, жайворонок, вітер.

— Позначте закінчення іменників.

— З двома іменниками (на вибір) складіть і запишіть речення.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 148 (с. 78). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 47. Закінчення іменників жіночого роду з основою на м'який приголосний в орудному відмінку однини. Складання усного повідомлення за допомогою схеми.

Мета. Ознайомити учнів з особливостями закінчень іменників жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати бажання бути грамотною людиною.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Запишіть прислів'я. Слова в дужках поставте в орудному відмінку. Користуйтеся правилом.

Земля цінується колосом, а людина — (праця). В очі (лисиця), а поза очі — (вовчиця).

Справа хороброго — не тільки (шабля) махати. Хто (каша) попівся, той на юшку дмухає.

За однією (вівця) ціле стадо біжить.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже : Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки / Упорядник Н. С. Шумада. — Київ, Веселка, 1985 рік.

— Визначте рід іменників. Поясніть написання закінчень.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Словниковий диктант.

Подорож, суміш, тінь, ваніль, гідність, хоробрість, кров.

— Якою частиною мови є записані слова?

— Визначте рід цих іменників.

— Позначте в них закінчення та підкресліть останню букву основи. Який висновок можете зробити? (Усі іменники мають нульове закінчення. Основа кожного іменника закінчується приголосним звуком.)

— Запишіть ці іменники у формі орудного відмінка однини. Чи можете скористатися вже відомим правилом? (Ні. Правило стосується іменників жіночого роду із закінченнями -а, -я.)

— Сьогодні ми дізнаємося дуже важливий секрет української мови, який допоможе нам бути грамотними, писати без помилок.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 78–79).

- Вправа 149 (1).

— Складіть і запишіть речення з одним із іменників кожного стовпчика.

- Вправа 149 (2).

- Вправа 150.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Творчий диктант.

Записати іменники в орудному відмінку однини.

Вірність, Умань, молодь, честь, любов, гостинність, Оболонь.

— Поясніть орфограми.

— Складіть і запишіть речення двома словами (на вибір).

- Робота з деформованими реченнями.

— Прочитайте на екрані групи слів. З кожної групи складіть речення. За потреби змінюйте форму слів.

Українські, господині, і, славляться, гостинність, привітність.

Щирість, доброта, з, гостей, вітають, і.

Хлібом, сіль, та, зустрічають, їх, з.

Радість, повага, гості, згадують, і, землю, українську, з.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 151 (с. 79). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 48. Поняття про міф. Міф «Як Бог створив чоловіка». Відмінювання іменників у множині.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям «міф», із міфом «Як Бог створив чоловіка». Закріплювати вміння відмінювати іменники у множині. Удосконалювати навички правопису відмінкових закінчень іменників Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати бажання дізнаватися нове.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Учні виконують завдання на картках.

Дібрати іменники, визначити відмінки.

Прийшов (<i>хто?</i>) _____	Спостерігає (<i>за чим?</i>) _____	Дарують (<i>кому?</i>) _____
Їде (<i>по чому?</i>) _____	Несе (<i>кому?</i>) _____	Знайшли (<i>що?</i>) _____
Багато (<i>чого?</i>) _____	Зупинилися (<i>біля чого?</i>) _____	Розмовляє (<i>з ким?</i>) _____
Покликали (<i>кого?</i>) _____	Летить (<i>на чому?</i>) _____	Мало (<i>чого?</i>) _____

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте назви літературних жанрів.

— Сьогодні ми ознайомимося ще з одним жанром літератури, а саме з міфами.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 79–81).

- Вправа 152.

— Що означає слово *міф*?

— Про що може розповідатися в міфах?

Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи потрібно читати міфи?	Ні, ...
Висновок		

- Вправа 153 (1).

— Чи зацікавив вас зміст міфу? Чим саме?

— Які інші легенди, міфи про створення людини ви чули або читали?

- Вправа 153 (2, 3).
- Вправа 154 (1).

Учні виписують слова (*хто?*) *звірі*, (*що?*) *рослини*, (*чого?*) *плодів*, (*у чому?*) *у розкошах*.

- Вправа 154 (2, 3).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Складання відповідей на запитання.

На екран спроектовано запитання. Учням треба записати повні відповіді, використовуючи слова з дужок. Визначити відмінки іменників у множині.

Де можна прочитати міфи? (*Книги*)

Без чого не проілюструєш міф? (*Олівці, фарби, фломастери*)

Кому ти порадиш прочитати міф? (*Однокласники, однокласниці*)

- Робота в парах.

— Допишіть словосполучення, змінюючи слово *гривня*. Визначте відмінок.

Книга коштує сорок _____. Орісі не вистачає дві _____.

На купюрі 20 _____ зображений Іван Франко.

Максим розрахувався за покупку карткою, а Вітя — _____.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 155 (с. 81). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 49. Міф «Нитка Аріадни». Робота з фразеологізмами. Складання есе із заголовком-фразеологізмом.

Мета. Ознайомити учнів з давньогрецьким міфом «Нитка Аріадни», фразеологізмами, пов'язаними з богами Стародавньої Греції. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати мовлення критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

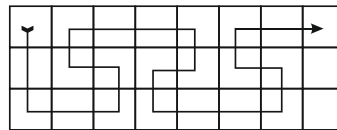
1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».

Учні «проходять» лабіринт, читають вислів *Міфи Стародавньої Греції*.

М	р	о	д	а	ц	і	ї
і	а	т	н	в	е	р	
ф	и	с	ь	о	ї	г	

— Ви виконали вправу «Лабіринт». А чи знаєте, що означає це слово? Звідки потрапило до нас?

Лабіринт — заплутане розташування приміщень, доріг, алей у парку тощо.

— Слово *лабіринт* походить з грецької мови. За давньогрецькою легендою — палац із величезною кількістю приміщень і заплутаних ходів, що його збудував Дедал на острові Крит.

— Сьогодні ми ознайомимося з міфом, у якому йтиметься про лабіринт.

3. Робота над новим матеріалом (с. 81–83).

- Вправа 157 (1).

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

«v» — знайома інформація (я це вже знаю);

«!» — нова для мене інформація;

«?» — я думав / думала про це інакше;

«+» — про це хотілося б дізнатися більше.

- Вправа 157 (2).
- Вправа 158.

— Як називався знаменитий палац царя Міноса? (*Лабіринт*.)

— Як був облаштований Лабіринт?

— Що допомогло Тесеєві вийти з Лабіринту?

- Вправа 159.
- Вправа 160.
- Вправа-гра «Я — тобі, ти — мені».

Учні працюють у парах. Один зачитує іменники в однині (з міфу «Нитка Аріадни»), другий називає їх у множині. Потім обмінюються ролями: один зачитує іменники у множині, другий називає їх в однині.

Зразок: (*на*) острові — (*на*) островах, (*у*) палаці — (*у*) палацах; афіняни — афінянин / афінянка, дівчата — дівчина.

- Вправа «Власні іменники».

— Випишіть із міфу «Нитка Аріадни» власні іменники. (*Крит, Мінос, Лабіринт, Мінотавр, Тесеї, Афродіта, Аріадна, Дедал*.)

- Вправа-гра «Слово в слові заховалось».

— Які іменники «заховалися» у слові *лабіринт*? (*Тир, раб, лан, бір, ліра, риба, бинт...*)

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 161 на с. 83. Інструктаж щодо виконання вправи.

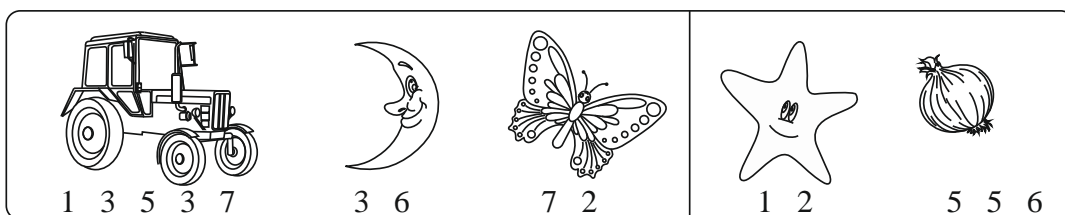
Урок 50. Розвиток мовлення. Відтворення деформованого тексту. Легенда «Татарське зілля».

Мета. Ознайомити учнів з легендою «Татарське зілля». Вчити визначати послідовність подій у тексті. Повторити відомості про будову тексту. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання ознайомлюватися з легендами рідного краю.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Вправа «Квест».

Вибравши вказані літери слів *трактор, місяць, метелик, зірка, цибуля*, учні утворюють словосполучення *татарське зілля*.

— Як по-іншому називають рослину татарське зілля? (*Лепеха, айр, шувар*.)

— У перекладі з грецької мови міжнародна назва рослини *Asogus* означає «неприкрашений», «некрасивий» (квітки малопомітні, непоказні). З цією рослиною у нас асоціюється свято Трійці. Коли вона потрапила в Україну, достеменно невідомо. Зате є точна дата появи її у Відні (Австрія). Це сталося 1574 року. А передісторія така. З Османської імперії сюди возили якісь дуже смачні солодоші. З чого вони — ніхто не знав. Тож можна собі уявити, як зрадив ботанік Клузіус, директор ботанічного саду, коли отримав від дипломата в Константинополі шматок кореневища, придатного для посадки. Перше розчарування було через три роки, коли новосел зацвів. Квітки були дрібні й геть невиразні. Ботаніки назвали рослину *Asogus salatus*, тобто «негарна тростина». А потім було нове розчарування. У ботанічному саду побував польський лікар і страшенно здивувався, нащо тут посадили цю татарську траву, яка в Литві росте скрізь по берегах водойм.

— Сьогодні ми ознайомимося з легендою «Татарське зілля», дізнаємося, чому саме таку назву має рослина у нашій країні.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 83-84).

- Вправа 162 (1).

Учні самостійно читають текст, визначають, що порушена послідовність розміщення абзаців.

— Як, на вашу думку, починається легенда? (*Жили колись в одному селі...*)

— Як далі розвивалися події? (*Одного разу, коли брат орав у полі... І вирішив хлопець битися.*)

— Як закінчується легенда? (*А на тому місці, де був вбитий татарин, виросло зілля...*)

- Вправа 162 (2).

- Вправа 163 (1).

— Складіть план легенди.

1. Жили брат із сестрою.

2. Напад татар на село.

3. Брат вступає у бій.

4. Перемога.

5. Татарин дотримав слова.

6. Виросло зілля на місці битви.

- Вправа 163 (2).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 164 на с. 84. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 51. Легенда «Чому Дощ іде, коли косять». Складання запитань за змістом легенди. Закінчення іменників у родовому відмінку множини. Написання слів *взимку, влітку*.

Мета. Ознайомити учнів з легендою «Чому Дощ іде, коли косять». Вчити складати запитання за змістом тексту. Закріплювати вміння учнів відмінювати іменники в множині. Удосконалювати навички правопису закінчень іменників. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 165 (1).

Учні складають прислів'я *Як сіно косять, то дощів не просять*, — *самі йдуть*.

— Як ви гадаєте, чому косарі не хочуть, щоб під час косовиці йшов дощ?

— Про появу такого прислів'я дізнаємося з легенди «Чому Дощ іде, коли косять».

2. Робота над легендою (с. 84).

- Вправа 165 (2).

Учні самостійно читають легенду.

- Вправа 165 (3).

— Чи завжди Сонце, Вітер, Мороз та Сніг беруть до своїх рук владу так, як розпорядився Бог?

3. Робота над граматичним матеріалом (с. 85–86).

- Вправа 166 (1).

- Відмінювання іменників у множині.

Учні відмінюють іменники *легенди, казки, вірші*. Позначають закінчення у всіх відмінках.

- Вправа 166 (2).

- Ознайомлення з правилом.

- Вправа 166 (3).

Ознайомившись із реченнями, поданими у вправі, доходять висновку, що такі питання трапляються в підручнику «Математика». Це запитання задач.

4. Закріплення вивченого матеріалу в процесі практичної діяльності.

- Вправа 166 (4).

— Пригадайте, як називаються слова, протилежні за значенням.

— Чи є антонімами слова *взимку* — *влітку*?

— Утворіть спільнокореневі іменники від слів *взимку, влітку*. (*Зима, зимонька; літо, літечко*.)

— Пригадайте прислів'я, приказки, у яких є слова *взимку, влітку*. (*Влітку один тиждень рік годує.*

Влітку і качка працька. Взимку сонце крізь плач сміється. Що влітку родиться, то взимку згодиться. Готуй воза взимку, а сани — влітку.)

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

- Робота в парах.

— Обговоріть, про кого кажуть: *у нього взимку снігу не випросиш*. (*Про скупих, жадібних*.)

- Розподільний диктант.

— Запишіть у ліву колонку назви явищ природи, які бувають улітку, а в праву — які бувають узимку. Які іменники можна записати в обидві колонки?

Дощ, мороз, веселка, град, ожеледиця, спека, вітер, гроза, іній, снігопад.

— Поміркуйте, чи кожен іменник має форму множини.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 167 (2) на с. 86.

Урок 52. Закінчення іменників у місцевому відмінку множини. Узагальнення вивченого за темою «Іменник».

Мета. Закріплювати вміння учнів відмінювати іменники, визначати відмінки. Удосконалювати вміння і навички правопису відмінкових закінчень іменників. Формувати правописні навички. Узагальнити вивчене про іменник. Розвивати мовне чуття, мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання бути грамотною людиною.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

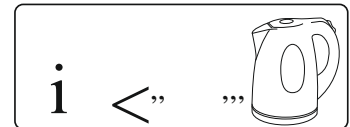
- Розгадування ребуса.

Учні розгадують слово *іменник*.

Виконання завдання на вибір:

- скласти асоціативну павутинку «Іменник»;
- скласти сенкан «Іменник».

— Сьогодні ми завершуємо вивчення теми іменник, підіб'ємо підсумки вивченого.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 86–88).

- Вправа 168 (1, 2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 168 (3).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Робота в парах. Вправа 169.
- Тестові завдання.

1. Як називається зміна закінчень іменників?

- а) чергування; б) питання;

в) відмінювання.

2. У якому рядку всі наведені слова — іменники?

- а) літера, галасливий, крик, дощ;
б) воля, соняшник, щедрість, ворота;
в) гнів, чалапає, влітку, джміль.

3. У якому рядку всі іменники подано у формі множини?

- а) степи, гори, узлісся, підйом;
б) буряки, мрії, серпи, вишні;
в) козак, борщі, м'ячі, книги.

4. Позначте рядок, у якому всі слова у реченні записані правильно.

- а) З важкою ношою Петрусь повертався додому.
б) Сашко довго думав над складною задачею.
в) Кіт Мурко уважно спостерігав за мишою.

5. Запишіть іменники у місцевому відмінку однини.

Книга — Вільха — Фіалка —

6. Запишіть словосполучення у давальному відмінку.

учень Петренко — добродій Іванюк — тренер Федір Миколайович —

7. Подані слова пов'яжіть між собою. Визначте число, рід, відмінок іменників.

Пишуть, ручка. Відпочивати, галявина. Дякувати, гості.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 170 на с. 88.

Урок 53. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Байки. Гумористичні твори

Урок 54. Леонід Глібов «Коник-стрибунець». Читання байки за особами. Визначення головної думки байки. Створення коміксів.

Мета. Повторити відомості учнів про байку як літературний жанр. Ознайомити з біографічними відомостями про Леоніда Глібова, з байкою «Коник-стрибунець». Формувати вміння інтонаційно передавати настрій твору, виділяти слова, важливі для розуміння тексту. Вчити визначати мораль байки, оцінювати вчинки персонажів. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати працелюбність.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте назви літературних жанрів.

- Вправа 171 (1).

— Які байки ми вивчали у молодших класах?

— Сьогодні ми ознайомимося з біографією найвідомішого українського байкаря Леоніда Івановича Глібова, а ще попрацюємо над байкою «Коник-стрибунець».

2. Вивчення нового матеріалу (с. 88–90).

- Ознайомлення з біографією Леоніда Глібова. Вправа 171 (2).

— Байки принесли славу Леоніду Глібову. Його шанують у всьому світі.

- Відгадування загадок.

Ця комашка — розумашка,
і працює дуже важко.
В земляну свою хатинку
тягне довгу соломинку. (Мурашка)
Ганна Чубач

По травичці, по землі
коні бігають малі.
Іподромом для них луг,
не поставиш їх у плуг. (Коник-стрибунець)
Наталя Гуркіна

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Коник і мураха — персонажі байки Леоніда Глібова «Коник-стрибунець».

- Слухання байки. Вправа 172 (1).
- Самостійне читання байки учнями.
- Вправа 172 (2).
- Круги Ейлера-Венна.

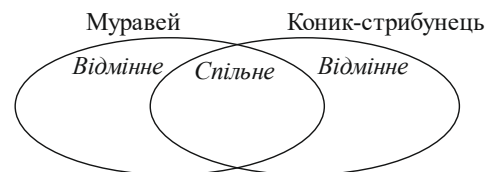
— Працюйте в парах. Порівняйте персонажів байки.

- Вправа 172 (3). Читання байки за особами.

— Від чого застерігає байка?

- Вправа «З'єдналочка».

— Визначте, які слова характеризують Коника-стрибунця, а які — Мурав'я.

	•	розумний	•	
	•	веселий	•	
	•	байдужий	•	
Коник-стрибунець	•	розсудливий	•	• Муравей
	•	ледачий	•	
	•	поміркований	•	
	•	працьовитий	•	

- Вправа 172 (4).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 173 на с. 90. Інструктаж щодо виконання вправи.

Прикметник

Урок 55. Ознаки прикметника як частини мови. Написання слова *спільнота*.

Мета. Активізувати знання учнів про прикметник, одержані в попередніх класах. Удосконалювати вміння визначати прикметники в текстах, добирати прикметники для характеристики об'єктів. Розвивати уважність, спостережливість, діалогічне мовлення, вміння співпрацювати в парі, групі. Виховувати бажання вчитися.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

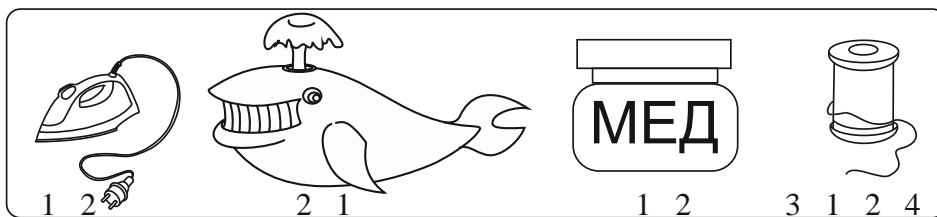
II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Квест».

Вибравши вказані літери зі слів *праска, кит, мед, нитки*, учні утворюють слово *прикметник*.

- Мозковий штурм.

— Що вам відомо про прикметник?

Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми повторимо вивчене про прикметник у попередніх класах.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 90–92).

- Вправа 174 (1).

Учні виписують слова *вдатний, веселий, співучий, проворний*. Визначають, що це прикметники.

- Вправа 174 (2).
- Вправа 175 (1).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 175 (2).

— Знайдіть у тлумачному словнику значення слова *спільнота*. (1. *Однаковість для всіх; те загальне, що притаманне кожному з порівнюваних явищ.* 2. *Нерозривний зв'язок, єдність.* 3. *Об'єднання людей, згуртованих спільними умовами життя, метою, інтересами.*)

— Складіть асоціативну павутинку «Спільнота».

Для павутинки учні можуть дібрати слова *звичаї, традиції, українці, книголюби, сподівання, патріоти, інтереси* тощо.

- Вправа 175 (3).

Учні записують слово-відгадку, добирають прикметники.

Книжка (*яка?*) нова, цікава, повчальна, тоненька, дитяча...

- Вправа 175 (4).

Виписують речення *Хто ж то така в світі щаслива, мудра, правдива і жартівлива?*

4. Закріплення вивченого у процесі практичної діяльності.

- Вправа 175 (4).

Написання есе «Чому потрібно читати?».

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 176 на с. 91–92. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 56. Зв'язок прикметників з іменниками. Написання слова *наполегливість*.

Мета. Розширити знання учнів про зв'язок прикметників з іменниками. Удосконалювати вміння розпізнавати прикметники в текстах, ставити до них питання Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати наполегливість.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вибірковий диктант.

— Послухайте уривок з вірша Леоніда Глібова «Зимня пісенька». Записуйте тільки прикметники.

...Ми повибігаємо, снігу накачаємо купу за садком; бабу <u>здоровенную</u> , уночі <u>страшенную</u> , зліпимо гуртом.	Зробим очі <u>чорнії</u> , рот і ніс <u>червонії</u> — буде, як мара. День і ніч стоять, вовка проганятиме від свого двора.
---	--

Леонід Глібов

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210601140935/https://gumoreska.in.ua/zymnya-pisenka-virsh-leonida-glibova/>

— Попрацюйте в парах. Доведіть одне одному, що ви правильно виконали завдання.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 92–93).

- Вправа 177 (1).

— Чому баранові не вдалося збудувати хату?

- Вправа 177 (2).
- Вправа 178.
- Вправа 179 (1).

Учні виписують прикметники: *хата (яка?) простора, світла, тепла, багата.*

— Які ще ознаки ви можете дібрати до іменника *хата*?

- Вправа 179 (2).
- Збагачення словникового запасу.

— До якої частини мови належить слово *наполегливість*? Доведіть свою думку.

— Наполегливість — це позитивна чи негативна риса характеру?

— Доберіть споріднені слова до слова *наполегливість*. (*Наполегливий, наполягати, наполегливо.*)

- Вправа 179 (3, 4).

4. Закріплення вивченого у процесі практичної діяльності.

- Робота в групах. Вправа «Утвори словосполучення».

Користуючись схемою-опорою, виписати словосполучення.

Білий цвіт на калині.	<i>цвіт (який?) білий</i>
Біла стежка в долині.	<i>стежка (яка?) біла</i>
Біле личко у тебе.	<i>личко (яке?) біле</i>
Білі хмари на небі.	<i>хмари (які?) білі</i>

- Складання загадок (на одну з тем на вибір).

Про явище природи;	про навчальне приладдя;
про квіти;	про тварин.

Обирають найцікавішу загадку.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 180 на с. 93. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 57. Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Роль прикметників у художніх текстах. Ольга Науменко «Яка хата, такий тин, який тато, такий син». Визначення ставлення авторки до описаних подій.

Мета. Вчити учнів розрізняти та уживати прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Ознайомити з віршем Ольги Науменко «Яка хата, такий тин, який тато, такий син». Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість, уміння порівнювати, робити висновки. Виховувати почуття відповідальності, культуру поведінки в громадських місцях.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа-гра «Продовж речення».

Прикметник — це частина мови, яка називає ... (*ознаки предмета*).

Прикметники відповідають на питання ... (*який? яка? яке? які?*).

Прикметники зв'язані з ... (*іменниками*).

Питання потрібно ставити від ... (*іменника до прикметника*).

Прикметник завжди стоїть у тому ж роді та числі, що й ... (*іменник, з яким він зв'язаний*).

Прикметники в однині змінюються ... (*за родами*).

3. Вивчення нового матеріалу (с. 93–95).

- Вправа 181.

Учні доходять висновку, що прикметники збагачують наше мовлення, допомагають краще уявити об'єкти, точніше охарактеризувати персонажів тощо.

- Вправа 182.

— Поясніть орфограми, які є в тексті.

Прикметники, які мають таку ж будову, як зазначено в завданні: *безмежний; тиеничному, великі, кольоровий, польовий*.

Синоніми до прикметника *безмежний*: *безкрай, неозорий, обширний, чималий, невимірний, широченний, колосальний...*

4. Робота над віршем Ольги Науменко «Яка хата, такий тин, який тато, такий син».

- Вправа 183.

— Прочитайте заголовок вірша. Чим він вас зацікавив?

— Прочитайте вірш самостійно. Поміркуйте, чи пояснює він зміст прислів'я, винесеного в заголовок. (*Так, вірш пояснює прислів'я.*)

— Яка головна думка вірша? (*Діти чинять так, як їхні батьки; якщо батько не дбає про довкілля, то й син теж не задумується над цим.*)

Учні письмово висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою мами.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

5. Закріплення вивченого у процесі практичної діяльності.

- Вправа 184. Робота в групах.

- Вправа 185.

Маленька — велика, густих — рідких, солодку — солону.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 186 на с. 95. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 58. Змінювання прикметників за родами та числами. Складання есе «Хліб — це святиня» (за серією малюнків).

Мета. Удосконалювати вміння учнів змінювати прикметники за родами і числами, визначати рід і число прикметників. Розвивати мовлення, уяву, спостережливість. Виховувати бережне ставлення до хліба.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте прислів'я, які ви дібрали. Назвіть парами прикметники-антоніми.
- Складіть і запишіть своє речення з однією парою прикметників-антонімів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 187 (1).
- Учні визначають, що вірш Грицька Бойка жартівливий. Його тема — розказати про смачні бублики.
- Вправа 187 (2).
- Бублики (*які?*) смачні, медяні, запашні.
- У якому числі вжито іменник? А прикметники, які з ним зв'язані?
 - Сьогодні ми вчитимемося змінювати прикметники за родами і числами.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 59–96).

- Вправа 187 (3).
- У якому числі вжито іменники? (*В однині.*)
- Поставте (усно) прикметники з іменниками у форму множини.
- Вправа 187 (4).

Після запису словосполучень учні доходять висновку, що прикметники в однині змінюються за родами. Про це свідчить зміна закінчень прикметників.

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 187 (5).
- Вправа-гра «Четверте зайве».

Учні слухають групи слів, записують «зайве».

Солодкий, смачний, холодне, ванільний.
 Святкова, шкідливий, весела, привітна.
 Сонячне, золоте, жовтий, тепле.
 Сміливий, впевнений, байдуже, доброзичливий.
 Широке, похмуре, пахуча, кругле.
 Велика, кучерявий, тендітна, сучасна.

— Доберіть іменники до записаних прикметників.

4. Закріплення вивченого у процесі практичної діяльності.

- Вправа 188 (1).
- Розгляньте малюнки. Що їх об'єднує?
- Дайте дітям імена.
- Що побачили діти на столі у шкільній їдальні?
- Попрацюйте в парах. Розіграйте діалог за малюнками про те, що діти вирішили зробити із шматочком хліба.
- Як ви оцінюєте вчинок дітей (схвалюєте чи засуджуєте)?
- Вправа 188 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 189 на с. 96. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 59. Змінювання прикметників разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями. Мовне дослідження.

Мета. Поглибити знання учнів про прикметник як частину мови. Ознайомити з відмінюванням прикметників. Розвивати мовлення, критичне мислення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Прочитайте на екрані частини прислів'їв. Запишіть їх.

Хліб житній —	•	•	коли нема калача.
Добрий хліб,	•	•	а на вівсяний — голод.
Краще сухий хліб з водою,	•	•	ніж паляниця з бідною.
На пшеничний хліб — масло,	•	•	батько рідний.

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210602075555/https://pustunchik.ua/ua/online-school/literature/prykazky-pryslivja-pro-hlib>

Учні записують прислів'я, підкреслюють прикметники: *Хліб житній — батько рідний. Добрий хліб, коли нема калача. Краще сухий хліб з водою, ніж паляниця з бідною. На пшеничний хліб — масло, а на вівсяний — голод.*

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Інтерв'ю за темою «Прикметник».

— Яку частину мови ми зараз вивчаємо? (*Прикметник.*)

— Яку частину мови називають прикметником?

— Яку роль відіграють прикметники у нашому мовленні? (*Вживання прикметників робить наше мовлення багатішим, милозвучнішим, емоційно насиченим.*)

— Як змінюються прикметники? (*За числами, а в однині — і за родами.*)

— Від чого залежить число і рід прикметника? (*Від іменника, з яким він зв'язаний.*)

— За чим змінюються іменники? (*За числами та відмінками.*)

— Як ви гадаєте, чи можна за відмінками змінювати прикметники?

— Сьогодні ми проведемо мовне дослідження «Відмінювання прикметників».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 97–98).

- Вправа 190 (1).

— Чим відрізняється відмінювання прикметників та іменників? (*Різні питання відмінків. У відмінюванні прикметників немає кличного відмінка.*)

- Вправа 190 (2, 3, 4).
- Ознайомлення з правилом.

4. Закріплення вивченого.

- Вправа 191.

Відмінки прикметників із вірша Павла Глазового «Брехунець»: *старенький (дід) — Н. в., малому (внукові) — Д. в., маленьким — Ор. в., великим — Ор. в.* У вірші не вказані іменники до прикметників *маленьким, великим*, але зі змісту зрозуміло, що йдеться про хлопчика. Тому, щоб правильно визначити відмінок, до цих прикметників добирають іменник *хлопчик*.

- Вправа-гра «Хитрі запитання».

— Якою косою не можна косити? (*Дівочою.*)

— Якого каміння немає у морі? (*Сухого.*)

— Який рік триває один день? (*Новий рік, день 1 січня.*)

— Який ключ літає по небу? (*Журавлиний.*)

— До якої частини мови належать слова-відгадки?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 192 (с. 98). Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 60. Розвиток мовлення. Твір-опис за картиною Івана Марчука «Місячна ніч».

Мета. Розширювати відомості про пейзажний живопис та його особливості. Ознайомити з творчістю українського художника Івана Марчука, його картиною «Місячна ніч». Навчати розуміти зміст і настрій картини, почуття, які передав художник. Розвивати мовлення, образну уяву, відчуття кольору. Виховувати пізнавальні інтереси, естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код. 2а, 1б, 1в, 1а, 2б, 2в, 1а, 2г, 1г.
1	т	и	с	о	
2	м	е	ц	в	

Учні розшифровують слово *мистецтво*.

- Робота в групах.

Складання асоціативної павутинки «Мистецтво».

— Сьогодні на нас чекає віртуальна зустріч з відомим українським художником, нашим сучасником Іваном Марчуком.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 99–100).

- Вправа 193 (1, 2).

— Чим відрізняються полотна Івана Марчука від робіт інших художників?

— Чи хотіли б ви спробувати малювати в такій техніці?

- Вправа 193 (3, 4).
- Відгадування загадки.

Як побачиш: на картині
намальована хмарина,
а під нею квітне гай,
чи виріє водограй,

чи безмежне море синє,
чи садок вишневий наш —
мусиш знати, що картина
називається ... (*пейзаж*).

Діана Безносенко

Джерело: <https://web.archive.org/web/20200204160931/http://yrokiu.ru/zagadki/1882-zagadka-pro-pejzazh>

- Вправа 194.

Картину «Місячна ніч» художник написав у 1982 році. Здається, нічого особливого — нічне небо, повний місяць, стоги сіна, сільські хатки... Митець ніби вплив у свою картину особливі нитки. Стоги сіна виглядають, як справжні. Місячне світло сяє із картини і, здається, освітлює навіть приміщення. Деталі на картині — це гра світла, тіні і глибини. На картині панує атмосфера таїнства. Тут легко впізнати почерк художника.

- Вправа 195 (1).

Учні записують іменники, добирають до них прикметники.

Місяць (*який?*) повний, ясний.

Ніч (*яка?*) місячна, літня.

Сіно (*яке?*) запашне, сухе.

Річка (*яка?*) спокійна, неширока.

Небо (*яке?*) бездонне.

Село (*яке?*) сонне.

- Вправа 195 (2).

Пригадавши будову тексту, учні самостійно записують опис.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 196 (завдання 2) на с. 100. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 61. Євген Бандуренко «Чого не тоне пароплав». Інсценізація за змістом вірша. Прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Євгена Бандуренка «Чого не тоне пароплав». Удосконалювати навички виразного читання. Ознайомити учнів з відмінюванням прикметників в однині та множині з основою на м'який приголосний; вчити зіставляти і розрізняти відмінкові закінчення прикметників з орієнтацією на м'який приголосний основи. Розвивати акторські здібності, мовлення, уяву, спостережливість. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які слова з апострофом ви записали у домашній вправі? (*Солом'яна, кам'яний.*)
- До якої частини мови вони належать?
- Доберіть ще кілька прикметників, які пишуть з апострофом.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Через море-океан

в сильний шторм чи ураган

впевнено вперед прямує,

а на ньому люд мандрує. (*Пароплав*)

Діана Безносенко

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210602120437/http://yrokiu.ru/zagadki/3311-zagadka-pro-paroplav>

— Доберіть прикметники до слова *пароплав*.

— А чи задумувалися ви, чому пароплави не тонуть? Ця проблема хвилює персонажів вірша Євгена Бандуренка з таким же заголовком.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 100–102).

- Вправа 197 (1).

Після читання вірша учні визначають, що він жартівливий.

— Як ви гадаєте, якого віку були діти — персонажі вірша?

- Вправа 197 (2).

Учні висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з поясненням Олеся.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

- Вправа 197 (3).

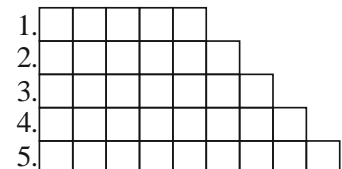
Робота в парах. Розігрування діалогу «На морському березі».

- Вправа 198 (1).
- Вправа 198 (2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 198 (3).

4. Закріплення вивченого.

- Вправа-гра «сходінки».

1. Один з кольорів веселки. (*Синій.*)
 2. Антонім до слова *пізній*. (*Ранній.*)
 3. Прикметник від іменника *осінь*. (*Осінній.*)
 4. Такий, що стосується *освіти*. (*Освітній.*)
 5. Антонім до слова *минулий*. (*Майбутній.*)
- Доберіть іменники до прикметників.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 199 на с. 102. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 62. Визначення граматичної форми прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний.

Мета. Розширити знання учнів про прикметник. Вчити визначати прикметники у мовленні за питаннями, значенням і роллю в реченні. Вправляти у визначенні числа, роду, відмінка за іменником, з яким зв'язаний прикметник. Розвивати спостережливість, увагу, пам'ять. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Який прикметник з основою на м'який приголосний ви виписали? (*Справжній.*)
- Доберіть до нього іменники різних родів. (*Справжній друг. Справжня дружба. Справжнє літо.*)

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Доповни речення».

Прикметник — це ... (*частина мови*).

Прикметник називає ... (*ознаки предметів*).

Прикметники відповідають на питання ... (*який? яка? яке? які?*).

У реченні прикметник зв'язаний ... (*з іменником*).

Прикметник завжди стоїть у тому ж ... (*роді, числі та відмінку, що й іменник, з яким він зв'язаний*).

В однині прикметники змінюються ... (*за родами*).

3. Вивчення нового матеріалу (с. 102–104).

- Вправа 200 (1).

— Доведіть, що ви прочитали вірш.

— Яка тема вірша? Доберіть до нього заголовки.

- Вправа 200 (2).

Робота в парах. Усний опис уявної книжечки-роздвижечки.

Запишіть прикметники, які ви використали для опису.

- Збагачення словникового запасу.

Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	Код. 1а, 2б, 3в, 2в, 1в, 2в, 1б, 2а, 3а, 3б.
1	п	д	р	
2	и	о	е	
3	н	і	с	

Учні розшифровують слово *посередині*.

— Що означає слово *посередині*? (*У середині, в центрі або недалеко від центра чого-небудь.*)

— Які іменники «заховалися» у слові *посередині*? (*Рис, сир, пес, дні, ніс, рід, перо, сіно, дині...*)

- Вправа 201 (1).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 201 (2).

Прикметники, вжиті в переносному значенні: *солодкий (сон), солодкі (думки), рум'яний (небокрай)*.

— Складіть речення із цими словосполученнями.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 201 (3).

Після запису тексту учні пояснюють орфограми.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 202 на с. 104. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 63. Михайло Слабошпицький «Що ж буде з Костиком?». Передбачення змісту твору за заголовком.

Мета. Ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Михайла Слабошпицького, з його твором «Що ж буде з Костиком?». Вчити передбачати зміст твору за заголовком. Розвивати мовлення, уяву, вміння робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання читати дитячу літературу.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».

— Пройдіть лабіринт, прочитайте народну мудрість.

(Тільки людина, у якої є собака, почуває себе людиною.)

Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

Джерело:

<https://web.archive.org/web/20210603081015/https://poradum.com.ua/the-hands/doglyad-z-tvarinami/62944-prislivya-ta-prikazki-pro-sobak-i-lyudini.html>

— Людина приручила собаку понад 30 000 років тому. Пригадайте легенду «Чому пес живе коло людини».

Кого пес обрав собі за лідера? Чому собаки віддано служать людям?

3. Вивчення нового матеріалу (с. 104–107).

- Вправа 203.

Ознайомлення з біографією автора.

— Ким був Михайло Слабошпицький?

— Прочитайте на екрані назви творів Михайла Слабошпицького для дітей. Запишіть їх за абеткою.

«Славко й Жарко»

«Хлопчик Валь»

«Озеро Олдан»

«Папуга з осінньої гілки»

«Гілка ялівцю з Сааремаа»

«Душі на вітрах»

— Обведіть назви творів, які зацікавили вас, які вам хотілося б прочитати.

- Вправа 204 (1).

— Прочитайте заголовок твору. Ким, на вашу думку, є Костик? Яким ви уявляєте хлопчика?

— Прочитайте підзаголовок. Що означає слово *сенбернар*? (Це назва породи собак.)

— Якщо твір — розповідь сенбернара, то описані події реальні чи вигадані?

- Робота в групах.

Учні читають текст по чергово по одному абзацу.

— Чи справдилися ваші очікування? Хто найточніше передбачив зміст за заголовком і підзаголовком?

- Вправа 204 (2).

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться у творі?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Костик ходив у школу?

Пояснююче. Чи був сенбернар терплячим?

Творче. Яким ви уявляєте Бона?

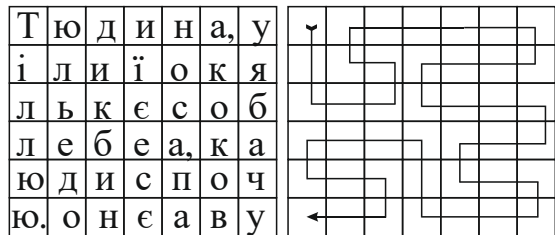
Оціночне. Чи правильно вчинив сенбернар, що витягнув Костика з калюжі?

Практичне. Які поради ви дали б Костикові?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Скласти і записати кілька запитань за змістом оповідання.

Урок 64. Михайло Слабошпицький «Що ж буде з Костиком?». Зіставлення змісту та ілюстрацій. Переказування твору від імені персонажа.

Мета. Продовжити роботу над оповіданням Михайла Слабошпицького «Що ж буде з Костиком?». Формувати в учнів уміння знаходити за допомогою вибіркового читання уривки, слова, які найвиразніше характеризують дійових осіб, допомагають уявити їхній стан. Розвивати мовлення, акторські здібності, уяву, вміння робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, почуття відповідальності за домашніх тварин.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Робота в парах.

Один учень зачитує запитання, інший відповідає. Потім обмінюються ролями.

— Яке запитання найцікавіше? На яке запитання було важко відповісти?

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми продовжимо роботу над оповіданням Михайла Слабошпицького.

3. Робота над оповіданням (с. 104–108).

- Вибіркове читання.

— Які слова доводять, що сенбернар хвилювався за Костика?

— За що Бон сердився на хлопчика?

— Яка погана звичка була в Костика?

— Які вчинки Костика ви не схвалюєте?

— Чому Костик назвав собаку лінтюхом?

- Вправа 204 (3).
- Вправа 204 (4).

Робота в парах. Учні переказують одне одному текст від імені Костика.

- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик.

Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Складання висловлювання.

— Сенбернар хвилюється, хто наглядатиме за Костиком у школі. Складіть кілька порад для Бона та «відправте» йому sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Учні 4 класу	Бон	sms	Порада

Зразки повідомлень: *У школі є вчителі, вихователі, які наглядатимуть за Костиком. Костик стане дорослішим і відповідальнішим...*

- Вправа 204 (5).

Робота в групах. «Озвучення» мультфільму.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 205 на с. 108. Інструктаж щодо виконання вправи.

Зачарувала все зима

Урок 65. Сергій Гордієнко «Зима-художниця». Репродукція картини Сергія Шишка «Парк узимку». Правопис прикметників на *-ський, -цький, -зький*.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Сергія Гордієнка «Зима-художниця», репродукцією картини Сергія Шишка «Парк узимку». Вчити порівнювати поетичні та живописні твори; утворювати та правильно вимовляти й записувати прикметники із суфіксами *-ськ-, -зьк-, -цьк-*. Формувати правописні вміння та навички. Розвивати мовлення, увагу. Виховувати пізнавальні інтереси, естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Яка головна думка оповідання Михайла Слабошпицького «Що ж буде з Костиком?»?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

Холодні та біленькі,	мереживні, гарненькі
легенькі, мов пушинки,	з небес летять..... (сніжинки)
<i>Тетяна Строчак</i>	

Джерело:

<https://web.archive.org/web/20210603150224/https://mala.storinka.org/%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%82%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BD%D0%B8-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%87.html>

— Які слова допомогли відгадати загадку? До якої частини мови вони належать?

— Чим вам подобається зима? Чим не подобається?

— Сьогодні ми починаємо читати твори нового розділу «Зачарувала все зима». Ознайомимося із віршем Сергія Гордієнка «Зима-художниця», розглянемо репродукцію картини українського художника Сергія Шишка «Парк узимку». А ще проведемо мовне дослідження «Написання суфіксів у прикметниках».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 108–110).

- Вправа 206 (1, 2, 3).
- Вправа 206 (4).

Робота в групах. Учні визначають, як передають красу зими поетичним словом і фарбами.

- Вправа 207 (1).

— Від якого іменника утворений прикметник *Чумацький (шлях)*? Поясніть спосіб творення цього прикметника.

— Сергій Шишко зобразив парк у місті. Який прикметник можете утворити від іменника *місто*? (*Міський*.) Якщо це був би парк у селі, як ви назвали б його? (*Сільський*.)

— Поясніть спосіб творення прикметників. Які суфікси ви використали?

— Де є «пастки» в написанні цих слів?

- Вправа 207 (2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 207 (3).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

— Утворіть словосполучення прикметник + іменник.

(море) берег	(Хмельницький) область	(Харків) метро
(читач) щоденник	(юнак) змагання	(Франція) казки
(Україна) художники	(пасажир) потяг	(Поділля) земля

— Визначте число та рід (в однині) прикметників.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 208 на с. 110. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 66. Анатолій Камінчук «Усі дерева в інеї». Словесне малювання. Уживання знака м'якшення перед закінченням прикметників.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Анатолія Камінчука «Усі дерева в інеї», з правописом прикметників з основою на м'який приголосний у родовому, давальному і місцевому відмінках однини. Розвивати мовлення, увагу. Виховувати пізнавальні інтереси, естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа-гра «Плюс — мінус».

Учні показують картку зі знаком «+», якщо основа прикметника закінчується на м'який приголосний, і картку зі знаком «-» — якщо на твердий приголосний.

Синя, сумний, давнє, домашня, спілий, красиве, раннє, дивна, літня, гарне, світлий, пізній, добрий, дужий, дружній, широке, порожнє, шкільний, городній, майбутній, могутнє, обережний.

— Для чого, на вашу думку, необхідно вміти визначати основу прикметників?

— На уроці ми дізнаємося, як правильно писати прикметники з основою на м'який приголосний у різних відмінках.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 110–112).

- Вправа 209 (1).

— Який у вас настрій після читання вірша? Які картини поставали у вашій уяві під час читання?

- Вправа 209 (2).
- Вправа 209 (3).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 210.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Робота в парах.

Кожна пара отримує картку із завданнями.

— Прочитайте речення. Прикметники, подані в дужках, запишіть у потрібній формі.

— Визначте відмінок прикметників.

Картка 1.

На (*останній*) уроці у нас була фізкультура.

Від (*літнє*) сонця рослини прив'яли.

Школярі задоволені (*вчорашня*) екскурсією.

Картка 2.

Моя подруга живе у (*сусідній*) будинку.

За (*остання*) партою сидить Павлик.

У (*синій*) ящику лежать іграшки.

- Творчий диктант.

— Записати подані словосполучення в родовому відмінку однини.

Пізня ніч, синя стрічка, художній опис, суботній день, сусіднє село, давній друг, порожня сумка, майбутній учень, вечірнє небо.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 211 на с. 112. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 67. Леся Українка «Мамо, іде вже зима». Словесне малювання. Інсценізація вірша.

Мета. Розширити знання учнів про життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Ознайомити з віршем «Мамо, іде вже зима». Вчити сприймати поетичні твори. Формувати навички свідомого, виразного читання. Розвивати творчу уяву, навички інтонаційного читання, акторські здібності. Виховувати дбайливе ставлення до природи.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Прочитайте речення, у яких є прикметники в родовому відмінку.
- Поясніть орфограми у другому реченні.
- Розберіть за будовою прикметник *ранньою*.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- На яку тему ми читаємо твори?
- Які вірші про зиму ми вже прочитали? Хто автори цих віршів?
- Сьогодні ми ознайомимося з віршем Лесі Українки «Мамо, іде вже зима».
- Пригадайте, що вам відомо про Лесю Українку.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 112–114).

- Вправа 212.
- Яке справжнє ім'я Лесі Українки?
- Якими талантами природа наділила поетесу?
- Чому Леся ніколи не вчилася у школі?
 - Підготовка до читання вірша.
- Настала зима. Чи всі птахи відлетіли?
- Назвіть осілих птахів.
- Як живеться птахам узимку?
 - Вправа 213 (1).

Учитель / учителька виразно читає вірш.

— Між ким відбувалася розмова?

Самостійне читання вірша учнями.

- Вправа 213 (2).
- Про яку пташку йдеться у вірші? Як ви здогадалися, що йдеться про горобчика?
- Чи корисні горобці?
 - Вправа 213 (3).
 - Вибіркове читання.
- Прочитайте всі запитання дитини.
- Доведіть словами мами, що горобчикові важко зимувати.
 - Характеристика персонажів.

Учні вибирають серед прикметників ті, які характеризують дитину чи маму.

Допитлива, зла, працьовита, ледача, довірлива, жаліслива, добра, кмітлива, розумна, щира, чемна, байдужа, вихована, спостережлива, спокійна, ніжна, любляча.

- Вправа 213 (4).
- Вправа 213 (5).
- Як називається розмова двох осіб?
- З якими інтонаціями читатимете слова сина? А мами?
 - Вправа 213 (6).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 214 на с. 114.

Урок 68. Утворення форм ступенів порівняння прикметників. Написання слова *температура*.

Мета. Повторити відомості учнів про прикметники. Дати поняття про ступені порівняння прикметників. Формувати вміння утворювати і правильно записувати форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.**

- Вправа-гра «Так — ні».
- Прикметник — частина мови.
- Прикметники називають предмет.
- У реченні прикметники зв'язані з іменниками.
- Прикметники змінюються за числами, родами, відмінками.
- Слова *дзвінко, швидко* — прикметники.
- Слова *дзвінкий, широкий* — прикметники.

— Миколка, помилившись один раз, вважає себе розумним. Петрик, виконавши завдання без помилок, вважає себе розумнішим, ніж Миколка. А Степан завжди пише диктанти без помилок. Отже, він найрозумніший. Чи зумієте ви правильно написати слова *розумний, розумніший, найрозумніший*? У написанні якого слова у вас виникають сумніви?

— Сьогодні ми навчимося правильно писати прикметники з префіксом *най-*.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 114–116).

- Вправа 215 (2).

Учні читають вірш, визначають прикметники *щонайвищий, найвищий, жовте, найменший*.

- Вправа 215 (2).

Після мовного дослідження доходять висновку, що за допомогою префікса *най-* можна утворювати форми ступенів порівняння прикметників; префікс *най-* з прикметником потрібно писати разом.

- Вправа 216.
- Словникова робота.
- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>Код 1. 1а, 1б, 1в, 1г, 1б, 2г, 2в, 1а, 2б, 2г, 2в.</i>
<i>1</i>	т	е	м	п	
<i>2</i>	и	у	а	р	

Учні розшифровують слово *температура*.

Виконання завдання на вибір.

- Скласти асоціативну павутинку «Температура».
- Записати слова, які «заховалися» у слові *температура*.
- Вправа 217.

4. Закріплення вивченого.

Вправа-гра «Я — редактор».

— Уявіть себе редактором. Запишіть текст із правильними формами.

Надійка та Маринка — самі кращі подруги. Вони ходили в більш новий кінозал. Там переглянули найцікавий мультфільм.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 218 на с. 116.

Урок 70. Розвиток мовлення. Детальний переказ тексту. За Зінаїдою Грієвою «Як звірята Наталочці допомогли».

Мета. Вчити дітей писати детальний переказ тексту за самостійно складеним планом. Розвивати мовлення, комунікативні навички, увагу, уяву. Виховувати пізнавальні інтереси, почуття дружби, бажання допомагати іншим.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Відгадування загадки.

У блискучій білій шубі, а на голові — баняк.
з моркви — ніс, з калини — губи, Що це? Зветься воно як? (Сніговик)
Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чи доводилося вам ліпити сніговиків?

— Які емоції ви відчували, коли ліпили снігові фігури?

— Чи шкода вам було своєї праці, коли фігури танули чи хтось їх нищив?

— Сьогодні ми ознайомимося з текстом «Як звірята Наталочці допомогли», складемо план і напишемо детальний переказ тексту.

2. Робота над текстом (с. 117–118).

- Вправа 221 (1).

Учні самостійно читають текст, визначають, що з описаного могло відбуватися в реальному житті, а що — казкове.

- Вправа 221 (2).

— Хто запропонував звірятам провчити вовка?

— Чому, на вашу думку, звірята зуміли провчити сіроманця?

- Вправа 221 (3).

Учні висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що там, де справжня дружба,
кривдникові непереливки.

Я вважаю, що ..., тому що ...

Наприклад, Отже,

- Вправа 222.

Орієнтовний план.

1. Зоопарк на подвір'ї.

3. Пропозиція ворони.

2. Вовчисько-шкідник.

4. Щасливі звірята.

- Вправа 223.

— Пригадайте, що таке переказ. (Це виклад своїми словами прочитаного або почутого, у якому потрібно коротко, лаконічно передавати зміст тексту.)

— Який переказ називається детальним? (Близький до тексту, з усіма деталями.)

Під час повторного читання тексту учні звертають увагу на вживання авторкою синонімів, засобів зв'язку між реченнями, абзацами.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 224 на с. 118.

Урок 71. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Числівник

Урок 72. Ознаки числівника як частини мови.

Мета. Розширити знання учнів про числівник як частину мови, його функцію в мовленні. Вчити правильно ставити запитання до числівників, які означають кількість предметів і порядок їх при лічбі. Формувати навички правильного вживання числівників у власному мовленні. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати любов до рідної мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Учні працюють у групах. По черзі зачитують есе «Мої улюблені зимові розваги».

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Наближаються свята, на які ви дуже чекаєте. Зараз ми проведемо бліцопитування. Записуйте короткі відповіді на запитання.

- Скільки днів залишилося до настання нового року?
- Скільком друзям ви надішлете новорічно-різдвяні вітання?
- Скільки іграшок хочете зробити своїми руками?

— Перечитайте свої відповіді. До якої частини мови належать записані слова? (*Це числівники.*)

— Отож, сьогодні починаємо вивчати тему «Числівник».

— Для чого, на вашу думку, потрібні числівники в нашій мові?

3. Вивчення нового матеріалу (с. 119–120).

- Вправа 225 (1).

— Спишіть речення, у якому найбільше числівників. (*І чотири шоколадки — раз, два, три, чотири!*)

- Вправа 225 (2).
- Вправа 225 (3).
- Вправа 225 (4).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 226 (1).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	Код 1. 1б, 2б, 2а, 1а, 3а, 3б, 1а.
<i>1</i>	т	п	н	ц	і	Код 2. 1б, 2б, 2а, 1а, 1в, 2в, 3в, 1г, 2а, 1а, 2г.
<i>2</i>	я	'	а	ь	з	Код 3. 3г, 1г, 3а, 1а, 3а, 3б, 1а.
<i>3</i>	с	о	д	ш	ї	Код 4. 3г, 1г, 3а, 1а, 1в, 2в, 3в, 1г, 2а, 1а, 2г.

Учні розшифровують слова *п'ятсот*, *п'ятнадцять*, *шістсот*, *шістнадцять*.

- Тестові завдання.

1. Записати математичний вираз, у якому результат *п'ятсот*.

а) $1078 - 870$

б) $221 + 279$

в) $401 + 199$

2. Записати математичний вираз, у якому результат *п'ятнадцять*.

а) $284 - 269$

б) $90 : 15$

в) $167 - 150$

3. Записати математичний вираз, у якому результат *шістсот*.

а) $1000 - 600$

б) $462 + 139$

в) $15 \cdot 40$

- Вправа 226 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 228 на с. 120.

Урок 73. Слухання колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю». Складання різдвяно-новорічного календарика. Уживання правильних форм числівників на позначення часу протягом доби. Написання слова *мільйон*.

Мета. Розширити знання учнів про новорічно-різдвяні свята. Ознайомити з колядкою «Добрий вечір тобі, пане господарю». Вчити правильно вживати форми числівників на позначення часу протягом доби. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати бажання вивчати народні традиції.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в групах. Учні загадують одні одним загадки, називають у них числівники.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 229 (1).
— Який у вас емоційний настрій після слухання колядки?
— Які числівники ви почули? Що вони означають?
- Відгадування загадки.
Хоч не кленок і не дубок — За рік — зірвем дочиста.
листочків більш, ніж триста. І вже новий собі берем.
Та, що не день, втрача листок. Звемо його ... (*календарем*).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Який числівник ви почули в загадці?
- Скільки всіх листочків у відривному календарі?
- Сьогодні ми складемо новорічно-різдвяний календарик і навчимося правильно вживати форми числівників на позначення часу протягом доби.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 120–122).

- Вправа 229 (2).
Укладений календарик міститиме такі записи:
19 грудня — день Святого Миколая 7 січня — Різдво (за Східним обрядом)
25 грудня — Різдво (за Західним обрядом) 14 січня — Старий Новий рік
1 січня — Новий рік 19 січня — Водохреща
6 січня — Святвечір
- Вправа 230 (1).
Правильно виконане завдання матиме такий вигляд:
П'ята година десять хвилин. Десять хвилин на шосту. Десять хвилин по п'ятій годині.
Сьома година сорок п'ять хвилин. За п'ятнадцять хвилин восьма. За чверть восьма.
Друга година тридцять хвилин. Пів на третю. Половина третьої.
Дев'ята година.

4. Закріплення знань про частини мови.

- Вправа 230 (2).
— Попрацюйте з тлумачним словником. Дізнайтеся, які значення має слово *мільйон*.
— Доберіть і запишіть споріднені слова до слова *мільйон*. Визначте, до яких частин мови належать дібрані слова. (*Мільйон, мільйонер, мільйонерша, мільйонерка, мільйонний, мільйонник, мільйонщик*.)
— Попрацюйте зі словником синонімів. Запишіть синоніми до слова *мільйон* у значенні *велика кількість*. (*Безліч, сила-силенна, море, рій, тьма-тьмуца, натовп...*)
— Поміркуйте, коли так кажуть:
місто-мільйонник, людина-мільйонер.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 231 на с. 122. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 74. Євген Шморгун «Друге тепло». Детальний переказ оповідання. Вимова і написання числівників.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Євгена Шморгуна «Друге тепло». Вчити детально переказувати зміст прочитаного тексту. Закріплювати вміння правильно вимовляти і записувати кількісні та порядкові числівники. Розвивати увагу, мовлення, логічне мислення, комунікативні навички. Виховувати бажання допомагати дорослим у домашньому господарстві.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

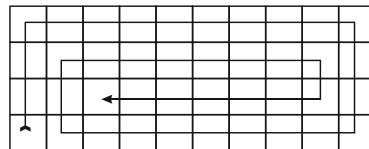
1. Перевірка домашнього завдання.

- Попрацюйте в парах. Поясніть одне одному записані прислів'я.
- Доберіть споріднені слова до числівника *три*. Визначте, до якої частини мови належать дібрані слова. (*Третій, трійка, трієчка, трійнята.*)
- Якою ще частиною мови може бути слово *три*? (*Дієсловом.*)
- Складіть речення зі словом *три* так, щоб в одному випадку воно було числівником, в іншому — дієсловом.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».
- Прочитайте вислів. (*Щастя батьків — чесність і працьовитість дітей.*) Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

Т	я	б	а	т	ь	к	і	в	—
с	ц	ь	о	в	и	т	і	с	ч
а	а	й	е	т	і	д	ь	т	е
Щ	р	п	і	ь	т	с	і	н	с

— Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням «Друге тепло». Зіставимо зміст оповідання та прочитаний у «Лабіринті» вислів. А ще дізнаємося деякі цікавинки про числівники.

3. Робота над оповіданням Євгена Шморгуна «Друге тепло» (с. 122–123).

- Вправа 232 (1).
- Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.
- Назвіть персонажів оповідання.
- Вправа 232 (2).
- Як можна добути друге тепло?
- Як змінювався настрій Олега в різних частинах оповідання?
- Вправа 232 (3).

4. Закріплення граматичного матеріалу.

- Вправа 233 (1).
- Яке запитання було найцікавішим?
- На яке запитання було найважче відповісти?
- Вправа 233 (2).

Речення з числівниками: *Доріжки добре витрушувати тоді, як добудеш друге тепло. Поки дісталися, кілька разів мінялися місяцями: то один попереду, то другий. Тепер зрозумів, як добувається друге тепло?*

— Доведіть, що слово *кілька* — числівник.

— Числівниками є також слова *мало, чимало, багато, небагато, декілька, кільканадцять, кількадесять, стонадцять*.

Вправа 234.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 235 на с. 123. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 75. Складання числових лічилок. Вимова і написання числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100 у формі родового відмінка. Мовне дослідження.

Мета. Ознайомити учнів з вимовою та написанням числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100 у формі родового відмінка. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати пізнавальну самостійність, увагу, мовлення, творчі здібності. Виховувати культуру писемного мовлення.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які числівники ви написали з апострофом?
- Запишіть ще кілька числівників з апострофом.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 236.
- Чим незвичайний вірш? На що він схожий?
- З яких речень складається вірш?
- Якщо вам довелось б записати вірш словами, у написанні яких числівників ви мали б сумніви?
- Сьогодні ми вчитимемося правильно вимовляти і писати числівники.

3. Робота над вивченням нового матеріалу (с. 124–125).

- Вправа 237 (1).
- Після мовного дослідження доходять висновку, що числівники змінюються за відмінками.
- Запишіть речення, замінюючи числа словами.

Для 60 курчат закупили корм. Моя сестра читає від 60 до 70 слів за хвилину.
А я читаю більше 80 слів за хвилину.

- Вправа 237 (2, 3).
- Вправа 237 (4).

Після написання есе можна провести вправу «Крісло автора».

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вибірковий диктант.
- Послухайте вірш. Запишіть числівники.

Число числівник назове,
у світ лічби нас поведе.
Ми навчимося рахувати,
додавати, віднімати.
Одна на світі Батьківщина
і матір теж одна-єдина.
Над нами сонечко одне
проміння шле нам золоте.

Земля одна, планет — багато.
На небі — тисячі зірок.
Шість буднів тижня, одне свято
і безліч у полях квіток.
Число числівник називає,
і всяк школяр це добре знає.
Один, два, три, чотири, п'ять —
учимось, друзі, рахувать.

Леся Лужецька

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210122201849/http://www.pedahohikam.net/nervs-80-1.html>

— Доведіть, що записані слова — числівники.

Записування математичних виразів із використанням прийменників *від, до*.

50 + 40

90 – 25

80 + 54

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 238 на с. 125. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 76. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 77. Розвиток мовлення. Складання новорічно-різдвяних привітань.

Мета. Ознайомити учнів з народною засіванкою «Сію, сію, посіваю...». Формувати в учнів уміння складати святкові вітання. Закріплювати навички вживання звертань. Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати увагу, мовлення, вміння комунікувати, логічне мислення. Виховувати почуття любові та поваги до рідних, друзів.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

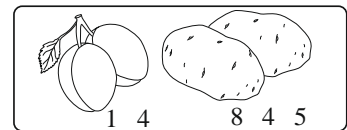
- Що виготовляють з ялини? Звідки ви про це дізналися?
- Які загадки про ялину ви записали?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Квест».

З указаних букв слів *слива*, *картопля* утворюють слово *свято*.

- Виконання завдання на вибір:
 - скласти асоціативну павутинку «Свято»;
 - скласти сенкан «Свято».

— У святкові дні люди вітають одні одних листівками, sms-повідомленнями, дзвінками тощо.

Сьогодні ми пригадаємо, з яких частин складається вітання, придумаємо новорічно-різдвяні вітання друзям, рідним, учителям.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 125–126).

- Вправа 239 (1).

Учні самостійно читають засіванку.

— Який ваш емоційний настрій після читання засіванки?

— Які побажання лунають у засіванці?

- Вправа 239 (2).

Кілька учнів розказують чи зачитують засіванки.

- Вправа 239 (3).

Учні працюють у групах. За схемою, поданою в підручнику, пригадують, з яких частин складаються вітання. Обговорюють, що доречно бажати друзям, старшим родичам.

— Попрацюйте зі словником синонімів. Доберіть синонім до слова *бажати*. (Зичити.)

- Вправа 239 (4).

— Які звертання недоречні у святкових вітаннях? (*Вельмишановна бабуся, шановні батьки, рідна подружка, вірний друже.*)

- Вправа 240 (1).

Учні коментують, який із поданих варіантів речення краще використати у вітанні.

- Вправа 240 (2).

Складання тексту вітальної листівки.

«Крісло автора».

Кілька учнів зачитують складені вітання. Інші визначають вдалі словосполучення, вказують на недоліки.

- Вправа 240 (3).

— Поділіться думками, як найкраще вітати рідних, друзів, учителів.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 241 на с. 126.

Уроки 78-80. Резервні уроки.

II семестр Займенник. Книги — безцінний скарб

Урок 1. Олександр Афонін «Книжковий світ — то особливий світ». Основні ознаки займенника як частини мови.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Олександра Афоніна «Книжковий світ — то особливий світ». Вчити визначати головну думку вірша. Ознайомити з основними ознаками займенників як частини мови. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу. Виховувати бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Ознайомлення з другою частиною підручника.

Читання мотиваційної статті на с. 3.

— Складіть вислів за числовими підказками. (*Якщо шукаєш в книгах мудрості уважно, то знайдеш велику користь для душі своєї.*)

1. Якщо	8. користь	10. своєї.	5. уважно,	3. в книгах
6. то знайдеш	4. мудрості	2. шукаєш	9. для душі	7. велику

Джерело: <https://web.archive.org/web/20201130050637/https://www.tvyysvit.com.ua/naitsikavishi-vyslovy-aforyzmy-ta-tsytaty-pro-knyhy/>

— Ці слова належать Нестору Літописцю. Чи погоджуєтесь з думкою давньоруського літописця?

— Розділ, який починаємо вивчати, стосується книг. Твори розділу допоможуть нам ознайомитися з новою частиною мови — займенником.

2. Робота над віршем Олександра Афоніна «Книжковий світ — то особливий світ» (с. 4).

- Вправа 1 (1).

Учитель / учителька виразно читає вірш, цікавиться, що відчували учні під час слухання.

Самостійне читання вірша учнями, визначення теми вірша.

- Вправа 1 (2).

— Що треба робити, щоб мандрувати книжковим світом?

- Вправа 1 (3).

Учні працюють у парах. Складають висловлювання за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що словники — книги-всезнайки.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

3. Вивчення нового граматичного матеріалу (с. 4–5).

- Вправа 2 (1).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 2 (2).

Учні доходять висновку, що займенники вживають замість слів — інших частин мови (іменника, прикметника, числівника).

- Вправа 3.

4. Закріплення вивченого.

- Розподільний диктант.

Записати в ліву колонку займенники, у праву — іменники.

Автор, він, книга, вона, читання, допитливість, ми, всі, вони, читачі.

— Доведіть, що в лівій колонці записані займенники.

— Підкресліть спільнокореневі іменники.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 4 на с. 5. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 2. Ганна Черінь «Пригоди української книжки». Обмін думками «Як я обираю книгу для читання».

Мета. Ознайомити учнів з віршем Ганни Черінь «Пригоди української книжки». Вчити визначати реальні та казкові події. Удосконалювати навички читання поетичних творів. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу. Виховувати бережне ставлення до книг, бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Назвіть виписані займенники за абеткою. (*Тим, хто, я.*)
- Які орфограми ви підкреслили?
- Утворіть за допомогою префіксів спільнокореневі слова від слова *навчати*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Пригадайте вірш, який ми читали на попередньому уроці. До чого спонукає автор? (*До читання книг.*)

- Виконання завдання на вибір:
 - скласти сенкан «Читання»;
 - скласти асоціативну павутинку «Книга».

— Сьогодні ми ознайомимося з віршем Ганни Черінь «Пригоди української книжки».

3. Робота над віршем «Пригоди української книжки» (с. 5–8).

— Прочитайте заголовок. Чим він вас зацікавив? Які пригоди можуть трапитися з книжкою? Це, на вашу думку, реальні чи казкові пригоди?

- Вправа 5 (1).

Учні працюють у групах. Почергово читають вірш по одній строфі.

— Чиї передбачення були найточнішими?

- Вправа 5 (2).
- Вибіркове читання.

— Як книжка ожила?

— Чому Слава не хотіла читати?

— Про що хотіла читати Галинка?

— Як авторка характеризує Сергія?

— Як зустріли книжку в хаті Наталі?

— Зачитайте уривки вірша відповідно до ілюстрацій.

- Визначення головної думки твору.

— Які запитання ставить вам авторка твору?

— Хто впізнав себе у вчинках персонажів? Яких саме?

— Які висновки після читання вірша ви зробили?

— Яка головна думка твору?

4. Розвиток мовлення.

- Вправа 6 (1).

Робота в парах.

Після розігрування діалогу учні складають пам'ятку для однолітків «Як обрати книжку для читання».

- Вправа 6 (2).

Учні, які склали мінірозповідь, можуть об'єднатися у групу та презентувати свій доробок у «Кріслі автора».

Учні, які схематично зображували рух книжки, визначають, чия схема найточніше відображає мандрівку. Розказують за схемою зміст вірша.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 7 на с. 8. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 3. Особові займенники. Складання діалогу «Пам'ятники книгам».

Мета. Вчити учнів упізнавати на слух та визначати в текстах особові займенники; використовувати займенники у мовленні, пояснювати лексичне значення. Формувати правописні вміння та навички. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати діалогічне мовлення, пам'ять, увагу. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	
<i>1</i>	н	м	з	т	<i>Код 1.</i> 2а, 1б, 3г, 1а, 1а, 2а, 3а.
<i>2</i>	и	і	а	п	<i>Код 2.</i> 2г, 3в, 2а, 3а, 1б, 3г, 1г, 1а, 2а, 3а.
<i>3</i>	к	й	р	е	<i>Код 3.</i> 1в, 2в, 3б, 1б, 3г, 1а, 1а, 2а, 3а.

Учні розшифровують слова *іменник, прикметник, займенник*.

— Доберіть загальну назву до розшифрованих слів. (*Частини мови.*)

- Робота в парах.
- Попрацюйте в парах. Розкажіть одне одному про одну з уже вивчених частин мови.
- Сьогодні ви дізнаєтеся, на які групи розподіляють займенники.

2. Робота над новим матеріалом (с. 9–10).

- Вправа 8.
- Учні відгадують загадку, визначають, що виділені слова — займенники.
- На кого вказують займенники *я, ти*? (*На особу.*)
- Їх так і називають — особові займенники.
- Ознайомлення з правилом.
- Скільки особових займенників в українській мові? (*Вісім.*)
- Які особові займенники вказують на одну особу? (*Я, ти, він, вона, воно.*)
- Які займенники вказують на кілька осіб? (*Ми, ви, вони.*)

- Вправа 9.
- На скільки осіб розподілено займенники?

Вправа «Упіймай особовий займенник».

Учитель / учителька читає речення. Якщо в ньому є особовий займенник, учні записують речення в зошити, підкреслюють займенник.

Ліза зайшла в книгарню. Вона вибрала збірку казок на подарунок.

На кущі калини я побачив синичок. Вони ласували червоними ягідками.

Максим попросив товариша про допомогу. Він не самостійно розв'язав задачу.

На уроці ми ознайомилися з особовими займенниками.

- Вправа 10.
- Робота в парах. Складання діалогу за опорними репліками.
- В Україні є пам'ятники книгам у Києві, Львові, Одесі тощо.*

3. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 11 (1).
- Яке завдання ви обрали? Поясніть свій вибір (воно легше, цікавіше чи з іншої причини).
- Вправа 11 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 12 на с. 10. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 4. Любов Відута «Я у мріях побувала...». Добір заголовка до вірша. Відмінювання особових займенників першої та другої особи.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Любові Відути «Я у мріях побувала...». Навчити відмінювати займенники першої та другої особи. Розвивати мовлення, пам'ять, увагу, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які прислів'я ви записали? Доведіть, що в них є особові займенники.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Який займенник складається з однієї літери? (Я.)

— У якому слові сім займенників? (Сім 'я.)

— Якщо до одного із займенників першої особи додати одну літеру, одержимо антонім до слова *війна*. (*Ми + р = мир*.)

— Які три особові займенники допоможуть зробити руки чистими? (*Ви ми ти*.)

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлення із займенниками. Дізнаємося, за чим вони змінюються.

А ще мріятимемо разом з героїнею вірша Любові Відути.

3. Робота над віршем Любові Відути (с. 11).

- Вправа 13 (1).

Учні самостійно читають вірш, визначають його тему.

- Вправа 13 (2, 3).

— Попрацюйте в парі. Обговоріть, яку професію ви хотіли б здобути, що вам відомо про цю професію, чи бачили ви, як працюють представники цієї професії.

4. Вивчення граматичного матеріалу (с. 11-12).

- Вправа 14.

— За чим змінюються займенники? (*За особами, числами, відмінками*.)

— Чи однакові форми займенників у називному та інших відмінках? (*Вони різні*.)

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 15.
- Вправа 16.

Визначення відмінків займенників: *ми* — Н. в., *нам* — Д. в., *вони* — Н. в., *нас* — З. в., (*з*) *нами* — О. в.

5. Закріплення вивченого матеріалу.

- Творче списування.

Учитель / учителька проєктує на екран тексти. Учні списують один із них, уставляючи займенники. Визначають відмінок займенників.

У ___ дружний клас.

До ___ прийшли друзі.

___ проводимо час разом.

___ принесли ___ нову настільну гру.

Усім ___ подобаються рухливі ігри.

Тато ознайомив ___ з правилами гри.

- Запис лічилки під диктування. Визначення відмінків особових займенників.

Ти — метелик, я — джмелятко.

Хто найкращий танцюрист?

Ти — маленький, я — малятко.

З нас один на луг летить.

Хто до танцю має хист?

У квітках тобі жмурить.

Марія Людкевич

Джерело: Еники, беники, ілі вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 17 на с. 12. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 5. Відмінювання особових займенників третьої особи.

Мета. Розширювати знання учнів про особові займенники. Вчити відмінювати займенники третьої особи. Формувати вміння розрізняти форми займенників третьої особи. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати спостережливість, уміння порівнювати, робити висновки. Виховувати цікавість до мовних явищ.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— Які загадки ви дібрали? Які особові займенники є в цих загадках?

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

— Яку частину мови ми зараз вивчаємо?

— На які питання відповідають особові займенники?

— За чим змінюються займенники?

— Що цікавого ви помітили у відмінюванні займенників першої та другої особи?

— Прочитайте на екрані словосполучення. Запишіть їх, ставлячи займенники в потрібну форму.

Визначте відмінки займенників.

Привітався з (*ти*).

Розмовляли про (*ви*).

Подарували (*я*).

Запрошення для (*ми*).

— Сьогодні ми ознайомимося з відмінюванням займенників третьої особи.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 13–14).

- Вправа 18. Мовне дослідження.

— У яких відмінках займенники можуть мати дві форми?

- Ознайомлення з правилом.

— Яка особливість у написанні займенників у формі орудного та місцевого відмінків?

- Вправа 19 (1).
- Словникова робота.

Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код. 1а, 1г, 2а, 1г, 1в, 1б, 2б, 2г, 2в.
<i>1</i>	н	'	м	а	
<i>2</i>	п	я	ь	т	

Учні розшифровують слово *напам'ять*.

Виконання завдання на вибір:

- дібрати споріднені слова до слова *напам'ять*;
- скласти асоціативну павутинку зі словом *напам'ять*.
- Вправа 19 (2).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 19 (3).

Учні виписують перше, третє, п'яте прислів'я.

- Вправа «Редактор».

— Уявіть себе редактором. Прочитайте словосполучення. Запишіть правильно.

Сказати ній.

Подякувати її.

Піклуватися про його.

Пробігся перед їми.

Пишається про неї.

Сміявся з їх.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 20 на с. 14. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 6. Лідія Повх «У бібліотеці». Обмін думками «Які книжки (паперові чи електронні) цікавіше читати?». Діалог «Аудіокнига — це економія часу».

Мета. Ознайомити учнів з віршем Лідії Повх «У бібліотеці». Удосконалити навички свідомого, виразного читання поетичних творів. Навчати слухати, відтворювати, аналізувати прочитаний твір. Розвивати творчу уяву, образне мислення, діалогічне мовлення. Виховувати любов до книжки, бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Вправа-гра «Так — ні».

- Книжки пишуть письменники.
- Життя книжки починається у друкарні.
- Книжка не боїться сонця, дощу, снігу.
- У бібліотеці можна взяти книжку для читання вдома.
- Відвідувачів бібліотеки називають читачами.
- Читачів, які вчасно повертають книжки, називають боржниками.
- Книжки, які ознайомлюють нас з різними галузями науки — це енциклопедії.
- Читачів, які багато знають, називають «ходячими енциклопедіями».

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Пригадайте, коли було засновано першу бібліотеку. (*За часів Київської Русі.*)
- Хто заснував першу бібліотеку? (*Князь Ярослав Мудрий.*)
- А чи знаєте ви, що означає слово *бібліотека*? (*Книгозбірня, книгосховище.*)
- Сьогодні ми ознайомимося з віршем Лідії Повх «У бібліотеці».

3. Робота над віршем Лідії Повх «У бібліотеці» (с. 14–15).

- Вправа 21 (1).

Учні самостійно читають вірш, визначають свої емоції після читання.

- Вправа 21 (2).

- Як звали бібліотекарку?
- Якою ви уявляєте Марію Петрівну?
- Як Марія Петрівна ставиться до читачів?
- Що цікавило найменшого читача?
- Які слова у вірші повторюються?
- Для чого, на вашу думку, авторка використала прийом повторення?
- Чи знаєте, як звуть вашу шкільну бібліотекарку?
- Як вона допомагає вам у виборі книг?

- Вправа 22 (1).

Робота в групах.

- Порівняйте паперову та електронну книжки.
- Поясніть, коли, на вашу думку, краще користуватися паперовою книжкою, а коли — електронною.

- Вправа 22 (2).

Робота в парах.

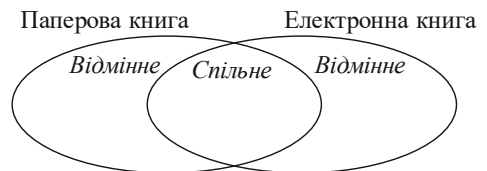
- Вправа 23.

Учні виписують речення: *Маріє Петрівно, чи є у вас казка — казка про царівну й летючий корабель? Нам дуже потрібний збірник задач! Хлопці, спокійно, які ви гарячі! Буде вам збірник! Маріє Петрівно, нам про Шевченка. На святі шкільному ми ставимо сценку.*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 24 на с. 15. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 7. За Мариною Кірносовою «Книжка». Складання плану тексту. Театралізація уривків.

Мета. Ознайомити школярів з оповіданням Марини Кірносової «Книжка». Вчити визначати реальні та вигадані події, складати план тексту Розвивати акторські здібності, уяву, вміння робити висновки. Виховувати бережне ставлення до книг, бажання робити благодійні вчинки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— У який дім ви не прийшли б, у якій сім'ї не побували б, усюди обов'язково побачите книги — у шафах, на полицях, на столі, у шкільному наплічнику, а в деяких читачів навіть... під подушкою. Ви ще тільки почали вчитися ходити, а у ваших руках вже була книжечка. Спочатку ви тільки розглядали малюнки. А згодом хтось із дорослих читав вам казки, вірші, оповідання. У вашій мові поряд зі словами *мама, тато, їсти* з'явилося слово *читай*. Так починалося ваше знайомство із книжкою, яка для багатьох стала справжнім другом і порадиником.

- Тренінг уваги.

— Доберіть загальні назви до груп слів.

Казка, вірш, оповідання, байка, легенда, міф. (*Жанри.*)

Підручник, словник, енциклопедія, довідник. (*Друковані видання.*)

«Українська мова та читання», «Математика», «Я досліджую світ». (*Підручники.*)

— Доповніть речення.

Підручники — це книги, за якими... (*ми вчимося.*)

Прочитати тлумачення незрозумілого слова можна у... (*«Тлумачному словнику».*)

Обличчя книги — це... (*обкладинка.*)

Я читаю книги для того, щоб... (*дізнатися про світ, який існує довкола нас; про минуле нашого народу; про життя людей в інших країнах...*)

2. Робота над оповіданням «Книжка» (с. 16–18).

- Вправа 25 (1).

Учні працюють у групах. Читають оповідання почергово по одному абзацу.

- Вправа 25 (2).

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Артемчик дуже любив книжки?

Пояснююче. Чи можемо назвати Артемчика допитливим?

Творче. Якою ви уявляєте Діану?

Оціночне. Чи правильно вчинив Артемчик, що «полікував» книжку?

Практичне. Яких правил ставлення до книг потрібно дотримуватися?

- Вправа 26 (1).

Робота в парах. Учні почергово ставлять одне одному запитання, знаходять відповіді в тексті.

- Вправа 26 (2).

Орієнтовний план тексту.

1. Улюблені справи Артемчика.

4. «Лікування» книжки.

2. Суперечка брата й сестри.

5. Книжковий оркестр.

3. Дивний сон.

6. Ельфи почали усміхатися.

- Вправа 26 (3).

Робота в групах. Театралізація уривків оповідання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 27 на с. 18. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 8. Написання займенників із прийменниками.

Мета. Формувати навички окремого написання займенників із прийменниками. Узагальнити знання учнів про особові займенники. Розвивати вміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати мовні явища. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Мікрофон».

- Яку частину мови називають займенником?
- Які займенники належать до особових?
- За чим змінюються особові займенники?
- Які займенники належать до першої особи?
- Займенників якої особи найбільше?
- Коли займенник *Ви* доречно писати з великої літери?
- Пригадайте, як писати іменники з прийменниками.
- Як, на вашу думку, треба писати займенники з прийменниками?
- Сьогодні ми навчимося писати займенники з прийменниками, повторимо й узагальнимо вивчене про займенник.

2. Вивчення нового матеріалу (с. 18–19).

- Вправа 28.

Після читання вірша учні визначають, що він жартиливий.

- Вправа 29.

— Як треба писати префікси зі словами? А прийменники?

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 30.

Робота в групах. Узагальнення вивченого про особові займенники за схемою, поданою у вправі.

- Вправа 31.

Правильні відповіді на тестові завдання: 1 — Б, 2 — В, 3 — А.

3. Закріплення вивченого матеріалу.

Учитель / учителька проєктує на екран словосполучення.

— Записати словосполучення, розкриваючи дужки.

Проїхала (*перед ким?*) (ти). Подивився (*на кого?*) (я). Зустрітися (*з ким?*) (вони).
Змагалися (*з ким?*) (ви). Читав (*про що?*) (воно). Запитали (*кого?*) (ми).

- Диктант.

Скоро дерево садять, та не скоро з нього плоди їдять.

Роботі як не сядеш на шию, то вона тобі сяде.

Ми з тобою, як риба з водою.

Щоб пізнати людину, треба з нею пуд солі з'їсти.

Шапка велика, та під нею порожньо.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

— Випишіть особові займенники. Визначте особу, число, відмінок.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 32 на с. 19. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 9. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Цікавинки звідусіль

Урок 10. Розвиток мовлення. Складання реклами.

Мета. Формувати в учнів уявлення про рекламу як впливове джерело інформації. Вчити критично ставитися до реклами. Розвивати пошуково-пізнавальну активність, вміння аналізувати, узагальнювати мовні явища, усне та писемне мовлення, збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати пізнавальні інтереси, емоційне задоволення від розумової праці.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Квест».

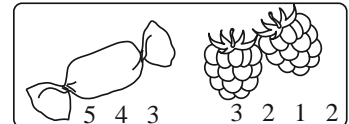
З указаних букв слів *цукерка*, *малина* утворюють слово *реклама*.

— Дізнайтеся за тлумачним словником значення слова *реклама*.

- Виконання завдання на вибір:
 - скласти асоціативну павутинку «Реклама»;
 - скласти сенкан «Реклама».

— Без реклами важко уявити наше життя. Вчені вважають, що вперше реклама з'явилася в часи Стародавнього Єгипту та Риму. Оголошення про продаж рабів писали на стінах будинків. Згодом з'явилися спеціальні стіни. А коли почали друкувати газети, серед іншого там була й реклама.

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

<i>Так</i>	<i>Проблема</i>	<i>Ні</i>
Так, ...	Чи потрібна реклама?	Ні, ...
Висновок		

— Отож, сьогодні ми будемо працювати над рекламою. Що саме рекламуватимемо, дізнається з науково-популярного тексту Галини Володимирської «Все починалося з бурульки».

2. Вивчення нового матеріалу (с. 19–21).

- Вправа 33 (1).

— Що може починатися з бурульки?

Учні працюють у групах. Читають текст почергово по одному абзацу.

— Чи вдалося вам уявити процес створення морозива?

- Вправа 33 (2).

— Як втамовували спрагу римські воїни?

— Прочитайте, як виготовляли морозиво колись.

— Як виготовляють морозиво в наші дні?

- Вправа 34 (1).

Робота в групах. Учні обговорюють, якою повинна бути реклама морозива.

— Пам'ятайте, що рекламний текст повинен бути коротким, пізнавальним. Варто показати перевагу рекламованого продукту над іншими аналогічними продуктами. Споживачам завжди запам'ятовується фраза (слоган), якою, як правило, закінчується рекламний текст. Наприклад:

Влітку морозиво треба купити.

Як же без нього спеку пережити?

- Вправа 34 (2).

— Укажіть у тексті, які натуральні продукти використано в новому виді морозива, що пакування не можна викидати будь-де тощо.

- Вправа 34 (3).

Після створення листівки чи сценарію рекламного ролика групи презентують свій доробок.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 35 на с. 21. Інструктаж щодо виконання вправи.

Дієслово

Урок 11. За Григорієм Єлизаветіним «Як торгували в давнину?». Основні ознаки дієслова як частини мови.

Мета. Ознайомити учнів з науково-популярним текстом Григорія Єлизаветіна «Як торгували в давнину?». Повторити вивчене про дієслово в попередніх класах. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в групах.

Учні зачитують дібрані лічилки, називають в них особові займенники.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Сходинки».

Учні заповнюють клітинки, утворюють слова *торг*, *торжок*, *торгівля*, *торгуватися*, *торговельний*.

Т																				
Т	о		ж	о	к															
Т		р		і	в	л	я													
Т			г	у	в	а	т	и	с	я										
Т				о	в	е	л	ь	н	и	й									

— Що спільного у вписаних словах? Чи зрозуміле вам значення слів?

— Сьогодні ми ознайомимося з науково-популярним текстом Григорія Єлизаветіна «Як торгували в давнину?». А ще пригадаємо відомості про дієслово.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 21–23).

- Вправа 36 (1).

Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

- «v» — знайома інформація (я це вже знаю);
- «!» — нова для мене інформація;
- «?» — я думав / думала про це інакше;
- «+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 36 (2).

- Вправа 37 (1).

Робота в парах. Учні визначають, що виділені в тексті слова — дієслова.

- Вправа 37 (2).

Робота в парах. Повторення вивченого про дієслово за схемою, поданою у вправі.

- Вправа 38 (1).

- Ознайомлення з правилом.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 38 (2).

- Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібні в українській мові дієслова?	Ні, ...
Висновок		

- Вправа-гра «Мій день».

— Попрацюйте в парах. Запишіть якнайбільше дієслів, які вказують на ваші дії протягом дня.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 39 на с. 23. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 12. Леонід Талалай «Ми підемо до лісу...». Добір заголовка до вірша. Дієслова-синоніми та дієслова-антоніми.

Мета. Формувати вміння учнів доречно вживати у власних висловлюваннях дієслова-синоніми, дієслова-антоніми. Вчити вибирати серед поданих дієслів те, яке найточніше передає вказану дію. Удосконалювати вміння користуватися словниками синонімів, антонімів. Ознайомити з віршем Леоніда Талалая. Розвивати увагу, критичне мислення, мовлення. Виховувати бажання бути грамотною людиною.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- За допомогою якої частини слова ви утворювали спільнокореневі дієслова?
- Як треба писати префікси зі словами?
- Поясніть, який префікс, з- чи с-, треба писати у слові *спливе*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	а	б	в	г	
1	н	о	м	а	Код 1. 2в, 2а, 1а, 1б, 1а, 2б, 1в, 2а.
2	и	і	с	т	Код 2. 1г, 1а, 2г, 1б, 1а, 2б, 1в, 2а.

Учні розшифровують слова *синоніми, антоніми*.

- Пригадайте, які слова ми називаємо антонімами, синонімами.
- Сьогодні ми вчитимемося добирати влучні синоніми, дослідимо роль дієслів-антонімів. Допомогти зрозуміти важливість синонімів нам допоможе вірш Леоніда Талалая.

3. Робота над новим матеріалом (с. 24–25).

- Вправа 40 (1).
- Учні самостійно читають вірш, визначають його настрій, свій емоційний стан.

- Вправа 40 (2).
- Які порівняння використав автор?
- Зіставте текст вірша та ілюстрацію. Що ви намалювали б по-іншому?

- Вправа 41.
- Учні доходять висновку, що виділені слова — синоніми.

— Чому автор використав різні слова на позначення руху? (*Щоб найточніше передати вказану дію.*)

— Попрацюйте зі словником синонімів. Випишіть інші синоніми до дієслова *ходити*. (*Крокувати, ступати, рухатися, тинятися, швендяти...*)

- Складіть речення з трьома синонімами на вибір. Поясніть, чому саме такі дієслова використали.
- Вправа 42.
- Вправа 43.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

Вибірковий диктант.

— Записуйте тільки пари дієслів-антонімів.

говорити — мовчати	стояти — іти	холодний — гарячий
рідне — чуже	далекий — сільський	сміятися — плакати
дружити — сваритися	радіти — сумувати	перелічувати — рахувати
обіцяти — ображати	руйнувати — будувати	тушкувати — вечеряти
згадувати — забувати	світає — сутеніє	хвалити — лаяти

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 44 на с. 24-25. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 13. За Лесею Москаленко «З життя рукавичок». Складання опису «Екорукавички». Роль дієслів у текстах. Написання слова *гардероб*.

Мета. Ознайомити учнів з науково-популярним текстом Лесі Москаленко «З життя рукавичок». Розширити знання про роль дієслів у текстах. Збагачувати мовлення школярів. Розвивати творчу уяву, нестандартне мислення, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси, естетичні смаки, бажання створювати нове.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Назвіть пари дієслів-антонімів, які є у виписаних прислів'ях. (*Віддати — узяти, втратити — заробити, мовчати — говорити, прийшов — пішов, хапається — позбувається, буде — руйнує.*)

— У якому прислів'ї є дієслова-синоніми? (*Не хитруй, не мудруй, а чесно працюй.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Хоч хатинонька маленька, як мороз кусається,
та затишна і тепленька: п'ять братів сховається. (*Рукавиця*)

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Для чого потрібні рукавиці?

— Попрацюйте в групах. Складіть асоціативну павутинку «Рукавиці».

— Чи задумувалися ви над тим, як давно в гардеробі людини з'явилися рукавиці?

— Леся Москаленко досліджувала це питання, а згодом написала пізнавальний текст «З життя рукавичок». Сьогодні ми ознайомимося з цим текстом.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 25–26).

- Вправа 45 (1).

Учні працюють у групах. Читають по чергово текст по одному абзацу. Визначають, що в ньому йдеться про реальні події.

- Вправа 45 (2).

- Вправа 45 (3).

— Слово *гардероб* французького походження, що в перекладі означає сховище для одягу — спеціальне приміщення, обладнане вішалками.

— Доберіть спільнокореневі слова до слова *гардероб*. Назвіть, до яких частин мови вони належать. (*Гардеробник, гардеробниця, гардеробний, гардеробчик.*)

— Утворіть словосполучення: іменник *гардероб* + дієслово. (*Гардероб працює, оновлюється...*)

- Вправа 46 (1).

Орієнтовний сенкан.

Гардероб
Театральний, просторий.
Зберігає, приймає, працює.
Гардероб розташований праворуч від входу.
Роздягальня.

- Вправа 46 (2).

Учитель / учителька нагадує, що в детальному описі важливо використовувати прикметники; це дозволить слухачам краще уявити предмет опису.

Вправа «Крісло автора». Робота в групах. Презентація описів.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 47 на с. 26. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 14. За Віктором Калашниковим «Як оживають малюнки». Складання сценарію мультфільму.

Мета. Ознайомити учнів із науково-пізнавальним текстом Віктора Калашникова «Як оживають малюнки». Збагачувати лексичний запас школярів. Удосконалити навички роботи з тлумачним словником. Розвивати творчу уяву, нестандартне мислення, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

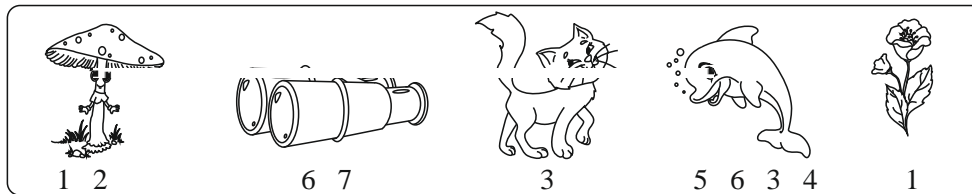
1. Перевірка домашнього завдання.

- Які заголовки до вірша Юлії Турчиної ви дібрали? Поясніть свої міркування.
- Назвіть синоніми та антонім до дієслова *йти*.
- Чому треба шанобливо ставитися до одягу?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Квест».

З указаних букв слів *мухомор, бінокль, кіт, дельфін, мак* утворюють слово *мультфільм*.

Виконання завдання на вибір:

- скласти сенкан «Мультфільм»;
- дібрати якнайбільше прикметників до слова *мультфільм*.

— Чи подобаються вам мультфільми? Які саме?

— А чи знаєте ви, як виникла ідея створення мультфільмів? Опрацювавши текст «Як оживають малюнки», ви дізнаєтеся чимало цікавого про створення мультфільмів.

3. Робота над текстом «Як оживають малюнки» (с. 27–28).

- Вправа 48 (1).

Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

- «v» — знайома інформація (я це вже знаю);
- «!» — нова для мене інформація;
- «?» — я думав / думала про це інакше;
- «+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 48 (2).

За тлумачним словником з'ясовують значення нових слів (наприклад, *фараон, калька, целулоїд*).

- Вправа 49 (1).

Учні записують назви фахівців, які беруть участь у створенні мультфільмів. Висловлюються стосовно важливості кожної професії.

— Якщо б вас запросили попрацювати над створенням мультфільму, ким ви хотіли б бути?

- Вправа 49 (2).

Після виконання завдання представники груп у «кріслі автора» презентують свої напрацювання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 50 на с. 28. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 15. Неозначена форма дієслова.

Мета. Ознайомити учнів з неозначеною формою дієслова. Формувати вміння розпізнавати неозначену форму дієслів. Збагачувати мовлення учнів фразеологізмами. Розвивати мовленнєву компетентність, мовлення, творчу уяву. Виховувати почуття відповідальності.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Учні працюють у групах. Почергово ознайомлюють одне одного з есе, складеними вдома.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>v</i>	<i>z</i>	Код. 1а, 2б, 2а, 1б, 2в, 1в, 1г, 1в.
1	д	с	о	в	
2	є	і	л	а	

Учні розшифровують слово *дієслово*.

— Попрацюйте в парах. Розкажіть одне одному, що вам відомо про дієслово.

— А чи знаєте ви, яка форма дієслова є початковою?

— Сьогодні ознайомимося з початковою формою дієслова.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 29–30).

- Вправа 51.

Учні самостійно читають вірш, визначають, що він жартівливий, тлумачать фразеологізм *одним пострілом убити трьох зайців*.

Головна думка висловлена в останніх рядках вірша.

- Вправа 52.
- Ознайомлення з правилом.

— Як називається початкова форма дієслова?

— На які питання відповідають дієслова в неозначеній формі?

— Які суфікси мають дієслова в неозначеній формі?

- Вправа 53 (1).

— У прислів'ях і приказках дуже часто вживають дієслова в неозначеній формі. Прочитайте подані прислів'я. Поясніть одне з них (на вибір).

- Вправа 53 (2).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа-гра «Упіймай дієслово в неозначеній формі».

Учитель / учителька називає слова, учні сплескують, коли чують дієслово в неозначеній формі.

Розмовляю, сидіти, гратиме, летить, співати, друкувати, несу, носити, гріти, пекти.

- Добір дієслів-антонімів.

брати — позичати — гріти —
відкрутити — заборонити — почати —

- Вправа «З'єдналочка».

вчити	•	•	знання
малювати	•	•	правило
добувати	•	•	натюрморт

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 54 на с. 30. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 16. Змінювання дієслів за часами.

Мета. Повторити і поглибити знання учнів про граматичні ознаки дієслова, змінювання дієслів за часами. Збагачувати лексичний запас школярів, розвивати мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— Попрацюйте в парах. Зачитайте одне одному складені речення.

— Виконайте завдання на вибір:

- утворить за допомогою префіксів спільнокореневі дієслова від слова *слухати*;
- розберить за будовою слова *порада*, *цвітіння*.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа-гра «Найрозумніший».
- Дієслово — це ... (*частина мови*).
- Дієслова означають ... (*дію предметів*).
- Дієслова відповідають на питання ... (*що робить? що зробить? що робив?..*).
- Початкова форма дієслова — це ... (*неозначена форма*).
- Дієслова змінюються за ... (*часами*).

— Сьогодні ми удосконалюватимемо свої вміння змінювати дієслова за часами, визначатимемо час дієслів.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 30–31).

- Вправа 55 (1).

Учні розглядають малюнки, складають і записують речення-відповіді на запитання: *Школярі виконували вправу. Під час перерви діти відпочивають. На уроці інформатики четвертокласники вивчатимуть нову тему.*

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 55 (2).
- Вправа 56 (1).

Виконання завдання на вибір:

- утворити за допомогою префіксів кілька дієслів у формі минулого часу від поданих у вправі;
- утворити за допомогою префіксів кілька дієслів у формі майбутнього часу від поданих у вправі.
- Вправа 56 (2).

— Підкресліть дієслова з префіксами. (*Заплаче, поведешся, наберешся, посилиш, зробив.*)

4. Закріплення вивченого матеріалу.

Робота в парах.

— Відгадайте загадки. До слів-відгадок доберіть дієслова у різних часових формах.

Літун-шелестун,
замітайло-клопотун
усе листя полистав,
усю хвою розчесав,
в усіх димах бруднився,
в усіх річках обмився. (*Вітер*)

Тамара Коломієць

Узори вишиває
без голки і без нитки.
Улітку спочиває,
а взимку — дуже рідко.
Шкода, що ті узори
на сонці тануть скоро. (*Мороз*)

Володимир Верховень

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 57 на с. 31. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 17. За матеріалами інтернет-джерел «Навіщо бобри будують дамби?» Визначення типу тексту. Змінювання дієслів за числами.

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «Навіщо бобри будують дамби?». Формувати вміння змінювати дієслова за часами та числами. Удосконалювати вміння добирати дієслова. Розвивати усне і писемне мовлення, уяву, творчі здібності. Виховувати бажання дізнаватися нове.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Майстер має гарний хист: без сокири й молотка
він умить збудує міст — і без жодного гвіздка. (*Бобер*)

Марія Пономаренко

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Робота в групах.

— Заповніть дві колонки таблиці. Упишіть, що вам відомо про бобрів, про що ще хотіли б дізнатися.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався / дізналася

У колонці «Знаю» учні можуть записати, що бобри — тварини, живуть у водоймах тощо. У колонці «Хочу дізнатися» можуть вказати, чому бобри можуть перегризати дерева...

— Сьогодні ми ознайомимося з медіацією «Навіщо бобри будують дамби?», розширимо відомості про змінювання дієслів.

3. Робота над медіатекстом «Навіщо бобри будують дамби?» (с. 32).

- Вправа 58 (1).

Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

- «v» — знайома інформація (я це вже знаю);
- «!» — нова для мене інформація;
- «?» — я думав / думала про це інакше;
- «+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 58 (2).

— Чи дізналися ви зі статті те, що хотіли? Якщо так, зазначте про це у таблиці.

— Де ще можна дізнатися інформацію про бобрів, яка вас цікавить?

4. Вивчення граматичного матеріалу (с. 32–34).

- Вправа 59.

Дієслова в неозначеній формі: *позаздрити, полегшити, захищатися, перчікувати*.

- Вправа 60.

Дієслова, які вказують на дії бобрів: *зводять, займаються, будують, зміцнюють, облаштовують, влаштовують, вистеляють, працюють, відпочивають, сплять, зберігають, виводять, стежать*.

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 61.

Робота в парах. Після виконання вправи перевіряють виконання.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 62 на с. 33-34. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 18. Змінювання дієслів теперішнього часу за особами й числами.

Мета. Актуалізувати знання учнів про змінювання дієслів за часами і числами. Ознайомити зі зміною дієслів за особами. Розвивати вміння комунікувати в парі, групі; усне і писемне мовлення, уяву. Виховувати любов до української мови.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- З ким порівнює бобрів автор вірша? Чому?
- Як ви доповнили речення?
- Виконайте завдання на вибір:
 - доберіть спільнокореневі слова до слова *бобер*;
 - складіть сенкан «Бобер».

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Яку частину мови ми вивчаємо? (*Дієслово.*)
- Які частини мови змінюються за числами і відмінками? (*Іменник, прикметник, займенник.*)
- Яка частина мови змінюється за родами? (*Прикметник.*)
- За чим змінюються дієслова? (*За числами, часами.*)
- Назвіть часи дієслів. (*Теперішній, минулий, майбутній.*)
- На уроці ми проведемо мовне дослідження, дізнаємося, за чим ще змінюються дієслова.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 34–35).

- Вправа 63.

— Як ви зрозуміли, що розповідь ведеться від першої особи? (*Оповідач повідомляє «я лечу, я ве-ду». Займенник «я» належить до першої особи.*)

- Вправа 64.

— На що ви звернули увагу, коли доповнили записи займенниками? (*У лівому стовпчику всі займенники в однині, у правому — у множині. Займенники розміщені в такій послідовності, як у таблиці «Особові займенники».*)

- Ознайомлення з правилом на с. 34.
- Вправа 65.
- Ознайомлення з правилом на с. 35.
- Вправа 66.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Словниковий диктант.

— Записуйте слова у стовпчик.

Садити, возити, будити, косити, ходити.

— У якій формі ці дієслова?

— Утворіть і запишіть через риску дієслова у формі першої особи однини. Підкресліть букви, якими позначені звуки, що чергуються.

- Робота зі скоромовкою (спроєктованою на екран).

Сидить сойка на сосні,
щось посапує у сні.

А на смéреку сова
колискову їй співа.

Леся Вознюк

Джерело: Еники, беники, їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Випишіть дієслова. Визначте особу та число.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 67 на с. 35. Інструктаж щодо виконання вправи.

Любити природу — цінувати життя

Урок 19. За Наталією Дев'ятко «Павук». Характеристика персонажа. Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Наталії Дев'ятко «Павук». Удосконалювати вміння ділити текст на логічно закінчені частини, добирати до них заголовки, складати характеристику головного персонажа, оцінювати його вчинки, переказувати зміст від імені персонажа. Розвивати увагу, пам'ять, діалогічне мовлення. Виховувати бажання боротися зі своїми страхами.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

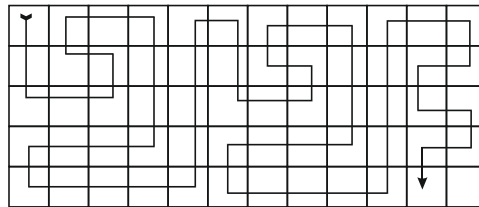
1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».

— Пройдіть лабіринт, прочитайте скоромовку Володимира Верховеня.

К	в	у	к	з	г	к	и	п	п	и	л
у	а	п	п	у	і	о	п	и	р	у	к
п	и	в	и	а	р	к	у	л	а	у	к
п	у	к	л	н	у	ш	у	к	м	а	р
о	к	л	а	в	к	а	в	,	к	о	в

Джерело: Еники, беники, їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

- Що вам відомо про павуків? А про комарів?
- Чи боїтеся ви павуків?
- Сьогодні ми ознайомимося з оповіданням Наталії Дев'ятко «Павук».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 35–37).

- Вправа 68.
- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа 69 (1).
Орієнтовний план.
 1. Подарунок на день народження.
 2. Несподіваний мешканець гаража.
 3. Розмова Петрика з мамою.
 4. Петрик вже не боїться павуків.

- Вправа 69 (2).

Робота в парах. Інсценізація діалогу мами й Петрика.

- Вправа 69 (3).

Переказ оповідання від імені одного з персонажів (мами або Петрика).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 70 на с. 37. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 20. Розвиток мовлення. Творчий переказ тексту за колективно складеним планом. За Миколою Вінграновським «Волохань».

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Миколи Вінграновського «Волохань». Вчити будувати творчий переказ тексту. Розвивати усне і писемне мовлення учнів, увагу, логічне й образне мислення. Збагачувати словниковий запас дітей. Виховувати любов до домашніх тварин, почуття відповідальності за них.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Вправа «Крісло автора».

Учні працюють у групах. Ознайомлюють одне одного зі складеними вдома есе, діляться цікавою інформацією про павуків.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Слухання вірша.

Біля хати песик Гав	Бо впаде — то буде штука:
жовтий місяць вартував.	з'їсть його зубата шука.
Пильнував усеньку нічку,	Пес не спить давненько вже,
аби той не впав у річку.	в небі місяць стереже.

Вадим Крищенко

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210614131806/http://kotygoroshko.com.ua/dir/7-1-0-208>

— Який у вас настрій після слухання вірша?

— Чому, на вашу думку, у песика була кличка Гав?

— Гав жив у господарів чи деінде?

— Чи доводилося вам бачити бездомних собак? Що ви відчуваєте, коли бачите таку тварину?

— На уроці ми ознайомимося з оповіданням Миколи Вінграновського «Волохань». А ще будемо вчитися творчо переказувати текст.

3. Робота над новим матеріалом (с. 38).

— Який переказ називаємо творчим? (Творчим називають такий переказ, у якому зміст тексту передають по-іншому: шляхом зміни особи, від якої ведеться розповідь, або потрібно дописати своє бачення розгортання подій, міркування про те, до чого може привести певний вчинок персонажа тексту).

- Вправа 71 (1).

Учні самостійно читають текст.

— Від якої особи ведеться розповідь? (Від першої.)

— Доведіть свою думку. (Оповідач був учасником подій, розповідаючи, він уживає займенники «ми», «у нас», «з нами».)

- Вправа 71 (2).

— Чи правильно вчинив батько, коли взяв собачку в човен?

— Як ви вчинили б на місці рибалок?

- Вправа 72.

Орієнтовний план оповідання.

Наш Рябло.

На риболовлі.

Рябло і Волохань подружилися.

- Вправа 73.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 74 на с. 38. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 21. Змінювання дієслів майбутнього часу за особами й числами.

Мета. Вчити учнів змінювати дієслова за особами й числами у майбутньому часі за зразком (таблицею), вживати ці дієслівні форми в реченнях і зв'язних висловлюваннях. Розвивати увагу, спостережливість, пам'ять, мовлення. Виховувати працелюбність.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора». Робота в групах. Учні висловлюють міркування стосовно кличок собак.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Тестове опитування.

1. На що вказують дієслова?

А) на назву предмета Б) на дію предмета В) на кількість предметів

2. Як називають початкову форму дієслова?

А) неозначена форма Б) назначена форма В) відзначена форма

3. За чим змінюються дієслова?

А) за відмінками Б) за часами В) за групами

4. Скільки є часів дієслова?

А) п'ять Б) чотири В) три

5. На які питання відповідають дієслова майбутнього часу?

А) що робити? що зробити Б) що робив? що зробив? В) що робитиме? що зробить?

- Розподільний диктант.

— Записати дієслова у три стовпчики за часами: минулий час, теперішній час, майбутній час.

*Знайду, граю, виконав, спостерігали, посіємо, мандруємо, побажають,
поцікавилася, готуєте.*

— Сьогодні ви дізнаєтеся, як змінюються дієслова майбутнього часу.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 39–40).

- Вправа 75.

— Випишіть з вірша дієслова. Визначте число та час.

— Доведіть, що всі дієслова в майбутньому часі.

- Вправа 76.
- Ознайомлення з правилом на с. 39.
- Вправа 77.
- Ознайомлення з правилом на с. 40.
- Вправа 78.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Самостійна робота.

Від поданих дієслів утворити дієслова майбутнього часу. Визначити число та особу.

Зразок: бігаєте — бігатимете, будете бігати (мн., 2-га особа).

плаває	фарбую	слухаєш
вибираєте	співають	змагаємося

- Творче списування.

Списати з екрана прислів'я, розкриваючи дужки. Визначити час, число, особу дієслів.

Ниточка (довести) до клубочка. Робота сама за себе (сказати).

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 79 на с. 40. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 22. Правопис особових закінчень дієслів у теперішньому і майбутньому часі (з використанням алгоритму й опорою на третю особу множини).

Мета. Розвивати вміння визначати особу дієслова. Вчити правильно писати особові закінчення дієслів у теперішньому та майбутньому часі. Розвивати мовлення. Збагачувати словниковий запас. Виховувати самостійність, культуру писемного мовлення.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні презентують складені вдома інструкції до настільних ігор.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Словниковий диктант.

Зимовий день, вечірня казка, медовий торт, сливове варення, смачні гречаники.

— Назвіть орфограми. (Слова з ненаголошеними [e], [u]; слова зі знаком м'якшення, слово з подвоєним м'яким приголосним звуком.)

— Отож, у словниковому диктанті найбільше слів з ненаголошеними голосними в коренях слів. Як ви перевіряли написання цих слів? (Добирали перевірні слова.)

- Проблемне завдання.

— Прочитайте на екрані прислів'я. Визначте, якою частиною мови є слова з пропущеними буквами.

Що вранці не зроб..ш, того ввечері не здоженеш. Посі..ш вітер — пожнеш бурю.

Не доженеш і конем, що запізн..ш одним днем. У ліс не пойд..ш, то й на печі змерзн..ш.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

— У якій частині слова пропущені букви? (У закінченні.)

— Чи чітко вимовляються голосні звуки в цих закінченнях? (Ні.)

— Чи можемо дібрати перевірні слова за відомим правилом, щоб не припуститися помилки в написанні закінчень дієслів? (Ні.)

— На уроці ми навчимося правильно писати дієслова з ненаголошеними закінченнями.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 41–42).

- Вправа 80.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 81 (1).

— Про який час дієслів йдеться у правилі? (Про теперішній час.)

— Запишіть дієслова *намалювати, розказати, повірити, похвалити* в 2-ій особі однини та множини. Дослідіть, чи можна скористатися схемою, щоб правильно написати ненаголошені голосні в закінченнях. Зробіть висновок. (Так, цю схему можна застосувати і для написання дієслів майбутнього часу.)

- Вправа 81 (2).
- Творче списування.

На екран спроектовано прислів'я. Учні списують їх, ставлячи дієслова в потрібній формі.

Хто (*шанувати*) свою матір, той не (*образити*) чужої.

(*Здобути*) освіту — (*побачити*) більше світу.

Одним пальцем голки не (*вдержати*).

Не (*побігати*) — не (*пообідати*).

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 82 на с. 42. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 23. Марія Солтис-Смирнова «Як ставок чистили». Порівняння творів, різних за жанрами, схожих за тематикою.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Марії Солтис-Смирнової «Як ставок чистили» та медіа статтею. Вчити порівнювати твори, різні за жанрами, схожі за тематикою. Розвивати увагу, пам'ять, критичне мислення, мовлення. Збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати екологічну культуру.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні в групах обмінюються думками щодо порад Петрикові.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Телефон».

— «Зателефонуйте» за вказаним номером, прочитайте вислів. (*За нас ніхто планету не врятує.*)

— Чи погоджуєтеся ви з цим висловом?

— Сьогодні ми ознайомимося з текстами, що допоможуть зрозуміти, як кожен із нас може докластися до такої важливої справи — порятунку планети.

	0 — За	
	1 — пла	5 — тус.
	2 — ту	6 — ніх
	3 — то	8 — нас
	4 — не	9 — вря

3. Робота над казкою Марії Солтис-Смирнової «Як ставок чистили».

- Вправа 83 (1).

Після слухання казки учитель / учителька зачитує твердження, учні сигналізують, чи відповідають вони змісту казки.

- Рак заплутався у пластиковому пакеті. (+)
- Карась потрапив у скляну банку. (–)
- Рак запропонував зібрати мешканців, щоб очистити ставок. (+)
- Раки дотягли сміття до смітцевої урни. (+)
- Річка стала чистою-чистою. (–)
- Усім приємно відпочивати там, де немає сміття. (+)

- Вправа 83 (2).

Учні визначають жанрові ознаки казки, висловлюються щодо вчинків Рака й Окуня.

— Яка головна думка казки? (*Риби й раки довели людям, що в чистих водоймах комфортно мешканцям, не варто їх засмічувати.*)

4. Робота над медіа статтею (с. 42–43).

- Вправа 84 (1).

Читання з позначками. Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять позначки:

- «v» — знайома інформація (я це вже знаю);
- «!» — нова для мене інформація;
- «?» — я думав / думала про це інакше;
- «+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 84 (2).

— Який заголовок ви можете дібрати до статті?

— Порівняйте казку Марії Солтис-Смирнової та медіа статтю. Що в них спільного?

- Вправа 84 (3).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 85 на с. 43. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 24. Василь Вітка «Галка». Визначення головної думки вірша. Змінювання дієслів минулого часу за числами і родами (в однині).

Мета. Ознайомити учнів з віршем Василя Вітки «Галка». Вчити визначати головну думку вірша. Ознайомити зі змінюванням дієслів минулого часу за числами і родами (в однині). Розвивати мовлення, збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати бережне ставлення до природи.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Учні працюють у групах. Презентують свої есе «Як я сортую сміття».

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа-гра «З'єдналочка».

— З'єднайте частини прислів'їв. (*Всяка пташка свої пісні має. Кожна птиця знайде свого Гриця.*

Маленька пташка, та гострий дзьобик. Нікому сама пташка в руки не вскочить.)

Всяка пташка	•	•	та гострий дзьобик.
Кожна птиця	•	•	свої пісні має.
Маленька пташка,	•	•	в руки не вскочить.
Нікому сама пташка	•	•	знайде свого Гриця.

Джерело: https://web.archive.org/web/20210615132149/http://kazkar.info/ua/prisl_v_za_pro_ptah_v/

— Що спільного у всіх прислів'ях?

— На уроці ми ознайомимося з віршем Василя Вітки «Галка». Цей твір допоможе нам дослідити особливості дієслів минулого часу.

3. Вивчення нового матеріалу(с. 43–45).

- Вправа 86 (1).

Городки — рухлива гра, у якій з п'яти циліндрів складають певні фігури (гармату, літак, стрілу тощо). Гравцям потрібно розрушити фігуру битою.

- Вправа 86 (2).

— Чи цікаві ігри затіяли діти?

— Чи варто було кликати пташку до гри?

— Що ви порадили б малюкам?

- Вправа 87.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 88.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Робота зі скоромовкою.

Учитель / учителька проєктує на екран скоромовку. Учні списують, ставлячи дієслова у форму минулого часу, визначають число і рід (в однині) дієслів.

(*Йти*) журавлик на лужок, (*Казати*) бджілка і жучок:
(*вбратися*) в жовтий козушок. — Дуже гарний козушок.

Леся Вознюк

Джерело: Еники, беники, їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

- Робота в групах. Виконання завдання на вибір.
 - Дібрати якнайбільше дієслів до слова *журавлик*.
 - Скласти два речення про птахів з дієсловами минулого часу.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 89 на с. 44-45. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 25. Вимова і написання дієслів на -ся (-сь).

Мета. Поглибити знання учнів про дієслова. Вчити правильно вимовляти і писати дієслова на -ся (-сь). Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати мовлення, вміння комунікувати в парі, групі. Виховувати бажання грамотно говорити та писати.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.****2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.**

- Вправа-гра «Ти — мені, я — тобі».

Учні працюють у парах. Ставлять одне одному запитання, які стосуються вивченого з теми «Дієслово».

- Словниковий диктант.

Збудуємо, приклеїш, порадите, бачимо, зав'яжеш.

— Поясніть написання закінчень дієслів.

— Виконайте завдання на вибір:

- утворіть за допомогою префіксів дієслова від слова *приклеїш*;
- складіть речення зі словом *збудуємо*.

— Сьогодні ми дізнаємося, як правильно вимовляти і писати дієслова на -ся (-сь).

3. Вивчення нового матеріалу (с. 45–47).

- Вправа 90 (1).

Записування речень у зошити: *Павлик катає сестричку на санчатах. Маринка катається на ковзанах. Ліза одягає ляльку. Юрко одягається на прогулянку.*

- Вправа 90 (2).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 91.
- Запис вірша під диктування.

Закони письма і вимови вивчай.

Написано *-ися*, а ти [с':а] вимовляй:

раненько прокида...ся,

зарядкою займа...ся,

водою облива...ся,

швиденько одяга...ся,

в дорозі не спиня...ся,

назад не озира...ся.

Так, друже мій, ніколи,

не спізн...ся до школи.

Дмитро Білоус

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210615140037/https://smekni.com/a/177073-9/metodika-vivchennya-dslova-v-pochatkovikh-klasakh-9/>

- Вправа 92.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа «Конструктор».

— Утворіть від поданих дієслів нові за допомогою *-и*, *-ися*, *-ть*, *-ться*.

Зразок: крутити — крутиш, крутишся, крутить, крутиться.

мити

гріти

дивувати

ховати

повертати

вчити

- Робота з прислів'ями.

— Запишіть прислів'я, розкриваючи дужки.

Усе добре, що добре (*закінчуватися*). Лякана ворона і куша (*боятися*).

Від правди не (*сховатися*). Хто за все (*братися*), тому нічого не (*вдаватися*).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 93 на с. 47. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 26. Микола Яненко «Спасибі вам, дельфіни!». Складання плану тексту. Складання «хмари слів» на морську тематику за змістом тексту.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Миколи Яненка «Спасибі вам, дельфіни!». Закріплювати вміння складати запитання за змістом прочитаного, план тексту, переказувати за планом. Розвивати уяву, пам'ять, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Білі вівці з гребінцями	Поле синє й незоре,
бігли полем табунцями.	називають його ... (<i>море</i>).

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чи доводилося вам бувати на морі? Розкажіть про свої враження.

- Виконання завдання на вибір.
 - Скласти сенкан «Море».
 - Скласти асоціативну павутинку «Море».

— Миколу Яненка називають вічним романтиком і мандрівником. Не одне покоління дітей виросло на його книгах про морські та океанські походи. Письменник працював на риболовецьких траулерах у морях Північного Льодовитого та Тихого океанів. Враження про пережите, побачене стали основою книг «Розповіді про море», «Розповіді про Північ», «Хай буде шторм». На уроці ми ознайомимося з оповіданням «Спасибі вам, дельфіни».

3. Робота над оповіданням Миколи Яненка «Спасибі вам, дельфіни!» (с. 47–48).

- Вправа 94 (1).
- Вправа «Магічний кубик».

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа 94 (2).
- Вправа 94 (3).
 Орієнтовний план оповідання.
 1. Рибалки очікують дельфінів.
 2. Тварини ведуть судно через Сангарську протоку.
 3. Небезпечний шлях залишився позаду.
- Переказ оповідання.

— Уявіть, що ви перебуваєте на траулері. Розкажіть, як дельфіни допомогли провести судно через небезпечну Сангарську протоку.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 95 на с. 48. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 27. Вживання у власному мовленні дієслів у правильних граматичних формах. Написання слова *дисципліна*.

Мета. Поглиблювати знання учнів про дієслово. Закріплювати вміння вживати у власному мовленні дієслова у правильних граматичних формах. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати увагу, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в групах. Презентація «хмар слів» на морську тематику.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Повторення вивченого про частини мови.

На екран спроектовані слова:

подорож, подорожувати, подорожній, десять, він, мандрівка, ми, лісові,
п'ятдесят, розташувалися, їх, багато, друзі, подолали,

— Об'єднайте слова в групи «Частини мови». Скільки груп утворили? (*П'ять: іменники, прикметники, займенники, числівники, дієслова.*)

- Вправа «Сторітелінг».

— Складіть мініісторію, використавши якнайбільше слів з попереднього завдання.

3. Робота з підручником (с. 49).

- Вправа 96 (1, 2).

— Яка головна думка тексту? (*Водойма — це природний акваріум.*)

- Вправа 96 (3).

— Поясніть орфограми.

— Виконайте завдання на вибір:

- утворіть форму 2-ї особи однини теперішнього часу від дієслів *казати, говорити*;
- утворіть форму 2-ї особи множини теперішнього часу від дієслів *сіяти, просити*.

- Вправа 96 (4).

- Вправа 97.

- Словникова робота.

Дисципліна — 1) обов'язкове для всіх членів певного колективу дотримання встановленого порядку; 2) окрема галузь наукового знання.

— Доберіть синоніми до слова *дисципліна*. (*Витримка, витриманість, спокій, стійкість, рівноваженість, самовладання.*)

— Складіть сенкан «Дисципліна».

Орієнтовний сенкан.

Дисципліна.

Сувора, зразкова.

Установлюють, дотримуються, порушують.

Дисципліна допомагає виховати характер.

Порядок.

- Робота в групах.

— Прочитайте на екрані групи слів. Спишіть спочатку групу, у якій у всіх особових закінченнях треба писати букви *е, є*, а потім — групу, у якій треба писати букви *и, ї*.

Ставити, клеїти, летіти.

Мріяти, приходити, дарувати.

Допомагати, пливти, горіти.

Радіти, одягати, читати.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 98 на с. 49. Інструктаж щодо виконання вправи.

**Урок 28. За Наталією Гуркіною «Метелики». Визначення реального та казкового в тексті.
Складання іншої кінцівки твору.**

Мета. Ознайомити учнів із твором Наталії Гуркіної «Метелики». Удосконалити вміння визначати в тексті реальне й казкове, головну думку. Розвивати навички виразного читання, творчу уяву, мовлення. Виховувати бажання бути сильним.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Презентація складених удома есе «Для чого треба бути дисциплінованим?».

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Телефон».

— «Зателефонуйте» за вказаним номером, прочитайте вислів. (*Метелик — це літаюча квітка.*)

— Чи погоджуєтеся ви з цим висловом?

— Сьогодні ми ознайомимося з твором Наталії Гуркіної «Метелики».

	0 — Ме	
	1 — та	6 — кві
	2 — лик —	7 — тка.
	3 — юча	8 — це
092841367	4 — лі	9 — те

3. Робота над твором Наталії Гуркіної «Метелики» (с. 49–51).

- Вправа 99 (1).

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

- Вправа 99 (2).
- Вправа-гра «Так чи ні».
- Природа обдарувала метеликів дивовижними кольорами. (+)
- Через відчинене вікно заповзли дві гусениці. (–)
- Підліток щосили махнув у повітрі рушничком. (+)
- Один з метеликів лежав нерухомо. (+)
- Впертюх наполягав, що обов'язково треба летіти. (+)
- Друзі потрапили на балкон. (–)
- Місячне сяйво розбудило комах. (+)
- Воля до життя допомогла метеликам врятуватися. (+)
- Вправа 100 (1).

Робота в парах. Читання розмови метеликів за особами.

— Чи з однаковою інтонацією читатимете слова метеликів? (*Ні. Один метелик зовсім немічний, тому його репліки потрібно читати стисло, ледве вимовляючи слова. Інший впертюх, його репліки треба читати в наказовому тоні.*)

- Вправа 100 (2).

Робота в групах. Кожна група обирає завдання, після виконання презентує роботу.

Орієнтовний план.

1. Наша барвиста планета.
2. Світло лампи приваблює метеликів.
3. Хлопчик проганяє комах.
4. Підтримка друга.
5. Попереду — нові пригоди.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 101 на с. 52. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 29. Не з дієсловами. Узагальнення вивченого про дієслово.

Мета. Повторити й узагальнити знання учнів про граматичні ознаки дієслова. Пригадати правило написання *не* з дієсловами. Збагачувати словниковий запас. Розвивати усне мовлення, спостережливість, вміння аналізувати, порівнювати. Виховувати бажання милуватися природою.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Презентація власних висловлювань за змістом твору Наталії Гуркіної «Метелики».

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми повторимо та узагальнимо вивчене про дієслово.

3. Повторення та узагальнення вивченого матеріалу.

- Вправа 102.

Учні визначають, що прочитали науково-популярний текст, добирають до нього заголовок.

— Поясніть орфограми.

- Вправа 103 (1).
- Повторення правила про написання *не* з дієсловами.
- Вправа 103 (2).
- Вправа 104.

4. Практичні вправи на повторення вивченого про дієслово.

- Добір дієслів-антонімів.

— Прочитайте на екрані слова. Які емоції вони у вас викликають?

сваритися	ворогувати	загубити
плākати	захворіти	лінуватися
ненавидіти	програвати	голодувати

— Що треба зробити з дієсловами, щоб ваші негативні емоції стали позитивними? (*Замінити їх дієсловами-антонімами.*)

Учні записують антоніми: *миритися, сміятися, любити, дружити, вилікуватися, перемагати, знайти, працювати, їсти.*

— Утворіть від записаних дієслів форму 2-ї особи множини теперішнього часу.

- Робота в групах.

— Перебудувати речення, змінюючи час дієслів так, щоб показати прихід весни.

Радісно засвітить весняне сонечко. По дорогах потечуть веселі струмки.

На річці посиніє лід. На деревах набубнявіють бруньки. Школярі порозвіщують шпаківні. Повернуться з вирію птахи.

— Визначити число і рід (в однині) дієслів минулого часу.

- Вправа-гра «Одне слово».

Учитель / учителька називає фразеологізми, учні записують дієслова, якими можна їх замінити.

Накивати п'ятами (<i>втєкти</i>).	Набрати води в рот (<i>мовчати</i>).
Водити за носа (<i>обманювати</i>).	Пасти очима (<i>стежити</i>).
Пасти задніх (<i>відставати</i>).	Пекти раків (<i>червоніти</i>).
У печінках сидіти (<i>набридати</i>).	Закарбувати в пам'яті (<i>запам'ятати</i>).

Джерело: Фразеологічний словник / Уклад.: Т. В. Зеркальна. — Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2008. — 320 с.

— Складіть і запишіть два речення з фразеологізмами (на вибір).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 105 на с. 53. Інструктаж щодо виконання вправи.

Світ дитинства у прозі та поезії

Урок 31. Розвиток мовлення. Обґрунтування вибору заголовка тексту. Анатолій Григорука «Куди вітрець, туди й розумець».

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Анатолія Григорука «Куди вітрець, туди й розумець». Вчити учнів формувати власну думку, пояснювати свій вибір. Розвивати вміння визначати тему і головну думку тексту, добирати до нього заголовки, усне мовлення, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «З'єдналочка».

— З'єднайте частини прислів'їв. (*Куди вітер дме, туди й гілля хилиться. Одним вухом почує — другим випустить. Хто стане вівцею, того вовк з'їсть. Похвалити не вмію, а посварити не смію.*)

Куди вітер дме,	•	•	того вовк з'їсть.
Одним вухом почує —	•	•	другим випустить.
Хто стане вівцею,	•	•	а посварити не смію.
Похвалити не вмію,	•	•	туди й гілля хилиться.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

— Яка тема об'єднує всі прислів'я? (*Про легковірних, байдужих людей.*)

— Випишіть дієслова, визначте час, число, особу.

- Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми працюватимемо над оповіданням Анатолія Григорука «Куди вітрець, туди й розумець». Вчитимемося добирати інші заголовки до тексту, обґрунтовувати свою думку.

3. Робота над оповіданням Анатолія Григорука «Куди вітрець, туди й розумець» (с. 53–54).

- Вправа 106.

— Чи зацікавило вас оповідання?

— Які прикмети назвала Гафійка? (*Як розсиплеш сіль, то з ким-небудь посваришся. Як засвербить ліве око — будеш плакати. Чорна кішка перетне дорогу — не буде удачі.*)

— Які приказки ви почули в тексті? (*А щоб ти скис. Пустопорожня твоя голова.*)

- Вправа 107 (1).

Робота в групах.

Учні висловлюються за зразком.

Я вірю / не вірю в прикмети. Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

- Вправа 107 (2).

Колективно визначають, що в оповіданні висвітлено тему віри у прикмети.

- Вправа 107 (3).

- Вправа 108.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 109 на с. 54. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 31. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 32. Резервний урок.

Прислівник

Урок 33. Іван Андрусяк «Добре знати іноземні мови». Прислівник як частина мови. Написання слів *вперед, попереду*.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Івана Андрусяка «Добре знати іноземні мови». Вчити висловлюватися за змістом прочитаного. Дати поняття про прислівник як незмінну частину мови. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати діалогічне мовлення, спостережливість. Виховувати бажання бути грамотною людиною.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код 1. 2б, 3б, 3г, 2в, 1г, 2а. Код 2. 1в, 1б, 3в, 1а, 3а, 1а, 2г, 2а, 1а.
1	а	у	ч	т	
2	р	м	с	б	
3	к	о	п	н	

Учні розшифровують слова *монстр, чукабра*.

— Доберіть синоніми до слова *монстр*. (*Страховисько, потвора, страхіття...*)

— Прочитайте тлумачення слова *чукабра* в підручнику на с. 55.

— На уроці ми ознайомимося з новою частиною мови. А допоможе нам у цьому вірш Івана Андрусяка «Добре знати іноземні мови».

3. Робота над вивченням нового матеріалу (с. 54–56).

- Вправа 110 (1).

Учні читають вірш, визначають, що він жартівливий.

- Вправа 110 (2).

Синоніми до слів: *причвалав* — *прийшов*, *принипав* — *прийшов*, *знямати* — *з'їсти*.

- Вправа 110 (3).
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 111 (1).
- Словникова робота.

Вперед — у напрямку наступального руху, подальшого розвитку чого-небудь.

Попереду — 1) перед ким-, чим-небудь, на чолі когось, чогось, спереду; 2) раніше від кого-, чого-небудь; 3) на деякій відстані перед ким-, чим-небудь.

— Виконайте завдання на вибір:

- доберіть антоніми до прислівників *вперед, попереду*;
- «зашифруйте» слова *вперед, попереду*.
- Вправа 111 (2).

— Складіть речення зі словами одного зі стовпчиків (на вибір).

- Вправа 112.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

— Прочитайте на екрані речення. Запишіть ті, у яких є прислівники.

Ласкаво пригріває весняне сонечко. Ласкавий вітер колише віття беріз.

У гаю чути голосне пташине щебетання. Птахи голосно щебечуть у гаю.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 113 на с. 56. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 34. Тетяна Винник «Буває». Добір інших заголовків до твору. Обґрунтування своєї думки. Прислівники-синоніми та прислівники-антоніми. Написання слів *назад, ззаду*.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Тетяни Винник «Буває». Вчити добирати свої заголовки до вірша, обґрунтовувати свою думку. Поглибити знання про прислівники-синоніми та прислівники-антоніми. Розвивати мовлення, творчі здібності, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які питання ви ставили до прислівників? (*Звідки? коли? куди?*)
- Доберіть по два прислівники, які відповідають на такі ж питання.
- Утворіть спільнокореневі прислівники від слів *ніч, вечірній*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Вибірковий диктант.

- Послухайте загадку. Запишіть прислівники.

Навесні — квітує,	восени — жовтіє,
улітку — годує,	ну а взимку — гріє. (<i>Дерево</i>)

Ганна Чубач

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Доведіть, що записані слова — прислівники.

— Чи можна утворити певні пари із записаних прислівників? (*Так, можна утворити пари антонімів: навесні — восени, улітку — взимку.*)

— На уроці ми проведемо мовне дослідження. Дізнаємося, як у поетичних творах, у творах усної народної творчості використовують прислівники-синоніми та прислівники-антоніми.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 56–57).

- Вправа 114.

Після читання вірша учні добирають інші заголовки, обґрунтовують свою думку.

- Вправа 115 (1).

Визначають, що серед виписаних пар антонімів є іменники (*ранок — вечір, світання — смеркання, ніч — день, Схід — Захід, Північ — Південь*), прикметники (*гірке — солоденьке*), дієслова (*заходить — зійти*), прислівники (*темно — видно, рано — пізенько*).

- Які синоніми використала авторка у вірші? (*Світанок, поранок, спозарання.*)

- Вправа 115 (2).

Учні виписують перше, третє, п'яте та шосте прислів'я. Доводять, що в них є пари прислівників-антонімів.

- Словникова робота.

Складання речень зі словами *назад, позаду*.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Установіть відповідність між фразеологізмами та прислівниками-синонімами.

Працює як сонна муха	●		●	ніколи
Знає як своїх п'ять пальців	●		●	повільно
Зробить, як рак свисне	●		●	недбало
Як курка лапою	●		●	досконало

- Доберіть синоніми до прислівників.

чудово

радісно

швидко

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 116 на с. 57. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 35. За Всеволодом Нестайком «Незнайомець» (уривок з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків»).

Мета. Ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Всеволода Нестайка, уривком «Незнайомець» з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків». Розвивати мовлення, спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати. Виховувати бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в групах.

Учні обговорюють, які прислівники дібрали до поданих дієслів.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Зберіть однакові фігури. Складіть назви книг. («Одиниця з обманом», «Чарівні окуляри», «Кузя, Зюзя і компанія», «Неймовірні детективи», «Пригоди журавлика».)

— Чи доводилося вам читати книги з цього переліку?

— Чи відоме вам ім'я та прізвище автора?

— Ці книги написав Всеволод Нестайко. Сьогодні ми ознайомимося з життєвим та творчим шляхом письменника, прочитаємо уривок «Незнайомець» з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 57–59).

- Ознайомлення з біографією письменника (с. 57).

— Скільки разів видавали твори Всеволода Нестайка?

— Яка книгу внесено до «Особливого почесного списку Ганса Крістіана Андерсена»?

- Вправа 117 (1).

Робота в групах.

Почергове читання уривка по одному абзацу.

- Вправа 117 (2).
- Вправа «Слідопит».

— Скільки разів ужито слово *Веснянка*? (*Десять*.)

— Скільки питальних речень? (*Три*.)

— Скільки абзаців складаються з одного речення? (*П'ять: другий, п'ятий, шостий, дев'ятий, дванадцятий*.)

— Які прислівники є в уривку? (*Надвечір, низько, люб'язно, чемно, загадково, раптом, потім, глибоко, неприродно, густо, навпаки, здалеку, здивовано, згодом, раніше, нічого*.)

- Вправа 117 (3).

Робота в групах.

Учні висловлюються за зразком.

Я вважаю, що ..., тому що Наприклад, Отже,

- Вправа 118 (1).

— Складіть свої речення з виписаними прислівниками.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 118 (2) на с. 59. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 36. За Всеволодом Нестайком «Незнайомець» (уривок з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків»). Визначення емоційного стану головного персонажа.

Мета. Продовжити роботу над уривком «Незнайомець» з повісті-казки Всеволода Нестайка «В Країні Сонячних Зайчиків». Вчити визначати емоційний стан головного персонажа, доводити свої думки рядками тексту. Розвивати мовлення школярів, пізнавальну самостійність. Виховувати бажання творити добро.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Пригадайте, який твір ми читали на попередньому уроці.
- Хто автор твору?
- Хто персонажі твору?
- Складіть і запишіть речення про Веснянку, уживаючи прислівники.

2. Повідомлення теми уроку.

- Сьогодні ми продовжимо роботу над уривком «Незнайомець».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 119 (1).

Робота в групах.

Почергове читання тексту по одному абзацу.

— Чи з'явилися нові персонажі?

- Вправа «Магічний кубик».

Робота в групах. Кожна група має гральний кубик і картку із завданнями. По черзі кидають кубик. Скільки крапок випаде на верхній грані, таке запитання чи завдання треба виконати.

•	Яка частина твору тобі сподобалася найбільше?
••	Про що цей твір?
•••	Що нового ти дізнався / дізналася з твору?
••••	Які вчинки, слова персонажів тобі запам'яталися?
•••••	Які запитання ти хочеш поставити персонажам?
••••••	Над чим варто задуматися після читання твору?

- Вправа 119 (2).

— Зобразить смайликами емоції Веснянки в різних частинах твору. Прокоментуйте свої зображення, підтверджуючи реченнями з тексту.

- Вибіркове читання.

Робота в групах. Один з учнів читає початок речення, інші знаходять його, дочитують до кінця. Наступне речення починає читати інший учень.

- Вправа «Ти — мені, я — тобі».

Робота в парах. Учні ставлять одне одному запитання за змістом твору.

- Складання висловлювання.

— Складіть кілька порад для Веснянки та «відправте» йому sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Ровесники	Веснянка	sms	Порада

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 119 (3) на с. 61. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 37. Доречне вживання прислівників. Написання слів *щодня, щотижня, щогодини*.

Мета. Розширити знання учнів про прислівники. Вчити правильно писати найуживаніші прислівники, доречно вживати їх у власному мовленні. Розвивати увагу, спостережливість, пам'ять. Збагачувати словниковий запас. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні ознайомлюють одне одного зі списком книг Всеволода Нестайка, висловлюються, яку з них хотіли б прочитати.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа 120 (1).

Учні відгадують загадки (*шапка, каштан, ремез*), називають слова, які допомогли їх відгадати.

- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	
<i>1</i>	о	н	т	<i>Код 1.</i> 2а, 1а, 2б, 1б, 3б.
<i>2</i>	щ	д	ж	<i>Код 2.</i> 2а, 1а, 1в, 3а, 2в, 1б, 3б.
<i>3</i>	и	я	г	<i>Код 3.</i> 2а, 1а, 3в, 1а, 2б, 3а, 1б, 3а.

Учні розшифровують слова *щодня, щотижня, щогодини*.

— До якої частини мови належать розшифровані слова? Доведіть, що це прислівники.

— На уроці ми вчитимемося доречно уживати прислівники.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 61–62).

- Вправа 120 (2).

Прислівники із загадок: *взимку, влітку, затишно, навесні, надійно, тепло*.

- Глумачний диктант.

— Я читатиму тлумачення слова, а ви записуйте потрібний прислівник.

- Кожної години. (*Щогодини*.)
- У вечірній час. (*Увечері*.)
- У зимову пору. (*Узимку*.)
- У напрямку наступального руху. (*Вперед*.)
- У добу, що передує сьогоднішньому дню. (*Вчора*.)
- З лівого боку. (*Ліворуч*.)

— Поставте запитання до записаних прислівників.

— Складіть і запишіть речення з двома прислівниками (на вибір).

- Вправа 121 (1).

Робота в парах.

Перед записом речень визначають, що доречно вжити прислівники *голосисто, непомітно, яскраво, величаво, рясно*.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 121 (2).

Робота в групах.

Учні можуть використати прислівники *ясно, високо, швидко, радісно, близько, дружно, цікаво, тепло, сонячно* тощо.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 122 на с. 62. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 38. Марина Павленко «Найда» (уривок із книжки «Миколчині історії»). Переказування твору від імені персонажа.

Мета. Ознайомити учнів з творчістю Марини Павленко, уривком «Найда» з книжки «Миколчині історії». Вчити визначати у творі головну думку, переказувати від імені персонажа Розвивати творчу уяву, спостережливість, мовлення. Виховувати бажання читати, почуття відданості, дружби, відповідальності.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в групах

Учні зачитують виписані речення, доводять, що в них є прислівники.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

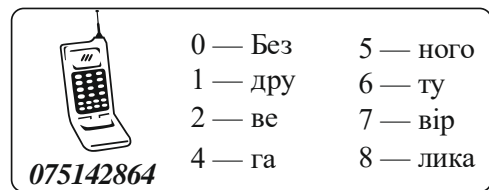
- Вправа «Телефон».

Робота в парах. Учні складають прислів'я *Без вірного друга велика туга*.

— Кого можна вважати вірним другом?

— Чи є у вас вірні друзі?

— Сучасна дитяча письменниця Марина Павленко теж переймається проблемами дружби. На уроці ми ознайомимося з уривком «Найда» із книжки Марини Павленко «Миколчині історії».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 62–65).

- Ознайомлення з відомостями про письменницю.

Самостійне читання статті на с. 62.

— Що спонукало майбутню письменницю до творчості?

— Чи зацікавили вас назви книг Марини Павленко?

— Яку з них ви хотіли б прочитати?

- Вправа 123 (1).

Робота в групах. Почергове читання тесту по одному абзацу.

— На що ви звернули увагу під час читання? (*У тексті слова «Школа», «Халабуда», «Вулиця» та інші написано з великої літери.*)

- Вправа 123 (2).

— Чому Миколка дав псові таку кличку?

— Виберіть слова, які можна використати для характеристики Миколки.

щирий	сміливий	кмітливий
мудрий	впевнений	байдужий
хитрий	лінивий	допитливий

— Яка головна думка оповідання? (*Вірність, відданість — найважливіше у дружбі.*)

- Вправа 124 (1).

Учні висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що Найда — вірний друг Миколки.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

Вправа 124 (2).

— Уявіть себе одним із персонажів оповідання. Розкажіть про пригоду від імені персонажа.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 125 на с. 65. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 39. Дослідження будови прислівників.

Мета. Розширити знання учнів про прислівник як незмінну частину мови. Дослідити будову прислівників. Розвивати творчу уяву. Виховувати спостережливість, чуття мови, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

Робота в групах.

— Прочитайте подані слова. До якої частини мови вони належать? (*Це прислівники.*)

— Упишіть у кросворд антоніми до поданих слів.

Прочитайте слово у виділеному стовпчику.

Учні вписують слова *пізно, криво, тихо, весело, легко, влітку, повільно, вниз, чисто, низько*. У виділеному стовпчику читають слово *прислівник*.

— Пригадайте, що вам відомо про прислівники. Поставте одне одному запитання про прислівники.

— Сьогодні ми проведемо мовне дослідження, щоб з'ясувати будову прислівників.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 65–66).

- Вправа 126 (1).

— Доберіть синоніми до слова *кепсько*. (*Погано, неважно, жахливо.*)

- Вправа 126 (2). Мовне дослідження.

Випишують прислівники *вдень, вночі, кепсько*.

- Ознайомлення з правилом на с. 66.
- Вправа 127.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Тестове опитування.

1. Незмінна частина мови, що характеризує ознаку дії або пояснює, де, коли відбувається дія — це:

- А) займенник Б) прислівник В) прикметник

2. Прислівники відповідають на питання:

- А) де? коли? як? Б) хто? що? В) який? яка? яке? які?

3. У реченні прислівники зв'язані з:

- А) іменниками Б) числівниками В) дієсловами

- Попереджувальний диктант.

Щодень дужче пригріває сонце. Довкола наче в казці. Праворуч зеленіють лани пшениці.

Ліворуч парує розорана земля. Здалеку чути гуркотіння. То трактори працюють.

Навесні в полях багато роботи.

— Підкресліть прислівники.

— Розберіть за будовою слова *здалеку, навесні*.

— Доберіть спільнокореневі слова — різні частини мови до слова *працюють*.

- Творче списування.

Учитель / учителька проєктує на екран текст. Учнім треба поширити речення прислівниками.

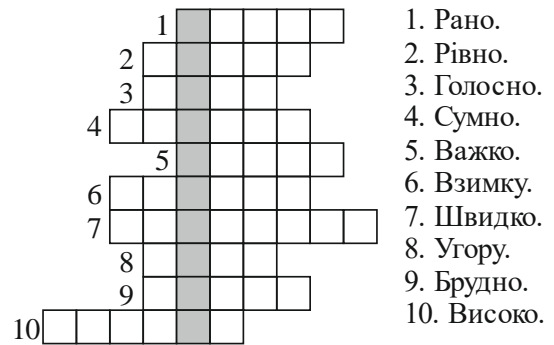
Прийшла весна. На небі світить сонечко. Повіває вітерець.

Травичкою вкрилася земля. Співають пташки.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 128 на с. 66. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 40. Розвиток мовлення. За Василем Сухомлинським «Що посієш, те й пожнеш». Складання плану оповідання. Власна оцінка вчинків персонажа прочитаного тексту.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Василя Сухомлинського «Що посієш, те й пожнеш». Вчити ділити текст на логічно закінчені частини, складати план, висловлювати власну оцінку вчинків персонажів. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати відповідальність за свої вчинки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Складання прислів'їв за кольоровими підказками.

Як	працює,	ніколи	плода.
Без	дбаєш,	тому і	не пропаде.
Добра	труда	так і	щастить.
Хто добре	праця	нема	маєш.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

— Чим схожі прислів'я? (*Вони на одну тем: про працю, старанність.*)

— Попрацюйте в парах. Поясніть одне одному зміст прислів'їв.

— На уроці ми працюватимемо над оповіданням «Що посієш, те й пожнеш». Чи є заголовок тексту прислів'ям?

— Чи можна його помістити у тому ж розділі збірки прислів'їв, що й попередні?

3. Вивчення нового матеріалу (с. 66–67).

- Вправа 129 (2).

Самостійне читання оповідання.

— Автор був учасником події чи спостерігав за ними?

— Хтось просив хлопчика доглядати за птахами чи це було його бажання?

— Чи відповідально поставився хлопчик до обов'язку доглядати за голубами?

- Вправа 129 (2).
- Вправа 130 (1).

Орієнтовний план.

1. Несподівані пернаті гості.
2. Забудькуватість господаря.
3. Голуби переселилися до сусідів.
4. Посіяв байдужість — пожав зневагу.

- Вправа 130 (2).

Робота в групах.

Порадившись, учні визначають, що вчинок хлопчика заслуговує осуду. Адже він сам вирішив доглядати за парою голубів, та часто забував це робити.

- Вправа 131.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 132 на с. 67. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 41. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 42. Резервний урок.

Стань успішним!

Урок 43. Ліна Костенко «Бузиновий цар». Словесне малювання.

Мета. Ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Ліни Костенко, її віршем «Бузиновий цар». Вчити виразно читати поетичні твори, визначати головну думку твору. Розвивати уяву, увагу, пам'ять, мислення. Виховувати пізнавальні інтереси, бажання читати.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Які прислівники ви виписали? (*Тихо, знову, потім, якимось, повільно, уранці, боляче, щодня.*)

— До яких прислівників можна дібрати антоніми? (*Тихо — голосно, повільно — швидко, потім — зараз, тепер, уранці — увечері.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Телефон».

Учні складають вислів «Наполегливість — запорука успіху», пояснюють його.

— Сьогодні ми починаємо читати твори розділу «Стань успішним!». Що ви очікуєте від роботи над творами розділу?

— Вам вже відомі деякі твори Ліни Костенко. На уроці ми ознайомимося з біографією української поетеси, попрацюємо над віршем «Бузиновий цар».

0 — Напо	5 — ху
1 — ка	6 — вість —
2 — за	8 — ус
3 — пі	9 — легли
4 — пору	

096241835

3. Вивчення нового матеріалу (с. 68–69).

- Вправа 133.

Самостійне читання біографічних відомостей.

— Де і коли народилася Ліна Костенко?

— Як називалася перша збірка віршів поетеси?

— Які рядки статті свідчать про популярність поетеси у світі.

- Вправа 134 (1).

Учні слухають вірш, визначають, що він про природу.

— Де ви «побували», слухаючи вірш? (*У садочку-зеленочку.*)

— Що вам відомо про бузину? (*Кущ, цвіте білими китицями, які потім стають чорними ягодами.*)

- Вправа 134 (2).

- Вправа «З'єдналочка».

— Установіть відповідність між словами та їх тлумаченнями.

Грізні	•	скульптурні, нечесані, довгі.
Косми	•	ті, яких дуже бояться.
Серпанки	•	легкі прозорі тканини.
Пелехаті	•	волосся, коси.

- Тестове опитування.

1. Хто ходить у віночку по садочку?

А) цар

Б) вишня

В) баба

2. Скільки у царя царівен?

А) три

Б) дві

В) одна

3. Що тчуть павуки?

А) килимки і доріжки

Б) серветки і рушники

В) серпанки і шовки

- Вправа 134 (3, 4).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 135 на с. 69. Інструктаж щодо виконання вправи.

Речення

Урок 44. Бруно Ферреро «Дуб і Троянда». Визначення головної думки твору. Види речень за метою висловлювання та інтонацією.

Мета. Ознайомити учнів з притчею Бруно Ферреро «Дуб і Троянда». Вчити визначати головну думку твору. Повторити відомості про речення, види речень за метою висловлювання та інтонацією. Розвивати увагу, пам'ять, мислення. Виховувати естетичні смаки, почуття справедливості.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Ми — декламатори».

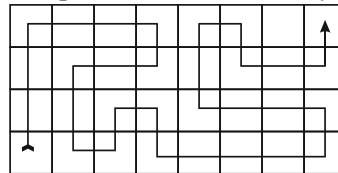
Робота в групах. Учні декламують поезію Ліни Костенко для дітей.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».

Учні складають вислів Пауло Коельйо «Самі собою мрії дійсністю не стануть».

і	с	о	б	т	а		ь.
м	м	ю	о	с	н	у	т
а	р	д	і	е	н	ю	т
с	і	ї	й	с	н	і	с

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210513101001/https://sites.google.com/site/weareallgoingtodie33/aforizmi-pro-mriie>

— Чи погоджуєтеся ви з думкою бразильського письменника Пауло Коельйо?

— Сьогодні ми ознайомимося з притчею католицького письменника Бруно Ферреро «Дуб і Троянда». А ще повторимо відомості про речення.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 69–71).

- Вправа 136 (1).

Учні самостійно читають притчу, визначають свій настрій після читання.

- Вправа 136 (2).

— Чому Дуб кепкував з Троянди?

— У яких словах висловлено головну думку притчі?

4. Повторення відомостей про речення.

- Вправа 137.

Робота в групах. Повторення відомостей про речення за схемою, поданою в підручнику.

- Вправа-гра «Доповни речення».
 - Речення виражає закінчену ... (думку).
 - Перше слово в реченні пишуть з ... (великої букви).
 - Слова в реченні пишуть ... (окремо).
 - Слова в реченні зв'язані... (між собою).
 - У кінці речення ставлять ... (крапку, знак оклику, знак питання).
- Робота з прислів'ями.

Учитель / учителька читає прислів'я. Учні записують тільки ті, які є спонукальними реченнями.

Вченому світ, а невченому тьма. Людей питай, а свій розум май. Гарно того вчити, хто хоче все знати. Не кажи гоп, поки не перескочиш. За одного вченого дають десять невчених. Вік живи — вік учись. Навчай інших — і сам навчишся.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже : Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки / Упорядник Н. С. Шумада. — Київ, Веселка, 1985 рік.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 138 на с. 70-71. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 45. Головні та другорядні члени речення. Граматична основа речення. Підмет і присудок як головні члени речення.

Мета. Закріплювати знання учнів про підмет і присудок як граматичну основу речення. Удосконалювати вміння визначати головні та другорядні члени речення. Розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву. Виховувати бажання бути успішними.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа-гра «П'яте зайве».

Учитель / учителька проєктує на екран групи слів, учні визначають «зайве» слово, записують його.

Навесні, влітку, щотижня, восени, взимку.

Ранок, вранці, ранковий, увечері, зранку.

Окличне, речення, спонукальне, питальне, неокличне.

— Поясніть, якою частиною мови є кожне «зайве» слово.

— Складіть і запишіть речення з одним із «зайвих» слів.

— Сьогодні ми продовжимо роботу над темою «Речення». Пригадаємо, що становить граматичну основу речення.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 71–72).

- Вправа 140.

Учні добирають заголовок до тексту. Записують кілька порад для Петрика.

— Визначте, якими за метою висловлювання та інтонацією є записані речення.

- Вправа 141 (1).

- Ознайомлення з правилом.

— Що таке граматична основа речення?

— На що вказує підмет? На які питання він відповідає?

— Що виражає присудок? На які питання він відповідає?

— Якими можуть бути другорядні члени речення?

— На які питання вони відповідають?

- Вправа 141 (2).

— Якою частиною мови є підмети?

— Якою частиною мови є присудки?

- Вправа 142 (3).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа «Редактор».

— Прочитайте на екрані речення. Запишіть речення, замінивши невдало вжиті слова синонімами.

Підкресліть граматичну основу.

До школи прийшли школярі. Нероба нічого не робить. Ледар завжди ледарює.

Вибірковий диктант.

— Записуйте тільки граматичну основу кожного речення.

Летів білий метелик над річкою. А хтось кинув у воду червону квітку. Пливе квітка.

Побачив метелик червону квітку. Квітка пливе. І метелик пливе. Летіла над водою ластівка. Доторкнулась пташка крилом до води. Загойдався метелик. Весело комашка річкою пливе (За Василем Сухомлинським).

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210117063016/http://skarbnu4ka.com/metelyk-i-kvitka/>

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 142 на с. 72. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 46. Зв'язок слів у реченні.

Мета. Удосконалити вміння визначати граматичну основу речення, встановлювати зв'язки між членами речення за допомогою питань, виділяти словосполучення. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву, діалогічне мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси, естетичні смаки.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Презентація есе, написаних удома.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Мозковий штурм».
- Який розділ ми зараз вивчаємо? («Речення».)
- Що таке речення?
- Якими бувають речення за метою висловлювання?
- А за інтонацією?
- Що становить граматичну основу речення? (Підмет і присудок.)
- На які питання відповідає підмет?
- А присудок?
- Складання і запис речення.

— Запишіть слова: *подорожувати, наша, міста, учні, країна.*

— Чи можемо сказати, що ми записали речення? Чому?

— Що треба зробити, щоб утворити речення? (*Поєднати слова між собою.*)

— Складіть і запишіть речення. (*Учні подорожували містами нашої країни.*)

— Сьогодні ми удосконалимо вміння визначати головні та другорядні члени речення, устанавлювати зв'язки між словами за допомогою питань.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 72–73).

- Вправа 143 (1, 2).

— Чи цікавою була для вас прочитана інформація? Чим саме?

— Кому з вас доводилося бачити мурали?

- Вправа 143 (3).

Робота в групах. Обговорення важливості муралів, графіті.

- Вправа 144 (1).

Правильно виконане завдання.

Величезні картини стали новою візитною карткою столиці.

(*Що?*) картини (*що зробили?*) стали; картини (*які?*) величезні;

стали (*чим?*) карткою; карткою (*якою?*) новою візитною; карткою (*чого?*) столиці.

- Вправа 144 (2).

— Які слова ви дібрали для поширення речення? До яких частин мови вони належать?

- Вправа 144 (3).

Речення відповідно до схеми: *Мурали змінюють зовнішній вигляд будинків.*

- Складання висловлювання.

— Складіть подяку автору муралу та «відправте» йому sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Мешканці населеного пункту	Художник	sms	Подяка

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 145 на с. 73. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 47. За матеріалами інтернет-джерел «Як український емігрант добився успіху». Проєкт «Наші славні земляки». Написання слова *кілометр*.

Мета. Продовжити інформувати учнів про історії успішних людей, ознайомити з медіастаттею «Як український емігрант добився успіху». Започаткувати роботу над проєктом «Наші славні земляки». Закріплювати вміння визначати граматичну основу речення, установлювати зв'язок між словами. Збагачувати мовлення учнів. Розвивати увагу, пам'ять. Виховувати наполегливість, бажання добиватися успіху в кожній справі, гордість за успішних земляків.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Робота в парах. Учні обмінюються зошитами, перевіряють виконання завдання одне в одного.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код. 2а, 1в, 2б, 1б, 2в, 1г, 1а, 2г.
1	н	г	м	а	
2	е	і	р	т	

Учні розшифровують слово *емігрант*.

— Чи відоме вам значення цього слова? Попрацюйте з тлумачним словником.

Емігрант — особа, що залишила батьківщину і виїхала в іншу країну для довготривалого чи постійного проживання.

— Часом у людини так складаються життєві обставини, що доводиться емігрувати, виїжджати в інші країни не на відпочинок, а на проживання. Сьогодні ми прочитаємо медіастаттю про одного з емігрантів, який досяг значних успіхів у чужій країні.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 74–75).

- Вправа 146 (1).

Учні самостійно читають статтю.

— Які слова для вас незрозумілі? З'ясуйте їх значення за тлумачним словником.

- Вправа 146 (2).

— Які риси характеру проявив Макс на шляху до успіху?

— Чому проєкт Макса Левчина став найпопулярнішим серед схожих?

- Вправа 146 (3).

Роботу над проєктом «Наші успішні земляки» варто проводити протягом кількох уроків з різних предметів. Учні можуть визначити завдання для груп (добір ілюстративного, літературного матеріалу, оформлення лепбука тощо).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 147 (1).

— Які власні іменники є в тексті?

- Словникова робота.

— Виконайте завдання на вибір:

- складіть асоціативну павутинку «Кілометр»;
- складіть сенкан «Кілометр»;
- запишіть слова, які «заховалися» у слові *кілометр*.

- Вправа 147 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 148 на с. 75. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 48. Однорідні члени речення.

Мета. Формувати поняття про однорідні члени речення, вчити визначати основні члени, самостійно складати речення з однорідними членами. Розвивати чуття слова. Збагачувати мовлення дітей. Розвивати творче мислення, пам'ять, уяву, увагу. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які слова у вірші вжиті в переносному значенні?
- Назвіть граматичну основу в першому реченні.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадайте загадку.

Привітанням журавля	та завітчую гаї.
я пробуджую поля,	Кожен з вас мене впізна.
наповняю ручаї.	Відгадали? Я... (весна).

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

- Доповніть словосполучення словами із загадки.

Весна (що робить?) ... (пробуджує, завітчує).
Пробуджує (що?) ... (поля, небеса, ручаї).

- Які слова відповідають на однакові питання?
- Які слова залежать від одного й того ж слова?
- Саме про слова, які в реченні залежать від одного слова та відповідають на однакові питання, ми й дізнаємося на сьогоднішньому уроці.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 75–77).

- Вправа 149 (1).
- Чим схожі загадка та вірш Івана Франка?
- Вправа 149 (2).

Правильно виконане завдання матиме такий вигляд:

Надійшла весна прекрасна, багатоцвітна, тепла, ясна.
Зацвіли луки, діброви.

- Вправа 150.
- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 151 (1).
- У яких реченнях є однорідні підмети? (У першому і другому.)
- У яких реченнях є однорідні присудки? (У четвертому й шостому.)
- Вправа 151 (2).

4. закріплення вивченого матеріалу.

- Диктант. Визначення однорідних членів у реченнях.
Теплий вітерець кружляє, Садок прокинувся від сну
гілочки беріз гойдає. і зустрічає вже весну,
Олена Ерато

Джерело: https://web.archive.org/web/20181228060013/http://sonyashnik.com/verses/47/12_0.html

- Вправа «Добери однорідні члени речення».
На галявинах зацвіли _____ і _____. Діти привітали ... та ... зі святом.
Лелеки летіли через ..., ..., _____ і _____ вкрилися білим цвітом.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 152 на с. 77. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 49. Розвиток мовлення. Складання есе «Я хочу бути успішною людиною». Написання слова *урівноваженість*.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Лесі Вознюк «Стань успішним!». Вчити складати есе на задану тему. Розвивати мовлення, пам'ять, уяву, увагу. Виховувати бажання бути успішною людиною.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

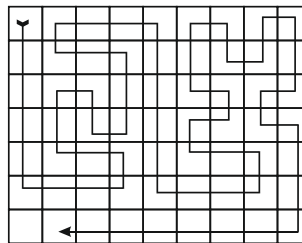
- Назвіть підмети в реченнях. (*Він, жабки.*)
- До яких частин мови належать слова-підмети?
- Які синоніми до слова *чалапає* ви дібрали?
- Складіть речення зі словами *човгати, шльопати*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Лабіринт».

Учні читають вислів Уолта Діснея *Всі наші мрії можуть здійснитися, якщо ми маємо сміливість здійснювати їх.*

В	с	н	и	т	і	л	і	с
с	й	і	д	и	м	и	в	т
і	ж	у	з	с	с	о	з	ь
н	о	т	ь	я	є	м	д	і
а	м	ї	і	я	а	м	и	й
ш	і	м	р	к	щ	о	м	с
х	ї	и	т	а	в	ю	н	

Джерело: <https://web.archive.org/web/20210623131507/https://prolifecoachpa.com/uk/life-amp-style/346-110-best-success-quotes-from-successful-people.html>

- Чи погоджуєтеся ви з думкою американського художника-мультиплікатора Уолта Діснея?
- На уроці ми складатимемо есе «Я хочу бути успішною людиною».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 77–78).

- Вправа 153.
- Який у вас настрій після читання вірша?
- Як треба «наповнювати торбину розуму»?

- Вправа 154 (1, 2).
- Словникова робота.

— Що означає слово *урівноваженість*? (*Це риса характеру людини, яка уміє володіти собою, відзначається витримкою.*)

— Доберіть синоніми до цього слова. За потреби скористайтеся словником синонімів. (*Витриманість, витримка, стійкість, спокій, холоднокровність, самовладання.*)

— Чому, на вашу думку, важливо проявляти урівноваженість, щоб досягти успіху?

- Вправа 154 (3).

Робота в парах. Учні з'єднують частини речень. Пояснюють одне з висловлювань.

- Вправа 155.

Складання та запис есе за поданими словосполученнями.

- Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні почергово зачитують свої есе, визначають, які речення складені вдало, де варто замінити слова синонімами, щоб уникнути повторів тощо.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 156 на с. 78. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 50. За матеріалами інтернет-джерел «Ігри Нескорених». Написання слова *оптимізм*.

Мета. Ознайомити учнів з медіа статтею «Ігри Нескорених». Удосконалювати вміння визначати однорідні члени речень, поширювати речення однорідними членами. Збагачувати словниковий запас школярів. Виховувати позитивне ставлення до людей з інвалідністю, оптимізм.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Який заголовок до вірша ви дібрали? Обґрунтуйте свою думку.
- Поясніть орфограми, які трапилися у вірші.
- До якої частини мови належить підмет у першому реченні? (*Це займенник.*)

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Які бувають ігри? (*Рухливі, настільні, спортивні...*)
- Як називають спортивні ігри, які проводять раз на чотири роки? (*Олімпійські ігри.*)
- А чи змагаються між собою спортсмени з інвалідністю? (*Так, для таких спортсменів організують паралімпійські ігри.*)
- Спортсмени-паралімпійці не раз прославляли нашу державу в різних видах спорту. У багатьох країнах (і в нашій також) є чимало людей, яким доводилося воювати. Чимало з них після поранень втратили кінцівки, стали інвалідами. Проте вони не скорилися, почали займатися спортом. Для колишніх воїнів, які отримали травми чи каліцтво внаслідок бойових дій з 2014 року проводять Ігри Нескорених.

— Сьогодні ми ознайомимося з медіа статтею «Ігри Нескорених», більше дізнаємося про такі ігри.

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 157 (1).

Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

- «v» — знайома інформація (я це вже знаю);
- «!» — нова для мене інформація;
- «?» — я думав / думала про це інакше;
- «+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 157 (2).
- Вправа 158 (1).
- Словникова робота.

Оптимізм — світосприймання, перейняте бадьорістю, життєрадісністю, твердою вірою в краще майбутнє, в успіх.

— Утворіть спільнокореневі слова — різні частини мови від слова *оптимізм*. (*Оптиміст, оптимістичний, оптимістично.*)

- Вправа «З'єдналочка».

— Установіть відповідність між рисами характеру та їх тлумаченнями.

Наполегливість	●	●	віра в краще майбутнє, в успіх.
Оптимізм	●	●	вираження витримки, спокою.
Урівноваженість	●	●	непохитність у здійсненні, досягненні певної мети.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

Вправа 158 (2).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 159 на с. 80-81. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 51. Розділові знаки в реченнях з однорідними членами.

Мета. Розширити відомості учнів про однорідні члени речення. Формувати навички інтонаційного читання речень з однорідними членами (інтонація перелічування, протиставлення). Вчити правильно розставляти розділові знаки в реченнях з однорідними членами. Розвивати вміння визначати однорідні члени речення. Закріплювати вміння встановлювати зв'язок між словами в реченні. Виховувати естетичні смаки.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Запис речення під диктування: *Ходять дівчата по садочку, в'ють собі віночки.*

— Визначте граматичну основу речення.

— Прочитайте виразно речення. З якою інтонацією треба його читати? (З інтонацією перелічування.)

— Де треба зробити паузу під час читання? (Після слова «садочку».)

— А як на письмі позначити, що в цьому місці має бути пауза? (Треба поставити кому.)

— Сьогодні ми вчитимемося виразно читати та грамотно писати речення з однорідними членами.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 81–83).

- Вправа 160.

- Ознайомлення з правилом.

- Вправа 161 (1).

— Прочитайте речення, у яких є інтонація перелічування.

— Поясніть, у яких реченнях ви поставили коми.

- Вправа 161 (2).

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 162.

— Прочитайте виразно речення. Які сполучники ви використали?

— Чи ставили кому перед сполучниками *і (й), та*?

- Вправа 163.

Речення з однорідними присудками: *Квітець на хмаринку сів, до нас в гості прилетів.*

Іменники з суфіксами: *квітець, хмаринку, діточки, квіточки, в'юнки, килимки, кульбабки, дзвіночки, малюкам, віночки.*

- Вправа «Я — редактор».

— Прочитайте на екрані скоромовки. Спишіть, ставлячи, де потрібно, коми.

1. Бобріха з бобрами кожухи попрали сушити поклали.

Богдан Стельмах

2. Їхав їжачок із міста накупив сім'ї поїсти.

По дорозі вовк підсів їжу з'їв для їжачків.

Галина Шевчук

3. Ніс Гриць пиріг через поріг

став на поріг упав на пиріг.

З народного

Джерело: Еники, беники, їли вареники: Загадки, лічилки, скоромовки для учнів початкових класів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 192 с.

— Позмагайтеся, хто найшвидше промовить скоромовки.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 164 на с. 83. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 52. За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Інсценізація уривків п'єси.

Мета. Повторити відомості про п'єсу як літературний жанр. Ознайомити учнів з уривками п'єси Тетяни Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Розвивати акторські здібності школярів, увагу, вміння визначати настрій персонажів. Виховувати естетичні смаки, любов до своєї країни, бажання вивчати народні традиції.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

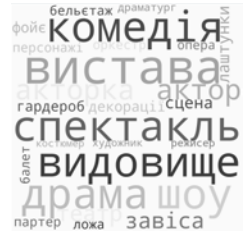
2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Розгляньте «хмару» слів. До якої тематичної групи вони належать? (*Театр.*)

— Виконайте завдання на вибір:

- складіть сенкан «Театр»;
- складіть речення з однорідними членами про театр;
- доберіть якнайбільше прикметників до іменника *театр*.

— Сьогодні ми пригадаємо, який літературний твір називають п'єсою. Ознайомимося з уривками п'єси Тетяни Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні».

3. Робота над уривками п'єси (с. 83–85).

- Повторення відомостей про п'єсу.

— Прочитайте тлумачення літературних жанрів. Яке з них пояснює слово *п'єса*?

- П'єса — це
- драматичний твір, призначений для виставляння на сцені.
 - твір у формі діалогів для сценічного виконання.
 - невеликий за обсягом прозовий твір.

— Пригадайте, чим відрізняється п'єса від інших творів. (*На початку п'єси є перелік дійових осіб. Ще є ремарки — авторські примітки, що містять стислу характеристику обставин дії, зовнішності та поведінки персонажів. П'єсу можна зразу читати за особами. Біля слів кожного персонажа вказано, чий це слова. Слова персонажів ще називають репліками...*)

- Вправа 165 (1).

— Прочитайте заголовок п'єси. Що означає словосполучення *мандрує по Україні*? (*Мандрівка по різних містах, у гори, на море тощо.*)

— А куди ви хотіли б помандрувати?

Робота в групах. Читання переліку дійових осіб, вступної частини.

— Чи здогадалися ви, хто головна дійова особа п'єси? (*Вітерець.*)

— Ким були батьки Вітерця? (*Теплі Вітри.*)

— Що побажали батьки синові перед мандрівкою? (*Ознайомитися з рідним краєм, бути добрим до всіх, сміливо йти до мети.*)

Читання яви першої.

- Вправа 165 (2).

— У яку пору року відбувалися події? (*Узимку.*)

— Про які народні традиції дізнався Вітерець? (*Про колядування.*)

- Театралізація уривка.

Учитель / учителька пропонує визначити, як можна представити виставу перед молодшими школярами: пальчиковий театр, театр тіней, самим перевтілитися у персонажів.

Було б добре, якби групи обрали різні види вистави. Обговорюють, які декорації можна виготовити для кращого сприймання подій.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 165 (3) на с. 85. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 53. За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Інсценізація уривків п'єси.

Мета. Продовжити роботу над уривками п'єси Тетяни «Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Формувати в учнів уміння інтонаційно виділяти слова, важливі для розуміння твору, знаходити за допомогою вибіркового читання уривки, слова, які найвиразніше характеризують дійових осіб, допомагають уявити їхній стан. Розвивати мовлення, акторські здібності, уяву, вміння робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за свою країну.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Учні обговорюють, які традиції зимових свят поширені в Україні.

2. Повідомлення теми уроку.

— Сьогодні ми вирушимо з Вітерцем у нову мандрівку.

3. Робота над уривками п'єси (с. 85–88).

- Вправа 166 (1).

Робота в групах. Читання яви другої.

— У яку пору року потрапив Вітерець?

— Які чудеса природи здивували мандрівника?

- Вправа 166 (2).

— Що головне зрозумів Вітерець після зустрічі з Проліском, Горою? (*Наша країна дуже різноманітна, її природні багатства треба оберігати.*)

- Вправа 166 (3).

- Театралізація яви другої.

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 167 (1).

Правильно виконане завдання:

Батьки зросили Вітерця, навчили мудрості. Юний мандрівник хотів побачити Україну взимку, навесні, влітку, восени. Зима кружляла з Вітерцем над полями, лісами. Навесні Вітерець побував у горах, у лісі.

- Вправа 167 (2, 3).

- Тренувальні вправи.

— Складіть речення за моделями.

Хто? і хто? що зробили? де?

Хто? що робить? що робить? та що робить? коли?

— Замініть виділені слова однорідними членами речення.

З вирію повернулися *птахи*.

Школярі посіяли на клумбах *квіти*.

— Складіть прислів'я, доповнивши їх сполучниками *а, але*.

Знайся віл з воллом,	•	•	... тоді кажи слово.
Легко казка кажеться,	•	•	... кінь з конем.
Подумай двічі,	•	•	... нічого не бачить.
Дивиться з висока,	•	•	... здоров'я, поки молодий.
Бережи одяг, поки новий,	•	•	... не легко діло робиться.

Джерело: Знайшов — не скач, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Яніцька К. Л. — К.: Довіра, 2002. — 200 с.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 168 на с. 88. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 54. За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець манрує по Україні». Визначення головної думки п'єси.

Мета. Продовжити роботу над уривками п'єси Тетяни Череп-Пероганич «Вітерець манрує по Україні». Вчити визначати головну думку твору. Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати мовлення, творчу уяву. Виховувати любов до рідного краю.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Робота в групах. Дискусійна сітка Елвермана, або «Павутинка» дискусії.

Так	Проблема	Ні
Так, ...	Чи потрібно мандрувати рідною країною?	Ні, ...
Висновок		

— На попередньому уроці ви обговорювали, де може побувати Вітерець улітку. Сьогодні продовжимо читати уривки п'єси. Визначимо, хто найточніше передбачив події.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 88–91).

- Вправа 169 (1).

Робота в групах. Читання яви третьої.

— Які сільськогосподарські роботи виконують улітку?

— Чому косарі сердилися на спеку?

— За що Вітерець дякував Літу?

Читання яви четвертої.

— Чим Осінь зачарувала мандрівника?

— Як Вітерець описав Осінь?

- Вправа 169 (2).

— Яка головна думка п'єси? (*Українська земля прекрасна в кожному пору року.*)

- Театралізація уривків п'єси.

- Розвиток мовлення.

— Уявіть, що Вітерець повернувся додому, зустрівся з батьками. Складіть розмову Вітерця з батьком і матір'ю.

4. Повторення граматичного матеріалу.

— Прочитайте на екрані вірш. Спишіть, розкриваючи дужки та вставляючи пропущені букви.

Ро(з/с)гулявся нині вітер,	і пр..мусив сл..ози лити,
(не) дає спокою вітам.	щоб дощами землю (в)крити.
Скріз.., де тіл..ки він буває,	Перехожі (по)лякались,
спокою уже немає.	(у) домівки (по)ховались.
(По)зганяв чорнющі хмари	А вітрис..ко, знай, радіє,
у в..ликії отари	що і він лякати вміє.

Галина Мороз

Джерело: <http://www.megaznaika.com.ua/lyrics/virshi-pro-viter-zbirnyk-virshiv/>

<http://virchi.pp.net.ua/publ/324-1-0-12099>

https://informunka.blogspot.com/2020/06/blog-post_15.html

— Чи схожі за характером Вітерець із п'єси та вітер, описаний у вірші Галини Мороз?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 169 (3) на с. 91. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 55. Узагальнення вивченого про речення.

Мета. Узагальнити знання учнів про речення. Закріплювати вміння визначати головні та другорядні члени речення, установлювати зв'язок слів у реченні. Збагачувати лексичний запас школярів. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні висловлюють свої міркування про улюблену пору року Вітерця.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Бліц-опитування.

- Що називаємо членами речення?
- Які бувають члени речення?
- Що є граматичною основою речення?
- Які члени речення є головними? Чому?
- Який член речення називається підметом?
- Який член речення називається присудком?
- Які ще члени є в реченні, крім головних?
- Яку роль у реченні виконують другорядні члени?
- Як установлюють зв'язок між членами речення?

3. Узагальнення вивченого матеріалу (с. 92–93).

- Вправа 170.

Учні визначають, що у вірші розповідається про ранок.

- Доберіть заголовки до вірша.
- Які слова у вірші вжито в переносному значенні?

- Вправа 171.

Учні виписують речення Сміється поле, річка, ліс. Птахи сміються і дуги.

- Чому в першому реченні поставили коми, а в другому — ні?
- Побудуйте звукову модель слова *латаття*.

— Доберіть і запишіть якнайбільше слів з м'якими подовженими приголосними звуками за три хвилини.

- Вправа 172.

Самостійне виконання вправи.

- У яких реченнях ви поставили коми?
- Які речення треба читати з інтонацією перелічування?
- Які речення треба читати з інтонацією протиставлення?
- Яке речення відповідає схемі? (*Четверте.*)

_____ , _____ і _____ = _____ ●●● ●●● .

- Вправа 173.

Робота в парах. Взаємна перевірка знань за запитаннями і завданнями, поданими в підручнику.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 174 на с. 93. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 56. Діагностична робота (на розсуд учителя).**Урок 57. Резервний урок.**

Урок 58. Розвиток мовлення. Крилата (Любов Пікас) «У кожного свій талант». Написання твору з обґрунтуванням своєї думки.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Крилатої (Любові Пікас) «У кожного свій талант». Вчити складати розповідь з обґрунтуванням власної думки, будувати діалог. Розвивати уміння розповідати, висловлювати й доводити власну думку в письмовій формі. Виховувати інтерес до пізнання нового.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Поясніть орфограми, які є в загадці Ганни Осадко.
- Складіть речення про шпака так, щоб у ньому були однорідні присудки.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Квест».

Учні називають указані літери у словах *картопля*, *намисто*, утворюють слово *талант*.

— Що означає слово *талант*?

Талант — 1) високі природні здібності людини, хист;
2) людина з високими природними здібностями.

— Як ви розумієте фразеологізм *закопати (зарити) талант*? (*Обдарована природою людина перестала розвивати свої вміння, не розкриває повністю свої здібності.*)

— Складіть сенкан «Талант».

— На уроці ми ознайомимося з віршем «У кожного свій талант», складемо твір про важливість розвитку своїх природних здібностей.

3. Робота над новим матеріалом (с. 93–94).

- Вправа 175 (1).

Учні самостійно читають вірш, визначають, що авторка розповіла про таланти птахів: хто найвище літає, хто найкраще співає... Люди, як і птахи, теж мають свої таланти.

- Вправа 175 (2).

Учні висловлюються за зразком.

Я погоджуюся / не погоджуюся з думкою, що кожна людина має свій талант.

Я вважаю, що ..., тому що

Наприклад, Отже,

- Вправа 176 (1).

Робота в групах. Учні визначають, що на малюнках зображені різні захоплення дітей: шахи, танцювальне мистецтво, футбол, театр тіней. Щоб досягти успіху в улюбленій справі, отримати визнання, треба докласти чимало зусиль.

- Вправа 176 (2).

Складання асоціативної павутинки.

- Вправа 176 (3).

Обмін думками про розвиток своїх захоплень.

4. Написання твору.

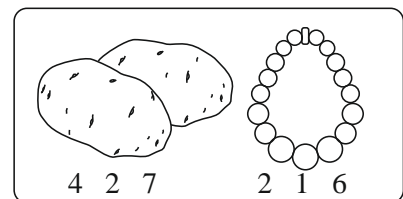
- Вправа 177.

Перед написанням твору пригадують, з яких частин складається текст. Учитель / учителька наголошує, що у творі важливо обґрунтувати свою думку.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 178 на с. 94. Інструктаж щодо виконання вправи.

Земля стрічає квітами весну

Урок 59. Микола Лисич «Квітень». Тетяна Яблонська «На лісовій галявині» (репродукція).

Мета. Ознайомити учнів з віршем Миколи Лисича «Квітень», репродукцією картини Тетяни Яблонської «На лісовій галявині». Показати, як художнім словом і фарбами митці передають красу весни. Навчати порівнювати поетичні твори та твори мистецтва. Збагачувати словниковий запас учнів. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати любов до природи, бажання її пізнавати й охороняти.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Прочитайте речення з однорідними підметами.
- З якою інтонацією треба читати це речення?
- Яке речення треба читати з інтонацією протиставлення?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Місяць — славний квітникар — уквітчав наш календар
сонячно та ясно першим цвітом-рястом. (*Квітень*)

Марія Стець

Джерело : Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

— Чим квітень відрізняється від інших весняних місяців?

— Сьогодні ми дослідимо, як описує цей місяць поет Микола Лисич та змальовує художниця Тетяна Яблонська.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 95–96).

- Вправа 179 (1).

Учні самостійно читають вірш. Розказують про свої почуття під час читання.

— Що здивувало вас у вірші?

— Чим вірш нагадує казку?

- Вправа 179 (2).

— Як по-іншому автор називає квітневий вітер? (*Лиходій, гультяй, ледащо.*)

— Чому саме такі слова використав поет?

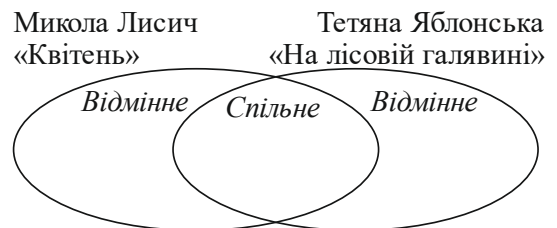
- Вправа 180 (1).

— Тетяна Яблонська — відома українська художниця. На картинах зображувала людей праці, спорту. У доробку художниці чимало пейзажних картин. Найвідоміші твори мисткині: «Хліб», «Стара яблуня», «Над Дніпром», «Весна» тощо. Картини Тетяни Яблонської зберігаються у художніх музеях, приватних колекціях. На честь художниці названо одну з вулиць у Києві.

- Вправа 180 (2).

Круги Ейлера-Венна.

— Попрацюйте в парах. Порівняйте вірш Миколи Лисича та репродукцію картини Тетяни Яблонської «На лісовій галявині».

4. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 181 (1).

— Прочитайте виразно прислів'я. Поясніть орфограми, розділові знаки.

- Вправа 181 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 182 на с. 96. Інструктаж щодо виконання вправи.

Текст

Урок 60. Повторення вивченого про текст. Олександр Копиленко «Сади цвітуть!».

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Олександра Копиленка «Сади цвітуть!». Повторити відомості про текст, тему, мету тексту. Вчити визначати головну думку тексту, добирати інші заголовки. Розвивати мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

- Які прислів'я ви записали?
- Поясніть розділові знаки у прислів'ях.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Прочитай слово».
- Щоб прочитати слово, треба вилучити букви, які позначають дзвінки приголосні звуки. (Текст.)
ВТРНЗЕМЛДКБНРСМВЛТ
- Попрацюйте в групах, заповніть дві колонки таблиці. Упишіть, що вам відомо про текст, про що ще хотіли б дізнатися.

Знаю	Хочу дізнатися	Дізнався / дізналася

— Сьогодні ми починаємо детальніше вивчати тему «Текст». Нам допоможе оповідання Олександра Копиленка «Сади цвітуть!».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 97–98).

- Вправа 183 (1).
- Самостійне читання оповідання.
- Які емоції виникали у вас під час читання?
- Чи траплялися в оповіданні незрозумілі слова?
- Доведіть, що ви прочитали текст.
- Вправа 183 (2).
- Вправа 184.
- Попрацюйте в парах. Пригадайте вивчене про текст за схемою, поданою в підручнику.
- Ознайомлення з правилом на с. 98.
- Яка тема тексту Олександра Копиленка «Сади цвітуть!»?
- Яка мета цього тексту?
- Вправа 185 (1).

Правильно виконане завдання матиме такий вигляд:

Ось виструнчилися у весняному святковому вбранні вишні, сливи, черешні, груші.

- Доведіть, що підкреслені слова — іменники.
- Якими членами речення є підкреслені слова?
- Вправа 185 (2).
- Доведіть, що ви доповнили речення однорідними підметами.
- Вправа 186.
- Визначте частини тексту Василя Сухомлинського.
- Про що йдеться в кожній частині?
- Який заголовок із запропонованих ви вибрали?
- Який інший заголовок можете дібрати?

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 187 на с. 99. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 61. За Яремою Гояном «Великдень». Роль слів у побудові тексту.

Мета. Ознайомити учнів з оповіданням Яреми Гояна «Великдень». Удосконалити вміння визначати тему й основну думку тексту. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Учні працюють у групах. Почергово зачитують складені речення про весняний ранок. Визначають вдалі речення, пояснюють орфограми.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Прочитайте на екрані текст. Чи все вам у ньому подобається?

Прийшла весна. Про прихід весни нас сповістили весняні вісники — шпаки.

Повсюди бачимо весняні дива. Ось весняні первоцвіти прикрасили лісову галявину.

Вербові котики нагадують, що наближаються весняні свята.

— Що ви переробили б у цьому тексті?

— Сьогодні ми досліджуватимемо роль слів у текстах, вчитимемося доречно використовувати їх для зв'язку речень у текстах.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 99–100).

- Вправа 188 (1).

— Доведіть, що ви прочитали текст.

Учні висловлюються за зразком.

Я вважаю, що твір Яреми Гояна — текст,
тому що

Я можу довести це на прикладі

Виходячи з цього, я роблю висновок про те, що

- Вправа 188 (2).
- Ознайомлення з правилом на с. 99.
- Вправа 189 (1).

— Які слова використав автор для зв'язку речень у тексті?

- Вправа 189 (2).

Щаслива (*прикм.*), щастя (*ім.*), щастячко (*ім.*), ошасливити (*дієсл.*), щасливо (*присл.*).

Земля (*ім.*), земелька (*ім.*), земляний (*прикм.*).

Радість (*ім.*), радісно (*присл.*), радий (*прикм.*), радіти (*дієсл.*).

- Вправа 189 (3).

Самостійне виконання.

4. Закріплення вивченого матеріалу.

Попереджувальний диктант.

З вирію повернулися лелеки. А з ними прибули в рідні краї й жайворонки.

Вони принесли із собою тепло. Тепер всюди лунають їхні дзвінки пісні.

— Доберіть заголовок до тексту.

— Підкресліть граматичну основу в кожному реченні.

— Якими частинами мови виражені підмети?

— Побудуйте схему до одного з речень на вибір.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 190 на с. 100. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 62. Василь Сухомлинський «Шпак прилетів». Поділ тексту на частини. План.

Мета. Ознайомити учнів з казкою Василя Сухомлинського «Шпак прилетів». Удосконалювати вміння визначати тему й основну думку тексту. Вчити складати план. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Які заголовки до тексту ви дібрали?
- Зачитайте речення, у яких підметами є назви квітів.
- Зачитайте речення відповідно до схеми. (*Уже тендітна кульбабка пробилася крізь товщу асфальту.*)

••• ••• _____ ===== ••• ••• .

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Вправа «Телефон».

— «Зателефонуйте» за вказаним номером, прочитайте прислів'я. (*Яка пташка, така й пісня.*)

— Чи погоджуєтесь ви з цим висловом?

— Сьогодні ми ознайомимося з твором Василя Сухомлинського. Удосконалимо вміння ділити текст на частини, складати план.

0 — Я	4 — й
1 — шка,	5 — пта
2 — пі	6 — ка
3 — та	8 — сня.

065136428

3. Вивчення нового матеріалу (с. 100–102).

- Вправа 191 (1).
- Самостійне читання казки.
- Вправа «Так — ні».

Твердження

Шпак прилетів на світанку.

Птах не міг знайти своєї шпаківні.

Горобець почув спів шпака.

Горобець хвилювався, що не зможе спати через спів шпака.

Горобчиха раділа, що шпак будитиме горобця.

- Вправа 191 (2, 3).

Ознайомившись із планом, учні визначають, що в казці не йдеться про товаришування шпака і горобця. Тому останній пункт плану треба замінити, наприклад, на такий: *Радість горобчихи.*

- Ознайомлення з правилом.
- Вправа 192.
- Вправа 193.

— На скільки частин можна поділити текст? (*На три.*)

Орієнтовний план.

1. Веселка над селом.
2. Переляканий жук.
3. Андрійко врятував жука.

Так	Ні

4. Закріплення вивченого матеріалу.

Робота в групах.

Кожна група обирає одну з українських народних казок, складає план.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 194 на с. 102. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 63. Анатолій Григоруk «Сопілонька з калиноньки, ясенове денце». Вибірковий переказ тексту.

Мета. Закріпити вміння учнів визначати тему й основну думку текстів. Вчити визначати головну думку тексту. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, повагу до народних традицій.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Ребус.

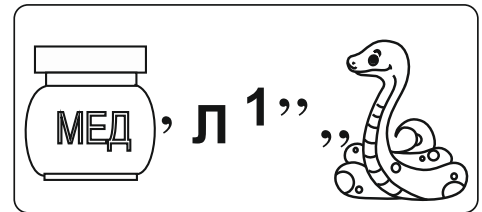
Учні розгадують слово *мелодія*.

- Хто створює мелодії?
- На чому можна відтворювати мелодії?
- Які мелодії вам подобаються?

Виконання завдання на вибір:

- скласти сенкан «Мелодія»;
- дібрати якнайбільше прикметників до іменника *мелодія*.

— На уроці ми ознайомимося з оповіданням Анатолія Григорука «Сопілонька з калиноньки, ясенове денце».

3. Вивчення нового матеріалу.

- Вправа 195 (1).

Робота в групах. Учні по чергово читають оповідання по одному абзацу.

- Використання стратегії «Ромашка Блума». Робота в групах.

Орієнтовні запитання.

Просте. Про кого йдеться в оповіданні?

Уточнююче. Я можу помилитися, але, здається, Вадикова мама знайшла сопілку на антресолях?

Пояснююче. Чи можемо назвати хлопчика допитливим?

Творче. Яким ви уявляєте Вадика?

Оціночне. Чи правильно вчинив Вадик, коли почав навчатися гри на сопілці?

Практичне. Які поради ви дали б дітям, у яких є старовинні родинні предмети?

- Вправа 195 (2).
- Вибіркове читання.

— Прочитайте, що, крім сопілки, було у старому комоді.

— Що розказала мама Вадикові про сопілку?

— Як Вадик учився грати на сопілці?

— Що відчував хлопчик, коли грав мелодію «Самотній пастух»?

- Вправа 196 (1).

— Чи доводилося вам чути мелодію, про яку йдеться в тексті?

— Зіскануйте QR-код, поданий у підручнику, та послухайте цю відому мелодію.

— Німецький композитор Джеймс Ласт створив мелодію на основі музичного фольклору Карпат — українських, молдовських і румунських народних традицій. Цю мелодію неодноразово використовували в різних фільмах, телепередачах.

- Вправа 196 (2).

Учні працюють у групах, складають план оповідання.

- Вправа 196 (3).

Переказ оповідання від імені Вадика, мами або вчителя-сопілкаря.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 197 на с. 104. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 64. За Володимиром Бондаренком «Сезон тиші». Ознаки науково-популярних текстів.

Мета. Ознайомити учнів з науково-популярним текстом Володимира Бондаренка «Сезон тиші». Вчити визначати ознаки науково-популярних текстів, їх тему та мету. Розвивати мовлення, увагу, уяву. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні почергово презентують складені вдома есе.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Пояснювальний диктант.

Був тихий весняний ранок. Ще не зійшло сонце, тільки небо на сході стало рожевим.

На голій гілочці клена голосно заспівав шпак. Він щойно прилетів з далекого теплого краю.

За Василем Сухомлинським

Джерело: https://web.archive.org/web/20210329102819/https://suchomlinskiy.io.ua/s2287251/shpak_priletiv

Пояснення орфограм у словах.

— Я називаю орфограму, а ви знайдіть приклади цих орфограм у диктанті.

- Велика буква на початку речення.
- Ненаголошені голосні звуки [е], [и]. (*Весняний, прилетів, теплого.*)
- Написання дієслів з *не*. (*Не зійшло.*)
- Правопис префіксів *з-*, *с-*. (*Сході.*)

— Яка тема твору? З якою метою Василь Сухомлинський його написав?

— Який це текст — художній чи науково-популярний?

— Сьогодні ми ознайомимося з текстом Володимира Бондаренка «Сезон тиші». Визначимо, який це текст. Пригадаємо ознаки науково-популярних текстів.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 104–105).

- Вправа 198 (1).

Самостійне читання тексту.

— Яка тема тексту?

— Яка мета тексту?

— Чому саме такий заголовок дібрав автор?

— Які інші заголовки можна дібрати? Обґрунтуйте свою думку.

- Вправа 198 (2).

4. Повторення відомостей про ознаки текстів різних стилів.

— Розшифруйте слова. Що їх об'єднує? (*Прикметники, опис, ставлення автора до предмета, порівняння, нестливі слова, слова та словосполучення в переносному значенні.*)

кметнПриики, исоп, ленставня аоравт до дмепрета, пвняоріння, тлипесві вслоа,

вслоа ат лучеслоспоннвоа в муносперено чезнанні.

— Тексти якого стилю мають такі ознаки? (*Тексти художнього стилю.*)

— Які ознаки мають науково-популярні тексти? (*Чіткість, точність, доступність, немає ставлення автора до предмета розповіді.*)

— Попрацюйте в парах. Визначте, до якого стилю належать загадка, правило, енциклопедична стаття, вірш. Обґрунтуйте свою думку.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Виписати три послідовні речення з будь-якого науково-популярного тексту.

Урок 65. За Володимиром Бондаренком «Сезон тиші». Складання тексту-міркування на основі прочитаного твору. Написання слів *по-перше, по-друге, по-третє*.

Мета. Продовжити роботу над текстом «Сезон тиші». Удосконалювати вміння розрізняти стилі мовлення. Повторити будову тексту-міркування. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати культуру мовлення та культуру спілкування, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Попрацюйте в парах. Зачитайте одне одному виписані речення. Вкажіть, за якими ознаками ви визначили, що речення взято з науково-популярних текстів.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Доповни речення». Робота в групах.

До тексту можна дібрати _____.

Заголовок може бути у формі _____, _____, _____ речень.

До тексту можна скласти _____.

Для написання казки ми використовуємо _____ стиль.

Для написання оголошення ми використовуємо _____ стиль.

Для написання правил ми використовуємо _____ стиль.

- Вправа «Найрозумніший».

— Як називають текст, у якому про когось або про щось розповідається? (*Розповідь*.)

— Як називають текст, у якому щось або когось описують? (*Опис*.)

— Як називають текст, у якому автор / авторка висловлює думки та враження про якусь подію, вчинок чи явище, виражає власні почуття? (*Есе*.)

— Як називають текст, у якому автор / авторка переконує у правильності чи неправильності висловленої думки? (*Міркування*.)

— На уроці ми детальніше пригадаємо будову тексту-міркування, складемо міркування на основі тексту Володимира Бондаренка «Сезон тиші».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 104–106).

- Вправа 198 (1).

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу з метою пригадування змісту.

- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>a</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>г</i>	Код 1. 1в, 1а, 3б, 2в, 1б, 3в, 3б, 3а, 3а, 1г. Код 2. 1б, 2а, 2б, 2г, 3г. Код 3. 1а, 1г, 2г, 3а, 2а, 1а, 2а, 2б.
<i>1</i>	в	д	т	я	и	
<i>2</i>	о	к	р	а	с	
<i>3</i>	н	е	ж	з	б	

Учні розшифровують слова *твердження, доказ, висновок*.

— Що означають ці слова?

- Вправа 199.
- Словникова робота.

Складання речень зі словами *по-перше, по-друге, по-третє*.

- Вправа 200.

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 201 на с. 106. Інструктаж щодо виконання вправи.

Сім'я для нас дорожча над усе.

Урок 66. За Мариною та Сергієм Дяченками «Летючий капелюх». Визначення реальних і фантастичних подій у тексті.

Мета. Ознайомити учнів з фантастичним оповіданням Марини та Сергія Дяченків «Летючий капелюх» Удосконалювати вміння визначати реальні та фантастичні події, самостійно працювати з текстом. Збагачувати лексичний запас школярів. Розвивати увагу, уяву, мовлення. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Учні працюють у групах. Презентують свої міркування за твердженням «Сучасна людина повинна вміти користуватися інтернетом».

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

Учитель / учителька проєктує на екран ланцюжок з'єднаних слів.

Сім'я рідня сімейство плем'я рідпрізвище домівка свояки.

— Попрацюйте в парах. Знайдіть у поданому ланцюжку слова. Обговоріть, чи стосуються вони теми «Родина» за поданим зразком.

Так / ні, я вважаю, що ці слова стосуються / не стосуються теми «Родина», бо

Наприклад,

Отже, ... (висновок).

— Прочитайте назву нового розділу. Поясніть, як ви розумієте ці слова.

— Про що, на вашу думку, йтиметься у творах розділу?

3. Вивчення нового матеріалу (с. 106–110).

- Вправа 202 (1).

— Прочитайте перше речення тексту. Для яких текстів характерний такий початок? (Для казок.)

— Спробуйте визначити за заголовком і першим реченням, про які події (вигадані чи реальні) йтиметься.

— Попрацюйте в групах. Читайте текст почергово по одному абзацу (с. 106–109).

- Вправа 202 (2).

— Що з розказаного реально відбувалося в житті Андрійчика та Гордійчика?

— Яка частина оповідання фантастична?

— Ким працювали батьки хлопчиків?

— Які епізоди оповідання вас здивували?

— Прочитайте, яка дивина трапилася на березі річки.

- Вправа «Так — ні».

Твердження

Андрійчик і Гордійчик — брати.

Хлопчики любили приїжджати в село до дідуся.

Тато дав братам планшет.

Гордійко про всяк випадок узяв мобільчик.

Капелюх був завбільшки, як дідова хата.

Зеленяки помістили всіх у велику прозору колбу.

Зеленяк начепив окуляри на носа Хвостикові.

- Вправа 203 (1, 2).

Так	Ні

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 203 (3) на с. 110. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 67. За Мариною та Сергієм Дяченками «Летючий капелюх». Словесний опис фантастичних персонажів. Складання запитань для інтерв'ю з фантастичними істотами.

Мета. Продовжити роботу над фантастичним оповіданням «Летючий капелюх». Удосконалювати навички читання, роботи з текстом. Розвивати увагу, уяву, образне мислення, мовлення. Виховувати бажання читати фантастичні твори.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні почергово презентують свої фантастичні продовження розвитку подій оповідання.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».

— Розшифруйте слово за поданим кодом.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	Код. 1б, 1а, 2б, 2а, 1а, 1в, 2а, 1г, 2в, 1а.
<i>1</i>	а	ф	с	и	
<i>2</i>	т	н	к	у	

Учні розшифровують слово *фантастика*.

Виконання завдання на вибір:

- дізнатися за тлумачним словником значення слова *фантастика*;
- скласти сенкан «Фантастика»;
- записати слова, які «заховалися» у слові *фантастика*;
- дібрати спільнокореневі слова — різні частини мови до слова *фантастика*.

— На уроці ми продовжимо працювати над фантастичним оповіданням Марини та Сергія Дяченків «Летючий капелюх».

3. Вивчення нового матеріалу (с. 110–114).

- Вправа 204 (1).

Робота в групах. Почергове читання тексту по одному абзацу.

— Чиї припущення щодо подій другої частини були найточнішими?

— Чиї припущення були найнесподіванішими?

- Вправа 204 (2).

— Прочитайте за особами розмову хлопчиків з татом. Передайте інтонаціями тривогу дітей, роздратованість, а потім хвилювання тата.

- Вправа 205 (1).

— Чи допомогли вам описи краще уявити персонажів?

— Чи допомогли міркування краще зрозуміти емоційний стан персонажів?

- Вправа 205 (2).

— Уявіть себе ілюстраторами оповідання «Летючий капелюх». Які картини ви намалювали б?

- Вправа 205 (3).

Робота в групах. Після виконання завдання групи презентують свою роботу.

- Складання висловлювання.

— Складіть подяку батькам від імені хлопчиків та «відправте» їм sms-повідомлення.

<i>Роль</i>	<i>Аудиторія</i>	<i>Формат</i>	<i>Тема</i>
Андрійчик, Гордійко	Тато, мама	sms	Подяка

Зразки повідомлень: *Дякуємо за вчасну допомогу! Дякуємо, що врятували всіх від зеленяків! ...*

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 206 на с. 114. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 68. Розрізнення художніх і науково-популярних текстів.

Мета. Повторити ознаки художніх і науково-популярних текстів. Формувати вміння порівнювати однотемні тексти-описи художнього та науково-популярного стилів. Розвивати увагу, уяву, вміння зіставляти, порівнювати, робити висновки. Виховувати естетичні смаки, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні почергово презентують описи летючого капелюха.

2. Актуалізація опорних знань. Повідомлення теми уроку.

- Бліцопитування.

— Що таке текст?

— Які типи текстів вам відомі?

— З яких частин складається текст?

— Яку роль у тексті відіграють абзаци?

— Сьогодні на уроці ми працюватимемо з текстами різних стилів.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 114–115).

- Вправа 207 (1, 2).

— Випишіть із загадки прикметники разом з іменниками. (*Ніжні дзвіночки, білосніжні сніжинки, зелене листя, п'янкий весняний запах.*)

- Вправа 207 (3, 4).

— Про що ви дізналися з тексту?

— Яка мета загадки?

— Яка мета тексту «Конвалія»?

— У якому тексті подано точні відомості про конвалію?

— У якому тексті передано захоплення красою квітки?

— Який із текстів доречно було б помістити в підручнику «Я досліджую світ», а який — у збірці художніх творів?

- Вправа 208 (1).

Учні виписують словосполучення: *трав'яниста багаторічна рослина; довге розгалужене повзуче кореневище; мішані і листяні ліси; тіншовитривала рослина; лікарська, ефіроолійна, отруйна і декоративна рослина; наукова медицина; надземна частина; лікарські препарати; сечовий та жовчний міхурі; ефірна олія; найвищі сорти.*

4. Закріплення вивченого матеріалу.

- Вправа 208 (2).

— Назвіть квіти, які цвітуть у квітні–травні. (*Фіалки, сон, крокуси, тюльпани, нарциси...*)

— Які з них вам подобаються?

— Що вам відомо про улюблену квітку?

— Ознайомтеся з планом опису весняної квітки на с. 115.

— Як ви гадаєте, за цим планом краще писати текст художнього чи науково-популярного стилю?

— Пам'ятайте, що в тексті художнього стилю доречно використовувати порівняння, слова в переносному значенні. Важливо також показати своє ставлення до описаної квітки.

Після виконання завдання учні презентують описи. виправляють мовні помилки.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 209 на с. 115. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 69. Розвиток мовлення. Лев Квітка «Бабусині руки». Опис зовнішності людини. Написання слова *портрет*.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Лева Квітка «Бабусині руки». Формувати вміння складати тексти-описи зовнішності людини. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати спостережливість, увагу, вміння зіставляти, порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

— Доведіть, що виписаний удома уривок узято з тексту художнього чи науково-популярного стилю.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Відгадування загадки.

Зустрічає тут внучат
піріжковий аромат.

Куховарити навчуся
у рідненької ... (*бабусі*).

Леся Вознюк

Джерело: Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с.

Виконання завдання на вибір:

- скласти асоціативну павутинку «Бабуся»;
- скласти сенкан «Бабуся».

— На уроці ми ознайомимося з віршем Лева Квітка «Бабусині руки». Складемо опис бабусі.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 115–116).

- Вправа 210.

Учні самостійно читають вірш. Визначають, що автор гордиться своєю бабусею, любить її.

— Чому вірш має такий заголовок?

— Чи є у вірші словесний портрет бабусі? (*Ні, розказано тільки, які працюючі руки.*)

— Розгляньте малюнок на с. 115. Розкажіть, якою зобразив бабусю художник.

- Вправа 211.

— Попрацюйте з тлумачним словником. Дізнайтеся значення слова *портрет*.

Портрет — 1) мальоване, скульптурне або фотографічне зображення обличчя людини або групи людей; відповідний жанр образотворчого мистецтва; 2) опис зовнішності персонажа в літературному творі.

- Вправа 212 (1).

— Кожна людина — єдина і неповторна особистість. Люди різняться і зовнішністю, і своїм внутрішнім світом. Описати особистість — це відтворити зовнішній вигляд за допомогою слів.

— Ознайомтеся з планом опису.

— Складемо словничок слів, які допоможуть вам створити словесний портрет бабусі.

Постава: міцна, тендітна, мініатюрна.

Обличчя: кругле, видовжене, бліде, худорляве, ніжне, повне, рум'яне, смагляве.

Волосся: русяве, біляве, каштанове, чорне, руде, пишне, хвилясте, пряме, шовковисте, коротке.

Очі: блакитні, сірі, зелені, карі, темні, світлі, виразні, добрі, привітні, проникливі, розумні.

Погляд: зосереджений, уважний, задумливий, привітний.

Ніс: прямий, тонкий, кирпатий, широкий, з горбинкою, гострий.

Рот: маленький, великий, стиснутий.

Губи: тонкі, повні, яскраві.

Брови: широкі, тонкі, темні, чорні.

- Вправа 212 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 213 на с. 116. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 70. За матеріалами інтернет-джерел «День матері». Особливості тексту-есе.

Мета. Ознайомити учнів з медіатекстом «День матері». Формувати вміння визначати тему та мету тексту, формулювати запитання за змістом прочитаного. Розвивати увагу, уяву, вміння зіставляти, порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, почуття любові до матері.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні по чергово презентують домашні твори.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «З'єдналочка».

— Установіть відповідність між частинами прислів'їв. (*Матері ні купити, ні заслужити. На сонці тепло, а біля матері добре. У матері серце болить, як дітки плачуть. Що мати навчить, то й батько не перевчить.*)

Матері ні купити,	•	•	як дітки плачуть.
На сонці тепло,	•	•	ні заслужити.
У матері серце болить,	•	•	то й батько не перевчить.
Що мати навчить,	•	•	а біля матері добре.

Джерело: Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів // Уклад.: Л. Вознюк. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. — 224 с.

— Яка тема об'єднує всі прислів'я?

— Коли відзначають День матері?

— А чи знаєте ви, як і коли виникло це свято?

— Сьогодні ми опрацюємо медіастаттю «День матері». А ще складемо есе за одним із прислів'їв.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 116–117).

- Вправа 214 (1).

Читання з позначками.

Учні самостійно читають текст. На берегах підручника ставлять олівцем позначки:

«v» — знайома інформація (я це вже знаю);

«!» — нова для мене інформація;

«?» — я думав / думала про це інакше;

«+» — про це хотілося б дізнатися більше.

Після читання з'ясовують, які позначки використали, обговорюють, де можна знайти додаткову інформацію.

- Вправа 214 (2).

— Яка тема статті? А мета?

— Яка головна думка твору?

- Вправа 215.

Робота в групах.

— Який, на вашу думку, подарунок хотіла б одержати на свято ваша матуся: куплений чи зроблений вашими руками?

- Вправа 216 (1).

— Пригадайте, які особливості тексту-есе.

— Чим есе відрізняється від тексту-міркування?

— Складіть есе за поданим у підручнику прислів'ям.

- Вправа 216 (2).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 217 на с. 117. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 71. Віра Правоторова «З дідусем у зорельоті». Узагальнення вивченого про текст.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Віри Правоторової «З дідусем у зорельоті». Вчити визначати головну думку твору. Узагальнити й систематизувати знання учнів про текст. Розвивати увагу, уяву, вміння порівнювати, робити висновки, усне і писемне мовлення. Виховувати культуру мовлення, пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Ознаки якого тексту ви виписали?
- Доберіть ознаки до слова *опис*.
- Складіть розповідне, питальне, спонукальне речення зі словом *предмет*.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Вправа «Дешифрувальник».
- Розшифруйте слова за поданими кодами.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>	<i>г</i>	<i>Код 1.</i> 3б, 1а, 1в, 1г, 1а, 1в.
<i>1</i>	о	е	с	м	<i>Код 2.</i> 2а, 2б, 3б, 1б, 3а, 2б.
<i>2</i>	р	а	з	і	<i>Код 3.</i> 2в, 1а, 2а, 1б, 3в, 2г, 3а.
<i>3</i>	т	к	л	ф	

Учні розшифровують слова *космос, ракета, зореліт*.

- До якої тематичної групи належать слова?
- Складіть мініісторію з розшифрованими словами.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 118–119).

- Вправа 218 (1).
- Самостійне читання вірша.

- Вправа 218 (2).

— Пригадайте фантастичне оповідання «Летючий капелюх». Що спільного у вірші «З дідусем у зорельоті» та оповіданні «Летючий капелюх»?

4. Узагальнення та систематизація знань про текст.

- Вправа 219.

Робота в парах. Взаємна перевірка знань за запитаннями, поданими в підручнику.

- Вправа 220 (1).

Після читання тексту визначають, що у третьому реченні треба змінити порядок слів: *Деся чується рівне й тонке гудіння*.

- Вправа 220 (2).

— Прочитайте речення з однорідними підметами. (*З високої трави виглядають дзвіночки, конюшина, цикорій. То бджілки, оси, джмелі перелітають з квітки на квітку.*)

— Прочитайте розповідне окличне речення. (*То коники!*)

- Вправа 220 (3).

Треба виписати речення: *Угорі шугають заклопотані ластівки*.

- Вправа 220 (4).

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 221 на с. 119. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 72. Діагностична робота (на розсуд учителя).**Урок 73. Резервний урок.**

Урок 74. За Ігорем Росоховатським «Універсальні ліки». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.

Мета. Ознайомити учнів з фантастичним оповіданням Ігоря Росоховатського «Універсальні ліки». Вчити ділити текст на логічно закінчені частини, добирати до них заголовки. Збагачувати словниковий запас школярів. Розвивати увагу, вміння порівнювати. Виховувати почуття поваги одне до одного.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні почергово презентують домашні твори про перелітних птахів, доводять, у якому стилі вони написані.

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

— Попрацюйте в парах. За тлумачним словником з'ясуйте значення слова *універсальний*.

Універсальний — 1) який охоплює все або багато чого у якійсь ділянці, галузі життя; всеосяжний; 2) який має різноманітні знання, навички і т. ін.; різнобічний.

— Попрацюйте зі словником синонімів. Випишіть синоніми до слова *універсальний*. (*Всеосяжний, різнобічний, загальний, всеохопний*.)

— Доберіть іменники до прикметника *універсальний*. (*Магазин, довідник, дизайн, людина...*)

— Як ви розумієте вислів *універсальні ліки*? (*Це ліки, які допомагають від багатьох недуг*.)

— Сьогодні ми ознайомимося із твором Ігоря Росоховатського «Універсальні ліки». Зіставте свої міркування з міркуваннями автора.

3. Вивчення нового матеріалу (с. 120–122).

- Вправа 222 (1).

— Прочитайте частину тексту до слів «І голос знайомий».

— Хто персонажі оповідання? Якого вони віку?

— Оповідач спостерігав за подіями чи був учасником?

— Як звали оповідача? (*Петько*.)

— Продовжуйте читати текст до слів «А потім бачу — дві постаті, мовби з туману зроблені».

— Ким, на вашу думку, були ці постаті?

— Продовжуйте читати текст до слів «Він дістав з кишені маленький прилад і попросив дивитися на екран».

— Як ви гадаєте, що побачив оповідач на екрані?

— Дочитайте оповідання до кінця.

- Вправа 222 (2).

Учні доводять, що прочитали фантастичне оповідання.

— Яка тема оповідання?

— Яка мета оповідання?

— Чому оповідання має такий заголовок?

- Поділ тексту на частини. Добір заголовків.

Орієнтовно можна дібрати такі заголовки до частин:

1. Петько не боїться Васька.
2. Зустріч Петька з інопланетянами.
3. Епідемія на далекій планеті.
4. Планету врятовано!

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 224 (2) на с. 123. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 75. За Ігорем Росоховатським «Універсальні ліки». Вибірковий переказ.

Мета. Продовжити роботу над оповіданням Ігоря Росоховатського «Універсальні ліки». Вчити оцінювати вчинки персонажів, вибірково переказувати прочитане. Розвивати увагу, вміння висловлюватися. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

Робота в парах.

— Зачитайте одне одному запитання до тексту та відшукайте в тексті відповіді на них.

2. Робота над оповіданням.

- Вправа «Так — ні».

Твердження

Васько грався машиною в чагарях.

Постаті були, наче з інею зроблені.

Інопланетяни прилетіли з сузір'я Водоля.

Петько порадив інопланетянам звернутися до лікаря.

Петько придумав, як урятувати іншу планету.

Інопланетяни розучилися співчувати одне одному.

Щирі почуття Петька привели в рух цілу цивілізацію.

Так	Ні

- Вправа 223 (1).

Робота в парах. Добір інших заголовків до оповідання.

- Круги Ейлера-Венна.

— Попрацюйте в парах. Порівняйте оповідання Марини та Сергія Дяченків «Летючий капелюх» та Ігоря Росоховатського «Універсальні ліки».

За Мариною та Сергієм Дяченками
«Летючий капелюх»

За Ігорем Росоховатським
«Універсальні ліки»

- Вправа 223 (2).

Робота в групах. Після виконання завдання представники груп презентують свою роботу.

3. Повторення граматичного матеріалу.

- Вправа 224 (1).

Виконання завдань на вибір.

Речення з числівниками: *А потім бачу — дві постаті, мовби з туману зроблені. Сказав перший незнайомиць. Підхопив другий. Здивувався перший. Зрадів перший. Ми прилетіли з шістнадцятої планети сузір'я Стрільців. Сотні років подорожуємо ми серед зірок, шукаємо, хто б нам допоміг.* та інші.

Речення зі звертаннями *Не бійся, хлопчику. Ти добрий, хлопчику. Дякуємо тобі, хлопчику.*

- Вправа 224 (3).

4. Вибірковий переказ оповідання.

— Назвіть головних дійових осіб оповідання. (*Оповідач — Петько, інопланетяни.*)

— Уявіть себе на місці Петька або одного з інопланетян. Розкажіть про події від імені обраного персонажа.

— Чи схвалюєте ви вчинки інопланетян? Чому?

— Чи схвалюєте ви вчинок Петька? Чому?

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 225 на с. 123. Інструктаж щодо виконання вправи.

Повторення вивченого у 1-4 класах

Урок 76. Повторення вивченого про частини мови.

Мета. Повторити знання учнів про частини мови. Закріпити вміння розрізняти частини мови, визначати їх у мовленні. Розвивати увагу, вміння висловлюватися. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку

I. Вступна частина. Емоційне налаштування.

II. Основна частина.

1. Перевірка домашнього завдання.

Вправа «Крісло автора».

Робота в групах. Учні почергово презентують складені вдома есе «Моя зустріч з інопланетянами».

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Словниковий диктант.

Кілометр, п'ятдесят, влітку, приязний, гардероб, шістсот, оптимізм, щогодини, життєрадісний, мільйон, наполегливий, посередині.

— Назвіть орфограми у словах.

— На які групи ми можемо поділити написані слова? (*Частини мови: іменники, числівники, прикметники, прислівники.*)

— Сьогодні ми повторимо вивчене про частини мови.

3. Робота з підручником (с. 123–124).

- Вправа 226 (1).

— Чи цікавою була прочитана інформація?

— У якому стилі написано текст?

— Доберіть до нього заголовки.

- Вправа 226 (2).

- Вправа 227.

— Попрацюйте в парах. Прочитайте коментарі одне одного. Чи поставили б ви вподобайку під коментарем однокласника / однокласниці? Чому?

- Вправа 228 (1).

— Якими за метою висловлювання є речення-поради?

— Підкресліть дієслова в записаних реченнях.

- Вправа 228 (2).

— Які спільнокореневі слова ви дібрали?

— До яких частин мови вони належать?

— Поясніть написання апострофа після префіксів.

4. Узагальнення вивченого про частини мови.

- Вправа «Устав пропущені слова».

Учитель / учителька проєктує на екран дві групи речень з пропущеними словами. Учні записують одну групу речень (на вибір).

1. Я люблю читати _____. Мій улюблений автор _____.

Найбільше мені подобаються вірші _____.

2. Я живу в _____. Воно має назву _____.

У мене вдома є _____. Його / її кличка _____.

— Поясніть, чому ви написали слова з великої / малої літери.

— Якою частиною мови є вписані слова?

- Вправа «Реклама».

— Попрацюйте в групах. Створіть рекламу одній з частин мови (на вибір).

III. Заключна частина.

Домашнє завдання.

Вправа 229 на с. 124. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 77. За матеріалами інтернет-джерел «День Вишиванки». Проєкт «День вишиванки».

Мета. Узагальнити і систематизувати знання учнів про текст, види текстів. Закріпити вміння розрізняти художні та науково-популярні тексти. Розвивати мовлення, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси, гордість за українську вишиванку.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

- Які слова ви вибрали для запису речень?
- До якої частини мови належать вибрані слова? (*Це прислівники.*)
- Що вам відомо про прислівники?

2. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку.

- Запис вірша під диктування.

Вишиваю вишиваночку	ягідками рясно вишита.
я для братика Іваночка.	Вся в мережках вишиваночка —
Вишиваночка у вишеньках,	подарунок для Іваночка.

Варвара Гринько

Джерело: https://web.archive.org/web/20210705152516/http://kazkar.info/ua/vishivanka_varvara_grinko/

- Який заголовок ви дібрали б до цього вірша?
- Які спільнокореневі слова є у вірші?
- До яких частин мови вони належать?
- Від якої особи ведеться розповідь?
 - Робота в групах.
- Виконайте завдання на вибір:
 - складіть сенкан «Вишиванка»;
 - доберіть прикметники до іменника *вишиванка*;
 - складіть речення про свою вишиванку.
- Сьогодні ми попрацюємо над проєктом «День вишиванки».

3. Робота з підручником (с. 125).

- Вправа 230.

Після слухання тексту учні виконують тестові завдання.

1. У якому місті вперше відзначили День вишиванки?

а) Києві;	б) <u>Чернівцях</u> ;	в) Нью-Йорку.
-----------	-----------------------	---------------
2. Коли відзначають День вишиванки?

а) у перший четвер травня;	б) у другий четвер травня;	в) <u>у третій четвер травня</u> .
----------------------------	----------------------------	------------------------------------
3. Хто першим почав носити вишиванку як повсякденний сучасний елемент гардеробу?

а) <u>Іван Франко</u> ;	б) Тарас Шевченко;	в) Ярослав Мудрий.
-------------------------	--------------------	--------------------

- Вправа 231.

Робота в групах.

Учні складають план роботи над проєктом, розподіляють обов'язки. Добирають матеріали для створення лепбука.

Презентація лепбуків.

III. Заключна частина.**Домашнє завдання.**

Вправа 232 на с. 125. Інструктаж щодо виконання вправи.

Урок 78. Діагностична робота (на розсуд учителя).

Урок 79. Микола Сингаївський «Що сказало сонце?». Узагальнення вивченого за рік.

Мета. Ознайомити учнів з віршем Миколи Сингаївського «Що сказало сонце?». Формувати творчі здібності учнів. Пробуджувати прагнення придумувати і виконувати творчі види завдань Розвивати образне мислення, мовлення, вміння порівнювати, робити висновки. Виховувати пізнавальні інтереси.

Перебіг уроку**I. Вступна частина. Емоційне налаштування.****II. Основна частина.****1. Перевірка домашнього завдання.**

— Яка тема об'єднує всі прислів'я?

— Я називаю орфограму, а ви знайдіть приклади цих орфограм у прислів'ях.

○ Велика буква на початку речення.

○ Ненаголошені голосні звуки [е], [и] в закінченнях дієслів. (*Старається, цурається, хочеш.*)

○ Написання дієслів з *не*. (*Не зівати.*)

○ Правопис словникових слів. (*Щодня.*)

— Які прислів'я треба читати з інтонацією протиставлення?

2. Повідомлення теми уроку.

— Ми завершуємо вивчення курсу «Українська мова та читання» віршем Миколи Сингаївського «Що сказало сонце?».

3. Робота з підручником (с. 125–126).

• Вправа 233.

— Який у вас настрій після читання вірша?

— Які образні вислови є у вірші?

— Коли сонце відчувається щасливим?

• Виконання граматичних завдань на основі вірша.

○ Виписати п'ять іменників. Визначити число, рід (в однині), відмінок.

○ Утворити прикметники за зразком, позначити суфікси та префікси.

Зразок: чистий — чистіший — найчистіший.

Прозорий —

Щасливий —

Теплий —

○ Виписати особові займенники. Визначити особу, число, відмінок.

○ Дібрати синоніми до слова *спитати*.

○ Скласти спонукальне речення за змістом вірша.

○ Скласти два речення зі словом *світло* так, щоб у першому воно було іменником, у другому — дієсловом.

• Вправа «З'єдналочка».

— Установіть відповідність між назвами словників та їх застосуванням.

«Тлумачний словник»	●	●	Підкаже, як правильно писати, наголошувати слова.
«Орфографічний словник»	●	●	Допоможе дібрати антоніми до слова.
«Словник синонімів»	●	●	Допоможе дібрати синоніми до слова.
«Словник антонімів»	●	●	Пояснить значення слова.

— Яким словником доречно скористатися, щоб дібрати синоніми до слова *злагода*? Виконайте це завдання.

• Вправа 234.

• Складання висловлювання.

— Продовжіть думку: *Українську мову знати модно, тому що...*

III. Заключна частина.**Уроки 80-85. Резервні уроки.**

Довідничок для учителя

Характеристики інтонаційних навичок читання

Темп читання:

спокійний	нормальний	повільний
швидкий	помірний	сповільнений

Тон читання:

схвильований	роздратований	переляканий
радісний	добрий	приятний
захоплений	ніжний	спокійний
розповідний	офіційний	байдужий
упевнений	грубий	злий
сумний	батьорий	

Гучність:

пошепки	тихіше, ніж звичайно
дуже тихо	звичайно
тихо	голосніше, ніж звичайно
голосно	дуже голосно
криком	

Емоції під час читання (прослуховування) тексту

радість	задоволення	смуток
захоплення	сум	співчуття
жаль	обурення	гнів
гордість	сором	ніжність
біль	тривога	страх
протест	повага	лагідність
незадоволення	зневага	здивування
життєрадісність	вдячність	віра (в ...)
розчарування	заздрощі	любов (до ...)

Колективні форми роботи над текстом

1. Читання нового тексту кількома підготовленими учнями.
2. Читання ланцюжком по кілька речень.
3. Самостійне напівголосне (чи мовчазне) читання.
4. Читання в особах усього тексту чи окремих діалогів.
5. Комбіноване читання (починає вчитель, читає до кульмінаційного моменту, далі учні дочитують самостійно).
6. Поділ тексту на частини згідно з поданим на дошці планом.
7. Читання тексту з метою самостійного його поділу учнями на частини.
8. Читання тексту з метою підготовки учнів до його переказу.
9. Відшукування частини тексту, яка відповідає малюнку, прислів'ю.
10. Відшукування описів, міркувань, розповідей.
11. Відшукування відповідей на запитання (вибіркове читання).
12. Зачитування уривка, який справив найбільше враження (найбільше сподобався).
13. Читання логічно закінченого уривка за завданням учителя.
14. Зачитування речення чи уривка, у якому висловлена головна думка твору.
15. Зачитування уривків, які вказують на те, що відбувалося реально, а що — вигадка.
16. Добір «звукового оформлення» до серії малюнків.
17. Висловлювання власних міркувань за змістом прочитаного.
18. Читання з метою встановлення причинно-наслідкових зв'язків.
19. Зачитування речень чи уривків, які міг би прочитати гном (радісний, сумний, спокійний тощо).

20. «Живі картинки» (один учень читає, інший мімікою ілюструє почуте).
21. Знаходження і читання влучних виразів, порівнянь, спонукальних, питальних речень тощо (завдання, спрямоване на розвиток уваги).
22. Читання з метою виділення невідомих слів.
23. Знаходження слів і виразів, за допомогою яких можна скласти словесний малюнок.
24. Знаходження слів, висловів, які можна використати для написання твору (у текстах про пори року).
25. Виписування слів для «Практичного словничка» (наприклад, за розділами: «Зима», «Народні прикмети», «Наші символи» тощо), «Мовної скриньки» (на окремі картки випишують прикметники до конкретних іменників, дієслова, порівняння тощо). Зібрані матеріали використовують на уроках розвитку мовлення.
26. Читання вірша, колективно чи самостійно визначення логічних наголосів, пауз, визначення тону й темпу читання.
27. Конкурсне читання віршів.
28. Читання речень, що стали прислів'ями, приказками (у байках).

Індивідуальні завдання у процесі самостійного читання тексту

1. Вибрати для читання уривок, який найбільше сподобався.
2. Скласти словесний малюнок до вказаного уривка.
3. Перебудувати деформований план відповідно до тексту.
4. Переказати зміст прочитаного (детально; стисло; за планом; за опорними словами й виразами; за серією малюнків; від імені дійової особи; від третьої особи).
5. Порівняти вчинки дійових осіб; описи у двох творах; характери персонажів.
6. Довести свої міркування рядками тексту.
7. Скласти характеристику дійової особи.
8. Із запропонованих кількох варіантів вибрати відповідь на запитання (тестування).
9. Із групи прислів'їв вибрати те, яке виражає головну думку твору.

Види творчих завдань на основі прочитаних текстів

1. Поставити запитання за змістом прочитаного.
2. Дібрати інші заголовки до твору.
3. Скласти свою кінцівку твору.
4. Висловитися, як ви вчинили б на місці дійової особи.
5. «Передбачити» зміст твору за заголовком та ілюстрацією.
6. Скласти розповідь за аналогією.
7. Доповнити (поширити) текст новими епізодами.
8. Уявити себе режисером. Розповісти, як можна зняти фільм (поставити сценку) за змістом прочитаного.
9. Творчий переказ прочитаного (зі зміною місця події, дійової особи тощо).
10. Самостійно скласти загадки про предмети, явища, описані в тексті.
11. Скласти міркування на основі прочитаного.
12. Скласти опис на основі власних спостережень, з використанням слів тексту.
13. Прорекламувати твір, що сподобався.
14. Скласти лист героєві твору.
15. Уявити, що хочеш порекомендувати товаришеві прочитати твір. Розказати зміст так, щоб зацікавити товариша.
16. Інсценізувати уривок твору.
17. Скласти план прочитаного.
18. Скласти тлумачний словничок до тексту, який прочитали.
19. Скласти вірш із запропонованими римами.

Види роботи над словом

1. Демонстрація малюнка чи самого предмета, якщо учні не бачили його, не розуміють значення слова.
2. Словесний опис явища чи події.

3. Добір синонімів та антонімів до нового слова. (Добираючи синоніми, вказати різницю, відтінок синоніма від слова, яке тлумачимо, щоб застерегти учнів від стилістичних недоречностей.)
4. Введення нового слова у речення (спочатку вчителем, потім учнями).
5. Відшукування у тексті речень з новим словом.
6. Добір спільнокоренових слів до нового слова.
7. Складання словосполучень (добір слів, які поєднуються з новим словом).
8. Словесне малювання. Учні розповідають, як уявляють нове поняття.
9. Спостереження за вживанням нового слова у прямому й переносному значенні.
10. Знайти у тексті слово, яке може замінити слово, подане на дошці.
11. Утворити порівняння.
12. Ввести у власне висловлювання нове поняття.
13. Скласти тлумачення слова.
14. Знайти прислів'я, приказки, загадки, вірші, у яких є виучуване слово.
15. Читання анаграм (слів, у яких букви переставлені місцями), розгадування кросвордів, розшифровування ребусів тощо.

Перелік слів, правопис яких повинні знати учні на кінець 4 класу

бабу́ся	зозу́ля	папі́р
бджола́	ім'я́	парасо́лька
вира́зно	їжа́к	по́друга
вірш	Ки́їв	раді́сний
гу́мка	комп'ю́тер	телефо́н
гу́дик	кукуру́дза	Украї́на
джмі́ль	леле́ка	украї́нська
дзі́га	ліні́йка	цуке́рка
дзю́б	ля́лька	цу́кор
діду́сь	нові́й	чергові́й
допі́тливий	о́лень	чита́ння
зага́дка і зага́дка	оліве́ць	
алфа́віт і алфа́віт	дя́тел	по́милка, але помилкі́
Батькі́вщина	завда́ння	понеді́лок
будь ласка́	за́єць	предме́т
ведмі́дь	календа́р	п'ятни́ця
ве́ресень	кі́лим	рюкза́к
ву́лиця	меда́ль	середа́
геро́й	метро́	співчугтя́
дива́н	на добра́ніч	теа́тр
дити́на	неді́ля	черво́ний
до побаче́ння	ноутбу́к	череві́ки
духмя́ний	озна́ка	черне́тка
абрикос	велосипе́д	дециме́тр
адреса́	во́гнище	дире́ктор
а́йстра	вокза́л	еле́ктрика
аква́ріум	внесо́к	кипі́ти
апелсы́н	гармо́нія	кише́ня
апеті́т	горизо́нт	колекти́в
асфа́льт	гримі́ти	комба́йн
вдя́чний	депута́т	коридо́р
космона́вт	прія́зний	фе́рмер
крини́ця	президе́нт	хвили́на
мину́лий	пшени́ця	черемха́
милосе́рдний	сантими́тр	черешня́

очерёт
пиріг

аеропóрт
ввечері
вдень
взімку
вісімдесяті
влітку
восені
вперёд
вранці
врівновáженість
вчóра
гардерóб
держáва
дисципліна
ззаду

секúнда
тривóга

кілометр
лівóруч
мізінець
мільйóн
назад
напам'ять
наполéгливість
океáн
оптимізм
попереду
посередині
правóруч
п'ятдесяті
п'ятсóт
сімдесяті

четвёр

спільнóта
справедлівість
температу́ра
творчість
тепёр
трамва́й
троле́йбус
футбо́л
шерéнга
шістна́дцять
шістдесяті
шістсóт
щогоді́ни
щоті́жня

Зміст

Орієнтовне календарно-тематичне планування	2
Повторення вивченого в 3 класі Літо, до побачення! Здрастуй, рідна школо!	7
Урок 1. Літо, до побачення! Здрастуй, рідна школо! Олена Пчілка «Як швидко літо проминуло!». Повторення вивченого в 3 класі. Алфавіт. Розташування 10-12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери у слові.	7
Урок 2. Звуки і букви. Вимова і написання слів з подовженими приголосними звуками. За Людмилою Кибалкою «Мрія Марії». Прогнозування орієнтовного змісту за заголовком.	8
Урок 3. За Олегом Буценом «Неприємна пригода». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.	9
Урок 4. Правила вимови і написання слів з апострофом.	10
Урок 5. Слово. Значення слова. Словосполучення з прямим і переносним значенням. Вимова і написання слова <i>восени</i>	11
Урок 6. Лексичне значення слова. Омоніми. Юлія Хандожинська «Батьківщина».	12
Урок 7. Борис Комар «Уперте теля». Прогнозування змісту твору за заголовком. Читання за особами.	13
Урок 8. Борис Комар «Уперте теля». Складання плану тексту.	14
Урок 9. Синоніми. Антоніми. Робота зі словниками. Розігрування діалогу за поданими репліками. Вимова і написання слів <i>праворуч, ліворуч, увечері, вранці</i>	15
Урок 10. Розвиток мовлення. Твір за ілюстрацією «Краса осіннього парку».	16
Україна — це ми	17
Урок 11. Ліна Костенко «Усе моє, все зветься Україна». Визначення головної думки вірша. Будова слова. Спільнокореневі слова. Корінь слова. Префікс. Суфікс. Словотворчі вправи.	17
Урок 12. Наталя Гуркіна «Про Софію Київську». Зіставлення прочитаного з власним життєвим досвідом. Віртуальна екскурсія. Вимова і написання слова <i>державна</i>	18
Урок 13. Правила вимови і написання слів з ненаголошеними голосними [е], [и]. Ната Гончаренко «Краса землі моєї». Словесне малювання.	19
Урок 14. Віктор Васильчук «Казка про Калинку». Переказ від імені персонажа. Поділ тексту на частини, добір заголовків до них.	20
Урок 15. Слова зі сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (<i>просьба, боротьба, нігті, кігті</i>).	21
Урок 16. Слова з префіксами. Префікси <i>роз-, без-, з-, с-</i> . Григорій Фалькович «Примостився міст до міста». Складання діалогу «Я розмовляю з мостом».	22
Урок 17. За Наталією Клевцовою «Наша любов». Складання іншої кінцівки оповідання. Проект «Вишиванка». Вимова і написання слова <i>творчість</i>	23
Урок 18. Слова з префіксами <i>пре-</i> і <i>при-</i> . Мовне дослідження.	24
Урок 19. Слова зі співзвучними префіксами і прийменниками. Володимир Коломієць «Солодка земля». Визначення настрою вірша.	25
Урок 20. Розвиток мовлення. Переказ легенди «Три сторожі» за опорними словосполученнями.	26
Урок 21. Діагностична робота (на розсуд учителя).	26
Урок 22. За Євгеном Білуосовим «Великий літописець». Визначення теми тексту. Вибірковий переказ.	27
Урок 23. За Євгеном Білуосовим «Великий літописець». Складання усної розповіді «Як виготовляли рукописні книги». .	28
Іменник. Світ казковий, світ прекрасний	29
Урок 24. За Марією Солтис-Смирноюю «Спортивні товариші». Ознаки іменника як частини мови. Вимова і написання слів <i>трамвай, тролейбус</i>	29
Урок 25. Побутові казки. Українська народна казка «Всім бідам біда». Зіставлення ілюстрації та змісту казки. Створення коміксів до казки.	30
Урок 26. Іменники-синоніми та іменники-антоніми. Робота зі словниками. Вимова і написання слова <i>океан</i>	31
Урок 27. Рід та число іменників. Василь Сухомлинський «Де ночує водяна лілея?». Читання казки за особами. Складання продовження казки. Інсценізація.	32
Урок 28. Відмінювання іменників. Відмінки. Початкова форма іменників (називний відмінок однини). Мовне дослідження.	33
Урок 29. Індійська народна казка «Казка про жадібного ювеліра». Театралізація казки. Вимова і написання слова <i>справедливість</i>	34
Урок 30. Розвиток мовлення. Написання відгуку «Моя улюблена казка» за поданим планом і зразком.	35
Урок 31. Марися Рудська «Чому полярні ведмеді не їдять пінгвінів». Складання продовження казки. Відмінювання іменників за зразком.	36
Урок 32. Брати Грім «Королева бджіл» (аудіоказка). Визначення особливостей казок.	37
Урок 33. Розрізнення відмінків іменників. Мовне дослідження «Визначення відмінків іменників».	38
Урок 34. Марина Павленко «Вушка з абсолютним слухом». Театралізація казки. Складання висловлювання про власне ставлення до прочитаного.	39
Урок 35. Розрізнення давального і місцевого відмінків однини іменників жіночого роду. Мовне дослідження.	40
Урок 36. Чергування приголосних [г], [к], [х] та [з'], [ц'], [с'] перед закінченням <i>-і</i> в давальному і місцевому відмінках однини.	41
Урок 37. Яків Жарко «Півник». Визначення емоційного стану персонажів казки. Складання запитань персонажам.	42
Урок 38. Чергування голосних [і] та [о], [е] у коренях іменників чоловічого та жіночого роду. Мовне дослідження.	43
Урок 39. Розвиток мовлення. Складання казки за серією малюнків та опорними словами.	44
Урок 40. Резервний урок.	44
Легенди, міфи	45
Урок 41. Легенда «Роса». Переказ тексту. Закінчення іменників жіночого роду в родовому відмінку однини. Мовне дослідження.	45

Урок 42. Легенда «Як виникли Карпати». Поділ легенди на частини. Переказ тексту. Складання порівняльної таблиці «Легенда — казка».	46
Урок 43. Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. Мовне дослідження. Робота з орфографічним словником. Вимова і написання слова <i>футбол</i> . Складання діалогу.	47
Урок 44. Паралельні форми іменників чоловічого роду — назв істот у давальному й місцевому відмінках однини.	48
Урок 45. Легенда «Чому пес живе коло людини». Складання запитань за змістом легенди. Робота з фразеологізмами. Створення коміксів.	49
Урок 46. Закінчення іменників чоловічого та жіночого роду в орудному відмінку однини. Мовне дослідження. Складання усних повідомлень за допомогою схем.	50
Урок 47. Закінчення іменників жіночого роду з основою на м'який приголосний в орудному відмінку однини. Складання усного повідомлення за допомогою схеми.	51
Урок 48. Поняття про міф. Міф «Як Бог створив чоловіка». Відмінювання іменників у множині.	52
Урок 49. Міф «Нитка Аріадни». Робота з фразеологізмами. Складання есе із заголовком-фразеологізмом.	53
Урок 50. Розвиток мовлення. Відтворення деформованого тексту. Легенда «Татарське зілля».	54
Урок 51. Легенда «Чому Дощ іде, коли косять». Складання запитань за змістом легенди. Закінчення іменників у родовому відмінку множини. Написання слів <i>взимку, влітку</i> .	55
Урок 52. Закінчення іменників у місцевому відмінку множини. Узагальнення вивченого за темою «Іменник».	56
Урок 53. Діагностична робота (на розсуд учителя).	56
Байки. Гумористичні твори.	57
Урок 54. Леонід Глібов «Коник-стрибунець». Читання байки за особами. Визначення головної думки байки. Створення коміксів.	57
Прикметник.	58
Урок 55. Ознаки прикметника як частини мови. Написання слова <i>спільнота</i> .	58
Урок 56. Зв'язок прикметників з іменниками. Написання слова <i>наполегливість</i> .	59
Урок 57. Прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Роль прикметників у художніх текстах. Ольга Науменко «Яка хата, такий тин, який тато, такий син». Визначення ставлення авторки до описаних подій.	60
Урок 58. Змінювання прикметників за родами та числами. Складання есе «Хліб — це святиня» (за серією малюнків).	61
Урок 59. Змінювання прикметників разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями. Мовне дослідження.	62
Урок 60. Розвиток мовлення. Твір-опис за картиною Івана Марчука «Місячна ніч».	63
Урок 61. Євген Бандуренко «Чого не тоне пароплав». Інсценізація за змістом вірша. Прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах.	64
Урок 62. Визначення граматичної форми прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, із яким він зв'язаний.	65
Урок 63. Михайло Слабошпицький «Що ж буде з Костиком?». Передбачення змісту твору за заголовком.	66
Урок 64. Михайло Слабошпицький «Що ж буде з Костиком?». Зіставлення змісту та ілюстрацій. Переказ твору від імені персонажа.	67
Зачарувала все зима.	68
Урок 65. Сергій Гордієнко «Зима-художниця». Репродукція картини Сергія Шишка «Парк узимку». Правопис прикметників на <i>-ський, -цький, -зький</i> .	68
Урок 66. Анатолій Камінчук «Усі дерева в інеї». Словесне малювання. Уживання знака м'якшення перед закінченням прикметників.	69
Урок 67. Леся Українка «Мамо, іде вже зима». Словесне малювання. Інсценізація вірша.	70
Урок 68. Утворення форм ступенів порівняння прикметників. Написання слова <i>температура</i> .	71
Урок 69. Відмінювання прикметників у множині.	72
Урок 70. Розвиток мовлення. Детальний переказ тексту <i>Зінаїди Грієвої</i> «Як звірята Наталочці допомогли».	73
Урок 71. Діагностична робота (на розсуд учителя).	73
Числівник.	74
Урок 72. Ознаки числівника як частини мови.	74
Урок 73. Слухання колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю». Складання різдвяно-новорічного календарика. Уживання правильних форм числівників на позначення часу протягом доби. Написання слова <i>мільйон</i> .	75
Урок 74. Євген Шморгун «Друге тепло». Детальний переказ оповідання. Вимова і написання числівників.	76
Урок 75. Складання числових лічилок. Вимова і написання числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100 у формі родового відмінка. Мовне дослідження.	77
Урок 76. Діагностична робота (на розсуд учителя).	77
Урок 77. Розвиток мовлення. Складання новорічно-різдвяних привітань.	78
Уроки 78-80. Резервні уроки.	78
II семестр Займенник. Книги — безцінний скарб.	79
Урок 1. Олександр Афонін «Книжковий світ — то особливий світ». Основні ознаки займенників як частини мови.	79
Урок 2. Ганна Черінь «Пригоди української книжки». Обмін думками «Як я обираю книжку для читання».	80
Урок 3. Особові займенники. Складання діалогу «Пам'ятники книгам».	81
Урок 4. Любов Відута «Я у мріях побувала». Добір заголовка до вірша. Відмінювання особових займенників першої та другої особи.	82
Урок 5. Відмінювання особових займенників третьої особи.	83
Урок 6. Лідія Повх «У бібліотеці». Обмін думками «Які книжки (паперові чи електронні) цікавіше читати?». Діалог «Аудіокнига — це економія часу».	84
Урок 7. За Мариною Кірносовою «Книжка». Складання плану тексту. Театралізація уривків.	85
Урок 8. Написання займенників з приєдниками.	86
Урок 9. Діагностична робота (на розсуд учителя).	86

Цікавинки звідусіль	87
Урок 10. Розвиток мовлення. Складання реклами.	87
Дієслово	88
Урок 11. За Григорієм Єлизаветіним «Як торгували в давнину?». Основні ознаки дієслова як частини мови.	88
Урок 12. Леонід Талалай «Ми підємо до лісу». Добір заголовка до вірша. Дієслова-синоніми та дієслова-антоніми.	89
Урок 13. За Лесею Москаленко «З життя рукавичок». Складання опису «Екорукавички». Роль дієслів у текстах. Написання слова <i>гардероб</i>	90
Урок 14. За Віктором Калашниковим «Як оживають малюнки». Складання сценарію мультфільму.	91
Урок 15. Неозначена форма дієслова.	92
Урок 16. Змінювання дієслів за часами.	93
Урок 17. За матеріалами інтернет-джерел «Навіщо бобри будують дамби?» Визначення типу тексту. Змінювання дієслів за числами.	94
Урок 18. Змінювання дієслів теперішнього часу за особами й числами.	95
Любити природу — цінувати життя.	96
Урок 19. За Наталією Дев'ятко «Павук». Характеристика персонажа. Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.	96
Урок 20. Розвиток мовлення. Творчий переказ тексту за колективно складеним планом. За Миколою Вінграновським «Волохань».	97
Урок 21. Змінювання дієслів майбутнього часу за особами й числами.	98
Урок 22. Правопис особових закінчень дієслів у теперішньому і майбутньому часі (з використанням алгоритму з опорою на третю особу множини).	99
Урок 23. Марія Солтис-Смирнова «Як ставок чистили». Порівняння творів, різних за жанрами, схожих за тематикою.	100
Урок 24. Василь Вітка «Галка». Визначення головної думки вірша. Змінювання дієслів минулого часу за числами і родами (в однині).	101
Урок 25. Вимова і написання дієслів на <i>-ся (-сь)</i>	102
Урок 26. Микола Яненко «Спасибі вам, дельфіні!». Складання плану тексту. Складання «хмари слів» на морську тематику за змістом тексту.	103
Урок 27. Вживання дієслів у правильних граматичних формах у власному мовленні. Написання слова <i>дисципліна</i>	104
Урок 28. За Наталією Гуркіною «Метелики». Визначення реального та казкового в тексті. Складання іншої кінцівки твору.	105
Урок 29. <i>Не</i> з дієсловами. Узагальнення вивченого про дієслово.	106
Світ дитинства у прозі та поезії	107
Урок 31. Розвиток мовлення. Обґрунтування вибору заголовка тексту. Анатолій Григорук «Куди вітрець, туди й розумець».	107
Урок 31. Діагностична робота (на розсуд учителя).	107
Урок 32. Резервний урок.	107
Прислівник	108
Урок 33. Іван Андрусак «Добре знати іноземні мови». Прислівник як частина мови. Написання слів <i>вперед, поперед</i>	108
Урок 34. Тетяна Винник «Буває». Добір інших заголовків до твору. Обґрунтування своєї думки. Прислівники-синоніми та прислівники-антоніми. Написання слів <i>назад, ззаду</i>	109
Урок 35. За Всеволодом Нестайком «Незнайомець» (уривок з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків»).	110
Урок 36. За Всеволодом Нестайком «Незнайомець» (уривок з повісті-казки «В Країні Сонячних Зайчиків»). Визначення емоційного стану головного персонажа.	111
Урок 37. Доречне вживання прислівників. Написання слів <i>щодня, щотижня, щогодини</i>	112
Урок 38. Марина Павленко «Найда» (уривок з книги «Миколчині історії»). Переказ твору від імені персонажа.	113
Урок 39. Дослідження будови прислівників.	114
Урок 40. Розвиток мовлення. За Василем Сухомлинським «Що посієш, те й пожнеш». Складання плану оповідання. Власна оцінка вчинків персонажа прочитаного тексту.	115
Урок 41. Діагностична робота (на розсуд учителя).	115
Урок 42. Резервний урок.	115
Стань успішним!	116
Урок 43. Ліна Костенко. «Бузиновий цар». Словесне малювання.	116
Речення	117
Урок 44. Бруно Ферреро «Дуб і Троянда». Визначення головної думки твору. Види речень за метою висловлювання та інтонацією.	117
Урок 45. Головні та другорядні члени речення. Граматична основа речення. Підмет і присудок як головні члени речення.	118
Урок 46. Зв'язок слів у реченні.	119
Урок 47. За матеріалами інтернет-джерел «Як український емігрант добився успіху». Проект «Наші славні земляки». Написання слова <i>кілометр</i>	120
Урок 48. Однорідні члени речення.	121
Урок 49. Розвиток мовлення. Складання есе «Я хочу бути успішною людиною». Написання слова <i>урівноваженість</i>	122
Урок 50. За матеріалами інтернет-джерел «Ігри Нескорених». Написання слова <i>оптимізм</i>	123
Урок 51. Розділові знаки в реченнях з однорідними членами.	124
Урок 52. За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Інсценізація уривків п'єси.	125
Урок 53. За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Інсценізація уривків п'єси.	126
Урок 54. За Тетяною Череп-Пероганич «Вітерець мандрує по Україні». Визначення головної думки п'єси.	127
Урок 55. Узагальнення вивченого про речення.	128
Урок 56. Діагностична робота (на розсуд учителя).	128

Урок 57. Резервний урок	128
Урок 58. Розвиток мовлення. Крилата (Любов Пікас) «У кожного свій талант». Написання твору з обґрунтуванням своєї думки.....	129
Земля стрічає квітами весну.....	130
Урок 59. Микола Лисич «Квітень». Тетяна Яблонська «На лісовій галявині» (репродукція).....	130
Текст.....	131
Урок 60. Повторення вивченого про текст. Олександр Копиленко «Сади цвітуть!».....	131
Урок 61. За Яриною Гояном «Великдень». Роль слів у побудові тексту.....	132
Урок 62. Василь Сухомлинський «Шпак прилетів». Поділ тексту на частини. План.....	133
Урок 63. Анатолій Григорук «Сопілонька з калиноньки, ясенове денце». Вибірковий переказ тексту.....	134
Урок 64. За Володимиром Бондаренком «Сезон тиші». Ознаки науково-популярних текстів.....	135
Урок 65. За Володимиром Бондаренком «Сезон тиші». Складання тексту-міркування на основі прочитаного твору. Написання слів <i>по-перше</i> , <i>по-друге</i> , <i>по-третє</i>	136
Сім'я для нас дорожча над усе.....	137
Урок 66. За Мариною та Сергієм Дяченками «Летючий капелюх». Визначення реальних і фантастичних подій у тексті.....	137
Урок 67. За Мариною та Сергієм Дяченками «Летючий капелюх». Словесний опис фантастичних персонажів. Складання запитань для інтерв'ю з фантастичними істотами.....	138
Урок 68. Розрізнення художніх і науково-популярних текстів.....	139
Урок 69. Розвиток мовлення. Лев Квітко «Бабусині руки». Опис зовнішності людини. Написання слова <i>портрет</i>	140
Урок 70. За матеріалами інтернет-джерел «День матері». Особливості тексту-есе.....	141
Урок 71. Віра Правоторова «З дідусем у зорельоті». Узагальнення вивченого про текст.....	142
Урок 72. Діагностична робота (на розсуд учителя).....	142
Урок 73. Резервний урок.....	142
Урок 74. За Ігорем Росоховатським «Універсальні ліки». Поділ тексту на частини. Добір заголовків до частин.....	143
Урок 75. За Ігорем Росоховатським «Універсальні ліки». Вибірковий переказ.....	144
Повторення вивченого у 1-4 класах.....	145
Урок 76. Повторення вивченого про частини мови.....	145
Урок 77. За матеріалами інтернет-джерел «День Вишиванки». Проскт «День вишиванки».....	146
Урок 78. Діагностична робота (на розсуд учителя).....	146
Урок 79. Микола Сингаївський «Що сказало сонце?». Узагальнення вивченого за рік.....	147
Уроки 80-85. Резервні уроки.....	147
Довідничок для учителя.....	148
Характеристики інтонаційних навичок читання.....	148
Емоції під час читання (прослуховування) тексту.....	148
Колективні форми роботи над текстом.....	148
Індивідуальні завдання у процесі самостійного читання тексту.....	149
Види творчих завдань на основі прочитаних текстів.....	149
Види роботи над словом.....	149
Перелік слів, правопис яких повинні знати учні на кінець 4 класу.....	150

Навчально-методичне видання

Сапун Галина Михайлівна

Українська мова та читання
4 клас
Розробки уроків

До підручника
Сапун Г. М. «Українська мова та читання. 4 клас»

Редактори:

Літературний редактор

Дизайнер обкладинки

Формат 60×84/8. 31,73 ум. др. арк., 12,5 обл.-вид. арк. Тираж 1000. Замовлення № 14-238.

Видавець і виготовлювач Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а.

Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: zbut@pp-books.com.ua; Редакція: red@pp-books.com.ua; Виробництво: print@pp-books.com.ua

www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: (0352) 42-43-76; 097-50-35-376

post@pp-books.com.ua